

นโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐกับศักยภาพการเปลี่ยนแปลงนโยบายโดยชุมชนท้องถิ่น
ศึกษากรณีชุมชนท้องถิ่นในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ตำบลโมโกกร อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

กรกฎาคม 2559

นโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐกับศักยภาพการเปลี่ยนแปลงนโยบายโดยชุมชนท้องถิ่น
ศึกษาระณีสุมชนท้องถิ่นในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ตำบลโมโกร อำเภอลุ่มฝาง จังหวัดตาก

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

กรกฎาคม 2559

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

นโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐกับศักยภาพการเปลี่ยนแปลงนโยบายโดยชุมชนท้องถิ่น
ศึกษากรณีชุมชนท้องถิ่นในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ตำบลโมโกร อำเภอลำปาง จังหวัดตาก

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

กรกฎาคม 2559

จิรเมธ เดชขจรเกียรติ. (2559). นโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐกับศักยภาพการ

เปลี่ยนแปลงนโยบายโดยชุมชนท้องถิ่น ศึกษากรณีชุมชนท้องถิ่นในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

ตำบลโมโกร อำเภอกุ่มผาง จังหวัดตาก สารนิพนธ์ ปร.ม. (นโยบายสาธารณะ). กรุงเทพฯ:

บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์:

อาจารย์ ดร. กัลยา แซ่อั้ง

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษากระบวนการกำหนดนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐโดยอาศัยทฤษฎีความขัดแย้งของ ราล์ฟ ดาร์เรนดอร์ฟ เป็นกรอบในการวิเคราะห์ และศึกษา ศักยภาพของชาวชุมชนท้องถิ่นในการเปลี่ยนแปลงนโยบาย โดยพิจารณาจากการสร้างกลุ่มผลประโยชน์ทางสังคม ระดับความรุนแรงและความเข้มข้นของความขัดแย้งอันเป็นผลจากการดำเนินนโยบายจัดการที่ดินและป่าไม้ของภาครัฐ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์พรรณนาข้อมูลที่ได้จาก ประชากรตัวอย่าง คือผู้นำชุมชนท้องถิ่นประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยฯ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการหมู่บ้าน ของหมู่บ้านแม่กลองคี หมู่บ้านแม่กลองใหญ่ และหมู่บ้านแม่กลองน้อย โดยมีแบบสัมภาษณ์กลุ่มเป็นเครื่องมือในการวิจัย

ผลการวิเคราะห์พบว่าการประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ่มผาง เป็นการกำหนดนโยบายเพื่อ ปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ หรือคุณค่าเป้าหมายของรัฐ และกีดกันการเข้าถึงทรัพยากรที่ดินของชาว ชุมชนท้องถิ่น จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้น และผลการศึกษาศักยภาพของชาวชุมชนท้องถิ่นพบว่าไม่ สามารถผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายได้ เพราะไม่มีการตั้งเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ชัดเจน และแตกต่างจากรัฐ อีกทั้งระดับความรุนแรงของความขัดแย้งต่ำจึงไม่หนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง นโยบายอย่างรวดเร็ว แม้ระดับความเข้มข้นของความขัดแย้งจะปรากฏให้เห็นในระดับหนึ่งแต่ไม่ เข้มข้นจนสามารถกลายเป็นพลังที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงได้อย่างลึกซึ้ง ดังนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ว่าชาวบ้านท้องถิ่นต้องจัดตั้งกลุ่มเป็นองค์กรเชิงสถาบันที่มีแนวคิดอุดมการณ์ และผลประโยชน์ที่ ชัดเจนให้ได้ อีกทั้งกำกับระดับความรุนแรงและความเข้มข้นของความขัดแย้งผ่านกิจกรรมต่างๆที่ องค์กรจัดขึ้นอย่างสร้างสรรค์

GOVERNMENT LAND AND FOREST MANAGEMENT POLICY AND LOCAL COMMUNITY'S
POTENTIALITY IN CHANGING POLICY.
A CASE STUDY OF THE LOCAL COMMUNITIES IN WILDLIFE SANCTUARIES
AT MOGRO SUB DISTRICT, UMPHANG DISTRICT, TAK PROVINCE.

AN ABSTRACT
BY
JEERAMET DETKACHORNKIAT

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Public Administration in Public Policy
At Srinakharinwirot University

July 2016

Jeeramet Detkachornkiat. (2016). *Government land and forest management policy and local community's potentiality in changing policy. A case study of the local communities in Wildlife Sanctuary at Mogro Sub District, Umphang District, Tak Province*. Master Project M.P.A. (public policy). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor: Dr. Kalaya Sae-Ang

The objectives of this thesis were to study the process of determining government land and forest management policy using Ralph Dahrendorf's conflict theory as the analytic framework and to study the potentiality of the local community in changing policy by considering the creation of social interest groups, the severity and intensity of conflicts as a result of the implementation of government land and forest management policy.

This study was qualitative research and a descriptive analysis of the data was conducted. The samples in this study consisted of local community leaders, village headmen, assistants, members of the Sub district Administrative Organization and village committees of Mae Klong Kee, Mae Klong Yai, and the Mae Klong Noi villages. The research instrument consisted of group interviews.

The results of this study showed that the announcement of Umphang Wildlife Sanctuary aimed to determine government policy to protect the public interest or target value and to obstruct access to land resources from the local communities, resulting in the conflicts. In terms of local potentiality of the community, it was found that local communities could not push to change the policy because of a lack of well-established interest group and their differences with a government agency. Besides, the low intensity of the conflicts did not support the rapid change in policy. Although a certain level of intensity in the conflict was apparent, the intensity was not enough to push the forces leading to the change. Therefore, the researcher has suggested that local residents should gather to form an institutional organization with a clear ideology and shared interests. The level of severity and the intensity of the conflict should be manipulated through activities held by an established organization in a creative manner.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้บรรลุผลสำเร็จได้เพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจากท่าน ดร. กัลยา แซ่อั้ง ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาที่คอยให้คำแนะนำตรวจสอบ และแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ตลอดจนผลักดันให้การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่ปรึกษาตลอดจนถึงคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์แก่ผู้วิจัย ซึ่งแนวคิดและองค์ความรู้เหล่านี้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับการวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างมาก นอกจากนี้แล้ว ผู้วิจัยขอขอบคุณเหล่าผู้นำหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และ ส.อบต. ประจำหมู่บ้าน แม่กลองคี แม่กลองใหญ่ และ แม่กลองน้อย ตำบลโมโกร อำเภอดุ้มผาง จังหวัดตาก ตลอดจนชาวบ้านบางส่วนที่อนุเคราะห์ในการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น อีกทั้งให้ข้อเสนอแนะต่างๆ แก่ผู้วิจัย

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดา และมารดา ผู้ซึ่งคอยให้กำลังใจมาโดยตลอด และที่ขาดมิได้เลยคือ น้องชาย ผู้ซึ่งเป็นคนประสานงานและให้ความช่วยเหลือในการเดินทางเก็บข้อมูลในพื้นที่ ทั้งหมดนี้ถือเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญต่อผู้วิจัยที่ได้ส่งเสริม และสนับสนุน จนประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายที่ตั้งใจไว้

จิรเมธ เดชขจรเกียรติ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2 ทบทวนวรรณกรรม.....	8
แนวคิดนโยบายสาธารณะ.....	8
ความเป็นมานโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐ.....	13
แนวคิดทฤษฎีความขัดแย้ง.....	22
ทฤษฎีความขัดแย้งกับนโยบายสาธารณะ.....	37
งานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่ดินและป่าไม้.....	44
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	48
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	50
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	50
เครื่องมือในการวิจัย.....	51
ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ.....	51
การเก็บข้อมูล.....	51
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	52

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิจัยและอภิปรายผล	53
อภิปรายนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐผ่านมุมมองทฤษฎีฯ.....	53
อภิปรายกระบวนการเปลี่ยนแปลงหรือก่อรูปนโยบายใหม่ฯ.....	56
อภิปรายศักยภาพของชาวชุมชนท้องถิ่นในการเปลี่ยนแปลงนโยบาย.....	77
5 สรุปผลและข้อเสนอแนะ.....	81
สรุปผลการวิจัย.....	82
ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์.....	86
ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป.....	86
บรรณานุกรม.....	87
ภาคผนวก.....	93
ภาคผนวก ก	94
ภาคผนวก ข.....	98
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	100

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ตัวแบบระบบ (System Model)	11
2 แผนที่อำเภออุ้มผาง.....	20
3 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	49

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ที่ดินถือเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นรากฐานเพื่อการยังชีพที่สำคัญของมนุษย์และถือเป็นแหล่งก่อเกิดของปัจจัยสี่ ที่สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับมนุษย์มาเป็นระยะเวลาช้านาน ที่ดินถูกใช้เป็นที่อยู่อาศัยเป็นแหล่งอาหารโดยเฉพาะการเกษตรกรรมที่ผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับมนุษย์ การใช้ที่ดินในยุคเก่านั้นเป็นการใช้ประโยชน์แบบเป็นไปตามความจำเป็นของแต่ละบุคคลและเป็นไปแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยกันโดยไม่มีระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินใดๆ ต่อมาเมื่อประเทศมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ระบบทุนนิยมเสรี ที่ดินก็ค่อยๆแปรเปลี่ยนไปตามพัฒนาการของพลังการผลิตและการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรทำให้ที่ดินที่เคยเป็นของสาธารณะก็ค่อยๆ ถูกแปรเปลี่ยนไปเป็นกรรมสิทธิ์รวมหมู่เฉพาะของชุมชนหรือเป็นของรัฐและเอกชนไปในที่สุด (เอนก นาคะบุตร. 2536: 2-4) ในยุคบุกเบิกมีการแบ่งปันที่ดินให้แก่สมาชิกในชุมชนแบบเท่าเทียมกัน การถือครองที่ดินกระทำการสืบทอดทางมรดกเรื่อยมาจนถึงยุคศักดินาที่กษัตริย์เป็นเจ้าของที่ดินทั้งหมดและแบ่งที่ดินให้แก่เจ้านายและขุนนางเป็นผู้ครอบครองส่วนปัจเจกชนเป็นได้แค่ผู้ทำกินในที่ดินของกษัตริย์เท่านั้น (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2546: 17)

ลักษณะรัฐไทยโบราณจะเป็นการควบคุมคนโดยตรงมิใช่การควบคุมคนผ่านที่ดินเพราะตราบไต่ที่คนๆนั้นยังเป็นไพร่ติดสังกัดมูลนายอยู่ก็สามารถไปทำกินที่ใดก็ได้ (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. 2548: 43) และที่ดินของประเทศไทยจึงถือเป็นของรัฐเพียงแต่ชาวบ้านมีสิทธิใช้ประโยชน์ในที่ดินตามความสามารถในการจับจองและทำประโยชน์ ต่อมาเมื่อมีการออกเอกสารสิทธิให้กับประชาชนเพื่อเป็นหลักฐานแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินซึ่งเท่ากับเป็นการแบ่งแยกระหว่างสิทธิของรัฐกับสิทธิของเอกชน รัฐจึงจำเป็นต้องหวงกันที่ดินบางส่วนไว้เพื่อประโยชน์สาธารณะโดยใช้กฎหมายกำหนดเขตที่ดินของรัฐเพื่อกิจการต่างๆ เช่นป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้นซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการสงวนหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดินเอาไว้ให้กับภาครัฐ (อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์; และคณะ. 2553: 15)

ด้วยนโยบายของรัฐในการหวงห้ามที่ดินนี้เองในบางพื้นที่จึงเกิดการประกาศเขตป่าไปทับที่ทำกินของชาวบ้านท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นและเนื่องจากชาวบ้านกลุ่มที่มีถิ่นฐานอยู่ตามป่าเขาถิ่นทุรกันดารยังคงดำเนินชีวิตในแบบคนยุคเก่า ไม่มีความรู้เรื่องการถือครองทรัพย์สิน จึงไม่มีการดำเนินการเรื่องเอกสารสิทธิในที่ดินของตนเองแต่อย่างใดถึงแม้ว่ารัฐจะผ่อนผันให้มีการแจ้งครอบครองได้แต่ด้วยความไม่รู้หรืออยู่ห่างไกลจากหน่วยงานภาครัฐมากยากแก่การเดินทางไปดำเนินการเรื่องได้

ชาวบ้านจึงมิได้มีการดำเนินการใดๆ จนเป็นเหตุให้ไม่มีหลักฐานการถือครองที่ดินทำกินในเขตป่า และถูกรัฐแจ้งเป็นผู้บุกรุกป่าไปในที่สุดเมื่อมีการประกาศเขตป่าขึ้น

จากเหตุการณ์ดังกล่าวนั้นอาจเป็นด้วยความไม่ละเอียดในการสำรวจของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีได้ให้ชุมชนที่อาศัยอยู่ติดกับแนวเขตป่าร่วมสำรวจพื้นที่จนมีข้อยุติก่อนการประกาศเขตป่าจนนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชาวบ้านขึ้นโดยเฉพาะการที่รัฐยึดเอาแนวเขตป่าตามแผนที่โดยที่ไม่ได้สำรวจตามความเป็นจริง ดังนั้นจึงมองได้ว่า รัฐใช้กฎหมายไปบุกรุกราษฎรที่อาศัยอยู่ในป่ามากกว่าที่ราษฎรจะบุกรุกป่าจริง (อมรรัตน์ เกรียงขจร; และคนอื่นๆ. 2551: 70) หรือรัฐไม่ยอมรับวิถีการผลิตของชนเผ่าในที่สูง ซึ่งเป็นวิธีการทำเกษตรที่ไม่ต่อเนื่องในพื้นที่แปลงเดิม จนกลายเป็นวัฒนธรรมการทำไร่หมุนเวียน และรัฐบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังกับชาวบ้านเหล่านั้นโดยไม่เข้าใจวิถีชีวิตของชาติพันธุ์ที่อาศัยป่าเป็นที่หาเลี้ยงชีพจึงเป็นเหตุนำไปสู่ความขัดแย้งและไม่เป็นธรรมกับชาวบ้านเหล่านั้น (เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์. 2554: 2)

จากข้อมูลพบว่าพื้นที่ของประเทศไทยถูกประกาศให้เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติตามกฎหมายกระทรวงคิดเป็นร้อยละ 48.7 ของที่ดินทั้งหมดของประเทศ ในจำนวนนี้รวมที่ดินของราชพัสดุและที่ดินของหน่วยทหารอยู่ด้วย (รายงานประจำปีกรมธนารักษ์. 2551: 42) นอกเหนือจากนี้ที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์เด็ดขาดของเอกชนคิดเป็นร้อยละ 39.8 รวมถึงที่ดิน ส.ก.ป. ที่รัฐมอบสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินให้แก่เกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 9.1 ของที่ดินทั้งหมดของประเทศ (รายงานประจำปี ส.ป.ก. 2552: 106) จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่าภาพรวมของการถือครองที่ดินของประเทศที่กระจุกตัวอยู่ในมือเอกชนเกือบ 40% และรัฐอีกเกือบ 50% ในขณะที่เกษตรกรยากจนไร้ที่ดินทำกินจำต้องได้รับความอนุเคราะห์จากสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้รับการจัดสรรที่ดินไม่ถึง 10% ซึ่งในจำนวนนี้ยังมีนายทุนเป็นเจ้าของแอบแฝงอีก (เอนก นาคะบุตร. 2536: 2)

เราจะเห็นได้ว่าลักษณะการถือครองที่ดินจำนวนมหาศาลของเอกชนนั้นกระจุกตัวอยู่ในในกลุ่มคนจำนวนน้อยเพียงไม่มีกลุ่มเท่านั้น นั่นก็หมายความว่าต้องมีประชากรไร้ที่ดินเป็นจำนวนมากมาย ที่อาศัยอยู่ตามที่ดินรกร้างของภาครัฐ หรือพื้นที่เขตป่านั้นเอง ซึ่งเพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ (2554: 1) ได้กล่าวไว้ว่าคนที่อาศัยในเขตป่านั้นมีอยู่เกือบหนึ่งล้านครอบครัว แม้รัฐจะยังอนุญาตให้สามารถดำรงชีวิตทำมาหากินในที่ดินเขตป่าได้แต่ประชาชนก็ไม่มีสิทธิ์ในที่ดินนั้นๆ และเมื่อเวลาผ่านจำนวนสมาชิกในครอบครัวเพิ่มขึ้นที่ดินที่เคยใช้ทำกินมาตั้งแต่อดีตจึงไม่เพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ของคนในครอบครัวอีกต่อไปและไม่สามารถขยายที่ดินเพิ่มได้อีกเนื่องจากนโยบายการสงวนหวงห้ามที่ดินและป่าไม้ที่รัฐสร้างขึ้นมา จึงส่งผลกระทบต่ออย่างมากกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่า โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ที่มีผลโดยตรงกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ ตั้งแต่กฎหมายแม่บทอย่างรัฐธรรมนูญก็ได้บัญญัติถึงนโยบายนี้ไว้ในมาตรา 85 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ว่ารัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ที่ดินให้ครอบคลุมทั่วประเทศและกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม (รัฐธรรมนูญ. 2550: 27)

นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ก็ยังให้ความสำคัญกับเรื่องที่ดิน และกลายเป็นแผนแม่บทในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล ดังเช่นรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ที่กำหนดยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหารและพลังงาน โดยการสนับสนุนให้เกษตรกรรายย่อยมีที่ดินเป็นของตนเองหรือมีสิทธิทำกินในที่ดินที่ตนอาศัยอยู่และสนับสนุนการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม (คำแถลงนโยบายรัฐบาลยิ่งลักษณ์. 2554: 35) และแม้ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และเปลี่ยนรัฐบาลในเวลาต่อมาเป็นรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ก็มีนโยบายแก้ไขปัญหาการไม่มีที่ดินทำกินของเกษตรกรผู้มีรายได้น้อย โดยได้จัดตั้งคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติเพื่อจัดที่ดินให้เกษตรกรเช่าทำกินและอยู่อาศัยในลักษณะไม่ให้กรรมสิทธิ์หรือให้จัดการที่ดินในรูปแบบกลุ่มหรือสถาบันเกษตรกร อีกทั้งมีนโยบายป้องกันการบุกรุกพื้นที่สงวนของรัฐด้วย

เป็นการดีที่รัฐบาลปัจจุบันมีนโยบายจะเอาจริงเอาจังกับการบุกรุกป่าของนายทุนรายใหญ่แต่ก็น่าเป็นห่วงอยู่มิใช่น้อยโดยเฉพาะประกาศของ คสช. ฉบับที่ 64/2557 เรื่องการปราบปรามและการหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ และฉบับที่ 66/2557 เรื่องเพิ่มเติมหน่วยงานสำหรับการปราบปราม หยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ ด้วยความเข้มข้นของการบังคับใช้กฎหมายทวงคืนป่าสงวนผลให้ชาวบ้านในหลายพื้นที่ ที่อยู่อาศัยและทำกินในเขตป่าซึ่งเป็นชาวบ้านธรรมดาถูกข้าราชการซึ่งเป็นผู้ขัดแย้งคุกคามไถ่หรือทรัพย์สินสิ่งปลูกสร้างก่อให้เกิดความเดือดร้อนกับประชาชนผู้ด้อยโอกาสเหล่านั้นเป็นอย่างมาก

ดังเช่นกรณีปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นที่หมู่บ้านแม่กลองน้อย ต.โมโกร อ.อุ้มผาง จ.ตาก ที่ชาวบ้านหลายคนพร้อมอาวุธได้จับ 4 เจ้าหน้าที่หน่วยพิทักษ์ป่าแม่กลองน้อยเป็นตัวประกันในระหว่างออกลาดตระเวนสำรวจในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผางซึ่งประเด็นการจับตัวเจ้าหน้าที่ป่าไม้นั้นมาจากการที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้จับกุมการกระทำความผิดของชาวเขา 2 คนในเรื่องการบุกรุกป่าแต่กลุ่มชาวเขาไม่พอใจ จึงได้พาชาวบ้านอีกจำนวนหนึ่ง ไปจับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไว้เป็นตัวประกันเพื่อแลกกับชาวบ้าน 2 คนที่ถูกจับไปก่อนหน้านั้น และเกิดการทำร้ายร่างกายเจ้าหน้าที่ขึ้น แต่ผลสุดท้ายก็สามารถเจรจาได้สำเร็จทำให้ชาวบ้านยอมปล่อยตัวเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทั้ง 4 คนในที่สุด

ถึงแม้ว่ากรณีนี้จะจบลงด้วยดีและปัญหาไม่บานปลายแต่ก็ถือว่าเป็นสัญญาณเตือนปัญหา ความรุนแรงของความขัดแย้งในพื้นที่นี้ได้เป็นอย่างดี ในกรณีนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าทำไมชาวบ้านถึงกล้า ทำได้เช่นนี้ มีเหตุปัจจัยอื่นหรือมีความผิดปกติในการจับกุมหรือไม่ ที่ทำให้ชาวบ้านไม่พอใจซึ่งเป็นข้อ สงสัยที่ต้องหาคำตอบต่อไป จากคำบอกเล่าของชาวบ้านนั้นยังมีกรณีอื่นๆอีกมากมายที่ไม่เป็นข่าว เหมือนกรณีนี้ที่เจ้าหน้าที่รัฐถูกตอบโต้ โดยเฉพาะเวลาที่ชาวบ้านถูกกระทำจากภาครัฐกลับไม่เป็นข่าว ตามหน้าหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นข้อสังเกตที่ผู้วิจัยสงสัยอยู่ไม่น้อย

ด้วยผู้วิจัยเป็นคนในพื้นที่จึงรับรู้ถึงความเดือดร้อนของชาวบ้านในเรื่องปัญหาที่กินทำกินและ การหวงห้ามที่ดินทำกินของเจ้าหน้าที่รัฐ และเกิดข้อคำถามขึ้นในใจว่าจะทำอย่างไรให้ชาวบ้าน สามารถอยู่ในพื้นที่ได้อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีไม่ถูกควบคุมและคุกคามจากภาครัฐ อีกทั้งชาวบ้าน สามารถที่ดูแลรักษาป่าไม้ให้ยังคงอุดมสมบูรณ์ได้ด้วย หนึ่งในวิธีที่พอจะช่วยให้ได้ก็คือศึกษาศักยภาพ ของชาวบ้านว่ามีเพียงพอในผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐ ให้สอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าได้หรือไม่ โดยยึด เอาการก่อรูปกลุ่มผลประโยชน์ของชาวบ้าน ความรุนแรงและความเข้มข้นของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นใน พื้นที่มาเป็นปัจจัยในการศึกษาและชี้ให้ทั้งชาวบ้านและภาครัฐได้รับรู้ถึงปัญหาที่ซ่อนเร้นอยู่นี้รวมถึง แสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาย่างสร้างสรรค์จากทั้งสองฝ่ายก่อนที่ปัญหาความขัดแย้งจะบานปลาย กลายเป็นความขัดแย้งที่รุนแรงจนไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เช่นพื้นที่อื่นๆ

จากการศึกษาค้นคว้ามีงานศึกษาวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องที่ดินอยู่พอสมควร งานวิจัย เหล่านี้ส่วนมากเป็นงานที่ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการกำหนดนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ใน กรอบจารีตกระแสนหลัก อาทิ งานวิจัยของ สุริยา คงดำ และคณะ (2554) เรื่องปัญหาและอุปสรรคใน การดำเนินนโยบาย หรืองานวิจัยการใช้ประโยชน์ที่ดินบนพื้นที่สูงของ จรินทร์ เทศวานิช (2551) เพื่อหา แนวทางปรับปรุงนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพเป็นสำคัญ งานศึกษาวิจัย เหล่านี้มุ่งอธิบายถึงปัญหาและประสิทธิภาพของตัวนโยบายเกี่ยวกับที่ดินเป็นหลักทำให้ไม่เห็น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบริบททางเศรษฐกิจการเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบายและผล กระทบทางลบ ต่อประชาชนคนกลุ่มอื่นที่เห็นแตกต่างจากรัฐบาล รวมถึงละเลยประเด็นโต้แย้งของคนกลุ่มนอกภาครัฐ ที่เกิดขึ้นรอบ ๆ กระบวนการกำหนดนโยบายและในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

นอกจากงานศึกษาในแนวทางดังกล่าวแล้ว ยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับกฎหมาย และการกระจาย การสิทธิการถือครองที่ดิน อย่างงานวิจัยของ ไชยยศ เหมะรัชตะ (2530) หรือการบุกรุกป่าสงวนอย่าง งานวิจัยของ ปิยะพงษ์ นิมละมัย (2556) หรืองานศึกษาเรื่องความยากจนในชนบทของกฤษฎา บุญชัย (2541) และพัฒนาการการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่าของ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2535) รวมถึงงานของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2543), โสภณ ชมชาญ (2544), และสมพร อัครวิธานนท์ และเดชารัฐ สุขกำเนิด (2541)

ซึ่งงานศึกษาในกลุ่มหลังนี้ มีประเด็นเรื่องผลกระทบนโยบายที่ดินของรัฐต่อประชาชน คือส่งผลกระทบต่อประชาชนทำให้ประชาชนยากจน ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

งานศึกษาในแนวนี้มีจุดเด่นคือเป็นการศึกษาในภาพรวม วิเคราะห์เชื่อมโยงปัญหาที่ดินกับบริบททางเศรษฐกิจการเมืองในระดับมหภาค สะท้อนสัมพันธภาพทางอำนาจของคนกลุ่มต่างๆ ที่ไม่เท่าเทียมกัน แต่กระนั้นก็ได้มุ่งไปให้เห็นถึงตัวอย่างรูปธรรมในระดับปฏิบัติการจริง อย่างไรก็ตามผู้วิจัยก็ยังเห็นว่างานศึกษาในกลุ่มหลังนี้ มีความน่าสนใจทั้งในระดับทฤษฎีและระดับปรากฏการณ์ที่จะสามารถนำมาเป็นแบบในการอธิบายนโยบายสาธารณะที่แตกต่างจากงานศึกษาตามจารีตกระแสหลัก และเป็นแนวทางสู่การศึกษาศักยภาพการเปลี่ยนแปลงนโยบายที่อาจเกิดตามมาได้

จากความสำคัญของนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐประกอบกับช่องว่างทางการศึกษาคือการขาดแคลนงานศึกษาที่วิพากษ์นโยบายสาธารณะกระแสหลักในมิติของการศึกษาตัวอย่างรูปธรรมในระดับปฏิบัติการจริง ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษานโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐบนฐานแนวคิดทฤษฎีความขัดแย้ง และศึกษาตัวอย่างรูปธรรมในระดับปฏิบัติการจริงของชาวชุมชนท้องถิ่นในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ต่าบลโมโกร อำเภอดู่ฝาง จังหวัดตาก เพื่อศึกษาระบบการและศักยภาพการเปลี่ยนแปลงนโยบายโดยชุมชนท้องถิ่น ว่าชาวชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่เป้าหมายของการศึกษานี้มีการตั้งต้นกระบวนการนี้อย่างไร ไม่ว่าจะเป็นการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน หรือมีระดับความรุนแรงและความเข้มข้นของความขัดแย้งที่มีศักยภาพในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายได้หรือไม่ พร้อมกับแสวงหาข้อเสนอแนะสำหรับทั้งชาวชุมชนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐในปรับเปลี่ยนนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้อย่างสร้างสรรค์

คำถามการวิจัย

- 1 นโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐเมื่อนำมาอธิบายผ่านทฤษฎีความขัดแย้งแล้วเป็นอย่างไร
- 2 กระบวนการปรับเปลี่ยน หรือก่อรูปนโยบายใหม่ที่เป็นอยู่จากปากของชาวชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างไร(มีการสร้างกลุ่มผลประโยชน์อย่างไร, มีความขัดแย้งรุนแรงแค่ไหน, มีความขัดแย้งเข้มข้นอย่างไร)
- 3 ชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพที่จะเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือไม่อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1 ศึกษากระบวนการนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐโดยใช้ทฤษฎีความขัดแย้ง
- 2 ศึกษาศักยภาพของชาวชุมชนในการเปลี่ยนแปลงนโยบายโดยพิจารณาจากการสร้างกลุ่มผลประโยชน์ทางสังคม ระดับความรุนแรงและความเข้มข้นของความขัดแย้งอันเป็นผลจากการดำเนินนโยบายจัดการที่ดินและป่าไม้ของภาครัฐ

ขอบเขตของการวิจัย

- 1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการปรับเปลี่ยน หรือก่อรูปนโยบายใหม่จากปากของชุมชนท้องถิ่น โดยอาศัยกรอบทฤษฎีความขัดแย้ง โดยเฉพาะแนวคิดของ ราล์ฟ ดาห์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf) ซึ่งครอบคลุมถึงเรื่องการสร้างกลุ่มผลประโยชน์ทางสังคมของชาวชุมชนท้องถิ่น ระดับความรุนแรงและความเข้มข้นของความขัดแย้งอันเป็นผลจากการดำเนินนโยบายจัดการที่ดินและป่าไม้ของภาครัฐ และทดลองนำทฤษฎีความขัดแย้งมาอธิบายกระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อประเมินศักยภาพของชาวบ้านในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบาย
- 2 ขอบเขตด้านเวลา งานศึกษานี้มีทั้งการศึกษาต้นนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐ และการศึกษากระบวนการปรับเปลี่ยน หรือก่อรูปนโยบายใหม่ที่เป็นอยู่จากปากของชาวชุมชนท้องถิ่น ดังนั้นขอบเขตด้านเวลาจึงแบ่งออกเป็น 2 ส่วนตามประเด็นศึกษา คือ การศึกษาต้นนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐซึ่งจำกัดช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2532 ซึ่งเป็นปีที่มีการประกาศใช้ พ.ร.บ.เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง ถึงปัจจุบัน และการศึกษากระบวนการปรับเปลี่ยน หรือก่อรูปนโยบายใหม่ที่เป็นอยู่จากปากของชาวชุมชนท้องถิ่น จำกัดขอบเขตเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เจ้าหน้าที่รัฐเริ่มบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้นกับชาวชุมชนท้องถิ่น ถึงปัจจุบัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

- 1 **นโยบายสาธารณะ** หมายถึง นโยบายสาธารณะที่ว่าด้วยการจัดการที่ดินและป่าไม้ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ตำบลโมโกร อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก
- 2 **การจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐ** หมายถึง การออกกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย หรือการกระทำใดๆของเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวกับที่ดินและป่าไม้ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
- 3 **เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า** หมายถึง พื้นที่ที่กำหนดขึ้นตามประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง เพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าโดยปลอดภัย

4 **ความขัดแย้ง** หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล ทั้งเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน ซึ่งตั้งอยู่บนผลประโยชน์ของแต่ละฝ่าย โดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งพยายามที่จะบีบบังคับเพื่อผลประโยชน์บางอย่าง ในขณะที่ฝ่ายหนึ่งพยายามต่อต้าน

5 **ความรุนแรงของความขัดแย้ง** หมายถึง ความขัดแย้งของความขัดแย้ง โดยดูจากอาวุธที่ใช้ในกระบวนการความขัดแย้ง

6 **ความเข้มข้นของความขัดแย้ง** หมายถึง จำนวนหรือระดับความสำคัญของต้นทุนที่เกี่ยวข้องในความขัดแย้งซึ่งในที่นี้ได้แก่ที่ดิน

7 **ศักยภาพการเปลี่ยนแปลงนโยบาย** หมายถึง ความสามารถที่แฝงอยู่ในชุมชนที่จะปรับเปลี่ยนนโยบายให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของชุมชน

8 **กลุ่มแฝงเร้น** หมายถึง กลุ่มหรือคนที่ยังไม่มีเป้าหมายและผลประโยชน์ของตนเองอย่างชัดเจน

9 **กลุ่มผลประโยชน์** หมายถึง กลุ่มที่ก่อตั้งขึ้นมาและสามารถจัดองค์กรกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อภารกิจหรือผลประโยชน์ในกลุ่มของตน

10 **เงื่อนไขทางเทคนิค** หมายถึง สภาพภายในและภายนอกชุมชนที่เอื้อให้การจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์เกิดขึ้นได้ง่าย หรือสะดวกขึ้น ซึ่งในที่นี้ได้แก่การที่ชาวบ้านมีผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มที่ตกผลึกเป็นอุดมการณ์ ค่านิยม หรือบรรทัดฐานร่วมกัน

11 **เงื่อนไขทางการเมือง** หมายถึง สภาพแวดล้อมทางการเมืองของรัฐที่แวดล้อมชุมชนหรือชาวบ้านในลักษณะควบคุม วางเฉยหรือเอื้ออำนวยต่อการสร้างกลุ่มขึ้น

12 **เงื่อนไขทางสังคม** หมายถึง สภาพที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกด้วยกันที่เอื้อให้การจัดกิจกรรมระหว่างสมาชิกด้วยกันเกิดขึ้นได้ ซึ่งในที่นี้ได้แก่ รูปแบบและช่องทางการสื่อสารระหว่างชาวบ้าน และรูปแบบการรับสมาชิกกลุ่ม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1 ได้ข้อเสนอแนะแนวทางการปรับเปลี่ยนนโยบายจากประชาชนในพื้นที่
- 2 ได้แนวทางในการแก้ไขปรับปรุงนโยบายการจัดที่ดินและป่าไม้ของรัฐ

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา“นโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐกับศักยภาพการเปลี่ยนแปลงนโยบายโดยชุมชนท้องถิ่น ศึกษากรณีชุมชนท้องถิ่นในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ตำบลโมโกร อำเภอกุ่มผาง จังหวัดตาก” ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดนโยบายสาธารณะ
2. ความเป็นมานโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐ
3. แนวคิดทฤษฎีความขัดแย้ง
4. ทฤษฎีความขัดแย้งกับนโยบายสาธารณะ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐ

1 แนวคิดนโยบายสาธารณะ

1.1 ลักษณะทั่วไปของนโยบายสาธารณะ

นโยบายสาธารณะ เป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐบาลในการบริหารประเทศ คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารประเทศต้องชี้แจงต่อรัฐสภาให้ชัดเจนว่าจะดำเนินการใด ในระยะเวลาใด เพื่อให้การบริหารนั้นให้เป็นไปตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และต้องจัดทำรายงานแสดงผลการดำเนินการ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคเสนอต่อรัฐสภาปีละหนึ่งครั้ง (รัฐธรรมนูญ. 2550: 21) จากที่กล่าวมาทำให้เห็นว่านโยบายสาธารณะมีความสำคัญในกระบวนการบริหารประเทศเป็นอย่างมาก ดังนั้นคำว่า “นโยบายสาธารณะ” (Public Policy) จึงมีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายแต่โดยรวมแล้วนักวิชาการมีความเห็นสอดคล้องกันว่า นโยบายสาธารณะก็คือแนวทางการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาลโดย

โทมัส อาร์ ดาย (Thomas R. Dye. 1978: 3) นิยามนโยบายสาธารณะว่าเป็นสิ่งที่ใดก็ตามที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำ

คาร์ล เจ ฟรีดริช (Carl J. Friedrich. 1963: 70) กล่าวว่านโยบายสาธารณะคือ ข้อเสนอสำหรับเป็นแนวทางการดำเนินงานของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือรัฐบาล ภายในสภาพแวดล้อมที่มีทั้งอุปสรรคและโอกาส และการผลักดันให้มันนโยบายขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ และเอาชนะสภาพการณ์ต่างๆ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายอย่างหนึ่งอย่างใด

เดวิด อีสตัน (David Easton. 1971: 130) ได้ให้ความหมายของนโยบายสาธารณะว่า หมายถึงการจัดสรรผลประโยชน์ หรือสิ่งที่มีคุณค่าระหว่างปัจเจกชน และกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในระบบสังคมการเมือง

อมร รัชศาสตร์ (2520: 2). ได้ให้ความหมายนโยบายสาธารณะว่า คือความคิดของรัฐบาลที่ว่าจะทำอะไรหรือไม่อย่างไร เพียงใด

จากนิยามข้างต้นพบว่า นักวิชาการบางท่านให้ความหมายไว้อย่างกว้างเช่น โธมัส ดาย และ เดวิด อีสตัน และบางท่านให้ความหมายอย่างแคบ เช่น คาร์ล ฟรีดริช และ อมร รัชศาสตร์ คำว่านโยบายสาธารณะนี้จึงมีความหมายมากมาย สุดแล้วมุมมองของนักวิชาการแต่ละคนว่าจะมองเช่นไร แต่อย่างไรก็ตามสุดท้ายมักหนีความหมายที่ว่านโยบายสาธารณะเป็นแนวทางการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาลไปไม่ได้ (ศุภชัย ยาวะประภาส. 2554: 4)

ดังนั้นนโยบายใดๆของรัฐบาลที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ตามมักจะส่งผลกระทบต่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอย่างแน่นอน และผลของนโยบายจึงมีทั้งผู้ที่ได้ประโยชน์และเสียประโยชน์ ผู้ที่ได้ประโยชน์ก็จะได้ไม่เต็มที่หรือก้ำกึ่งขาดตอนนโยบายนั้นๆ แต่คนที่ไม่ได้ประโยชน์จากนโยบายนั้นๆ หรือเสียผลประโยชน์จากนโยบายก็จะกลายเป็นคู่ขัดแย้งกับนโยบายพร้อมกับเป็นคู่ขัดแย้งกับภาครัฐที่เป็นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติด้วย

1.2 ความสำคัญของนโยบายสาธารณะ

ดังที่กล่าวแล้วว่านโยบายสาธารณะนั้นรัฐบาลได้กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับคนในชาติ ซึ่งนโยบายสาธารณะมีความสำคัญดังที่ อมรศักดิ์กิจธนันท์ (2551: 1) ได้กล่าวไว้ดังนี้คือ หนึ่งมีความสำคัญต่อ รัฐบาล ผู้ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อการกำหนดนโยบายบริหารประเทศหากรัฐบาลสามารถกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติจนประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รัฐบาลก็จะได้รับความนิยมนิยมจากประชาชน ต่อมามีความสำคัญต่อข้าราชการในฐานะเป็นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของข้าราชการได้เป็นอย่างดี ความสำคัญถัดมาคือมีต่อผู้ศึกษา นโยบายสาธารณะ เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ได้มีการศึกษาวิเคราะห์และเสนอแนะนโยบายสาธารณะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ และสุดท้ายมีความสำคัญต่อประชาชน ซึ่งเป็นผู้รับผลของนโยบาย ถ้าการกำหนดและนำนโยบายไปปฏิบัติได้ผลตามเป้าประสงค์ก็ทำให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแต่ถ้านโยบายไม่ตอบสนองต่อความต้องการก็จะเกิดการต่อต้านนโยบายขึ้นอีกเช่นกัน

แม้นโยบายสาธารณะจะมีความสำคัญต่อคนหลากหลายกลุ่มแต่กลุ่มที่ต้องให้ความสนใจมากเป็นพิเศษคือกลุ่มที่เป็นประชาชนคนธรรมดาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายหรือกลุ่มของประชาชนที่เสียประโยชน์จากนโยบายต่างๆของรัฐ ซึ่งเป็นกลุ่มชาวบ้านที่ไม่มีอำนาจต่อรองหรือไม่มีความสามารถในการเรียกร้องให้ตนได้ผลประโยชน์จากนโยบายบ้าง รัฐจึงต้องใส่ใจกับบุคคลเหล่านี้

เพิ่มมากขึ้น เพราะหากการนำนโยบายปฏิบัติโดยไม่สนใจต่อกลุ่มที่ได้รับผลกระทบก็มักจะสร้างความขัดแย้งขึ้นมาด้วยเสมอไม่ว่านโยบายนั้นจะมีประโยชน์เพียงใดก็ตาม

1.3 ประเภทของนโยบายสาธารณะ

การแบ่งประเภทของนโยบายสาธารณะนั้น มีนักวิชาการได้เสนอไว้หลากหลายทั้งที่เหมือนและต่างกันซึ่ง ธันยวัฒน์ รัตนศักดิ์ (2546: 8-12) ได้รวบรวมและแบ่งไว้เป็น 4 ลักษณะตามแต่ละนักคิดทางนโยบายสาธารณะได้ศึกษาไว้คือ ตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์ ตามขอบข่ายผลกระทบ ตามกระบวนการของนโยบาย และตามกิจกรรมหรือภารกิจสำคัญของรัฐบาล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) นักคิดคนสำคัญที่แบ่งนโยบายสาธารณะตามลักษณะเนื้อหา และวัตถุประสงค์ของนโยบาย คือ ทีโอดอร์ โลวาย (Theodore Lowi. 1968: 667) กล่าวคือการแบ่งนโยบายที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบกฎเกณฑ์ เป็นนโยบายที่มีเนื้อหาและวัตถุประสงค์เพื่อต้องการจัดระเบียบของสังคมให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย รวมถึงนโยบายเกี่ยวกับการกระจายทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม โดยรัฐต้องกระจายให้แก่สมาชิกในสังคมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม และสุดท้ายเป็นนโยบายเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรเสียใหม่ เป็นการจัดสรรปันส่วนทรัพยากรใหม่เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทางสังคม

2) นักวิชาการที่แบ่งประเภทของนโยบายสาธารณะตามลักษณะขอบข่ายผลกระทบของนโยบายเช่น เดวิด อีสตัน (David Easton. 1971: 129) อันได้แก่นโยบายที่กำหนดออกมาเพื่อใช้บังคับต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลโดยเฉพาะ และนโยบายที่มีผลกระทบหรือใช้บังคับกับสมาชิกของสังคมทั้งหมด

3) นักวิชาการที่แบ่งประเภทของนโยบายสาธารณะตามลักษณะกระบวนการของนโยบาย คือ ไอรา ชาร์แคนสกี (Ira Sharkansky. 1970: 62) โดยกล่าวว่าขั้นแรกคือก่อรูปนโยบายเพื่อให้ได้มาซึ่งนโยบายสาธารณะ ส่วนมากกระบวนการจะดำเนินการผ่านรัฐสภา กระบวนการขั้นที่สองคือผลผลิตของนโยบายสาธารณะ เมื่อมีการนำนโยบายไปปฏิบัติตามกลไกของรัฐบาล ทำให้รัฐบาลคาดหวังผลการดำเนินการของนโยบายเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของนโยบาย และขั้นที่สามคือผลกระทบของนโยบาย เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งสามารถเกิดผลกระทบในเชิงบวก หรือลบก็ได้

4) นักคิดคนสำคัญที่แบ่งประเภทของนโยบายสาธารณะตามลักษณะกิจกรรม หรือภารกิจสำคัญของรัฐบาล เช่น โทมัส อาร์. ดาย (Thomas R. Dye. 1978: unpagged) ซึ่งได้แก่นโยบายสำคัญๆ เช่น นโยบายต่างประเทศ นโยบายการศึกษา นโยบายสาธารณสุข เป็นต้น

อย่างที่ทราบกันว่านโยบายสาธารณะนั้นมีนักวิชาการแบ่งไว้เป็นหลากหลายประเภท ดังนั้นแต่ละประเภทย่อมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของประเภทรูปร่างๆ จึงเป็นเรื่องที่ผู้ศึกษานโยบาย

สามารถทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายได้ง่ายขึ้นและสามารถแยกแยะได้ว่านโยบายใดเป็นเรื่องประเภทใด โดยหลักๆแล้วก็ไม่หนีไปจากที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งเวลาที่ต้องการจะศึกษาผลกระทบจากนโยบายใดนโยบายหนึ่งก็จะได้รู้ต้นตอของนโยบายและสามารถค้นหาแนวทางหรือหาวิธีการเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบาย หรือหยุดยั้งนโยบายนั้นๆ ได้อย่างเหมาะสม

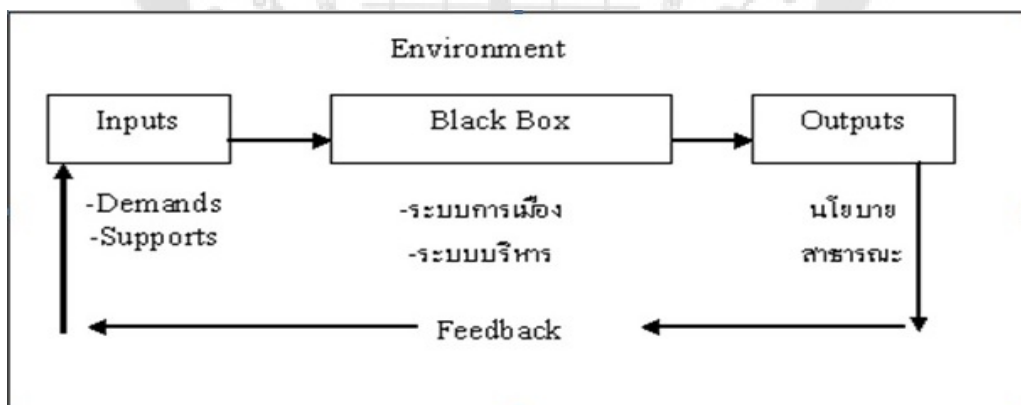
1.4 ตัวแบบนโยบายสาธารณะ

ตัวแบบที่นิยมใช้เป็นกรอบในการศึกษานโยบายสาธารณะ มีอยู่หลายตัวแบบ ตัวแบบบางตัวอาจจะเหมาะสมในการศึกษานโยบายหนึ่ง แต่อาจไม่เหมาะสมกับอีกนโยบายหนึ่งก็ได้ แต่โดยหน้าที่ของตัวแบบแล้วสามารถสรุปได้เป็น 2 ข้อดังนี้คือ

1) ตัวแบบถูกสร้างขึ้นมาเพื่อใช้ทำความเข้าใจความสลับซับซ้อนของ กระบวนการกำหนดนโยบาย สาธารณะให้เข้าใจง่ายขึ้น

2) ตัวแบบที่ถูกสร้างขึ้นมานั้นจะเป็นกรอบกำหนดตัวของผู้ศึกษานโยบายเองด้วยในการมองปัญหาและกระบวนการนโยบายสาธารณะ

จึงขอหยิบยกเฉพาะตัวแบบระบบ (System Model) ของ เดวิด อีสตัน (David Easton. 1971) ที่แสดงให้เห็นดังรูปภาพอย่างง่ายด้านล่างนี้ที่สะท้อนความคิดเห็นในเรื่องระบบการเมืองมา นำเสนอ อีกทั้งตัวแบบระบบของอีสตันนี้ได้รับการยอมรับ และนำมาใช้เป็นตัวแบบในการศึกษานโยบายสาธารณะโดยนักวิชาการหลายคน

ภาพประกอบ 1 ตัวแบบระบบ (System Model)

ที่มา: ศุภชัย ยาวะประภาษ. (2554). นโยบายสาธารณะ หน้า 11.

ตัวแบบระบบเชื่อว่านโยบายสาธารณะเป็นผลของปฏิกิริยาตอบสนองที่ระบบการเมืองมีต่อแรงกดดันต่างๆ จากสิ่งแวดล้อมภายนอกที่มีต่อระบบ แรงกดดันเหล่านั้นเป็นเสมือนปัจจัยนำเข้า

เมื่อปัจจัยนำเข้าต่างๆ จากสิ่งแวดล้อมถูกชักนำเข้าสู่ระบบการเมือง ระบบการเมืองจะแจกแจงปัจจัยนำเข้าเหล่านั้นแล้วส่งผลออกมาเป็นปัจจัยส่งออก หรือนโยบายสาธารณะนั่นเอง

ดังนั้นตัวแบบระบบจึงแสดงให้เห็นชัดเจนว่านโยบายสาธารณะคือผลผลิตของระบบการเมืองที่มีกลุ่มสถาบันต่างๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในกระบวนการ Input, Process, Output และ Feedback ระบบการเมืองที่ว่าจะดูระดับเอาความต้องการที่หลากหลายเข้าไปในระบบ และแปลงความต้องการให้ออกมาเป็นนโยบายที่สนองตอบต่อทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุด หรือเกิดประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อนำนโยบายไปปฏิบัติ ความคงอยู่ของระบบจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการตอบสนองในรูปนโยบายต่อกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (ศุภชัย ยาวะประภาษ. 2554: 10-11)

จากที่กล่าวมาทำให้เข้าใจได้ว่าตัวแบบระบบเป็นการกำหนดนโยบายผ่านการกดดันหรือการสะท้อนผลลัพธ์ของนโยบาย โดยกลุ่มที่มีศักยภาพในการเรียกร้องหรือสนับสนุนนโยบายเท่านั้น แล้วกลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่มีศักยภาพในการเรียกร้องจะทำอย่างไร ซึ่งถ้ามองตัวแบบระบบนี้ในมุมมองทฤษฎีความขัดแย้งที่ว่า กลุ่มผลประโยชน์แฝงที่ยังไม่สามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ชัดเจนได้ จึงไม่สามารถนำการเรียกร้องของกลุ่มตนกลับเข้าไปเป็นปัจจัยนำเข้าสู่กระบวนการกำหนดนโยบายใหม่ที่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มตน สิ่งที่พบคือผลประโยชน์ของนโยบายก็ยังคงตกอยู่กับกลุ่มที่สามารถจัดตั้งเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีศักยภาพในการเรียกร้อง หรือกลุ่มที่มีอำนาจนำกลุ่มเดิมๆ เพราะกลุ่มที่เป็นกลุ่มนำเหล่านี้จะเป็นผู้สะท้อนผลลัพธ์ของนโยบายในรูปของการให้การสนับสนุนนโยบายนั้นๆ แต่ในขณะที่กลุ่มที่เสียเปรียบและไม่สามารถจัดตั้งเป็นกลุ่มผลประโยชน์ชัดเจนได้ก็ยังคงเสียเปรียบอยู่เช่นเดิมไม่ได้ประโยชน์จากนโยบายที่มีการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากกระบวนการกำหนดนโยบายเชิงระบบดังกล่าว

เราจะสังเกตเห็นว่านโยบายที่ถูกผลิตออกมาจากระบบการเมืองนั้นมักจะเป็นความต้องการของชนชั้นนำ (Elite) ที่ดำรงตำแหน่งทางการปกครองอยู่ อำนาจในการกำหนดนโยบายจึงอยู่ในมือของชนชั้นนำที่เป็นคนกลุ่มเล็กๆ ที่ถือครองอำนาจทางการเมือง และเศรษฐกิจเท่านั้น (อุไรวรรณ ธนสถิต. 2558: ออนไลน์) สอดคล้องกับทัศนะของ ลาสเวลล์ (Lasswell) ที่กล่าวไว้ว่าชนชั้นนำก็คือผู้ที่ทรงอิทธิพลในการที่จะหาประโยชน์หรือคุณค่าจากสังคมให้ได้มากที่สุด และแบ่งคนออกเป็นสองชนชั้น คือชนชั้นนำ (Elite) ที่เป็นผู้ปกครอง และชนชั้นมวลชน (Mass) ที่อยู่ภายใต้การปกครองของชนชั้นนำ (Lasswell; and Kaplas. 1959: 201) ซึ่งแนวคิดชนชั้นนำนิยมในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะนั้นมักจะไม่สะท้อนถึงความต้องการของมวลชน แต่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการของชนชั้นนำเป็นหลัก (ศุภชัย ยาวะประภาษ. 2554: 7)

เพราะฉะนั้นการกำหนดนโยบายสาธารณะที่ควรต้องอิงอยู่กับการใช้แนวคิดพหุนิยมที่เน้นความหลากหลายของกลุ่มคนในสังคมไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างด้านบทบาทหน้าที่ วิถีชีวิต

ค่านิยมและวัฒนธรรมในแต่ละกลุ่มสังคมนั้นๆ และจะต้องสามารถใช้บทบาทและอำนาจนั้นตามแนวคิดประชาธิปไตย โดยไม่มีกลุ่มใดมีอำนาจครอบงำเหนือสังคมกลุ่มอื่น ๆ กลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลายสามารถจะผลักดันผลประโยชน์ของกลุ่มตนให้ได้รับการตอบสนองโดยวิธีการประนีประนอม (มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์. 2556: 1) ซึ่งเป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดความสงบสุขบนความขัดแย้งของผลประโยชน์ ความเชื่อและการใช้ชีวิตที่แตกต่างกัน แนวคิดพหุนิยมจึงแตกต่างจากแนวคิดการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางแบบชนชั้นนำ เพราะแนวคิดพหุนิยมเชื่อว่า สมาชิกในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้หากมีการเจรจาอย่างสันติ เพื่อนำสังคมไปสู่การตระหนักรู้ถึงการรวมอยู่ร่วมกัน และความเป็นหนึ่งเดียวกันของสังคมทั้งหมด (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. 2558: ออนไลน์)

จึงกล่าวได้ว่าแม้ตัวแบบระบบนี้จะได้รับความนิยมนำมาใช้วิเคราะห์นโยบายสาธารณะ อยู่เสมอแต่อย่างไรก็ตามตัวแบบนี้ก็ได้สนับสนุนการสะท้อนกลับผลลัพธ์นโยบายจากกลุ่มคนที่ยังไม่สามารถรวมเป็นกลุ่มที่มีผลประโยชน์ชัดเจนในรูปของข้อเรียกร้องได้ เพราะการสะท้อนผลลัพธ์ของนโยบายส่วนใหญ่จะมาจากกลุ่มที่สนับสนุนนโยบายและกลุ่มที่มีศักยภาพในการเรียกร้องที่มากกว่าเท่านั้น ยังคงเหลือกลุ่มอื่นๆ นอกเหนือจากนี้ที่ไม่มีพลังในการเรียกร้องเพื่อให้ข้อเรียกร้องเป็นปัจจัยนำเข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงนโยบายได้ ผลประโยชน์ของนโยบายจึงยังคงตกอยู่กับคนกลุ่มเดิมๆ ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วระบบการเมืองที่มีความเป็นพหุนิยมนั้น จะต้องให้กลุ่มต่างๆ ทั้งที่เป็นกลุ่มที่มีอำนาจและไม่มีอำนาจต่อรองสามารถที่จะมีอิทธิพลผลักดันกำหนดนโยบายสาธารณะได้ในลักษณะที่ไม่มีกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งสามารถที่จะควบคุมหรือผูกขาดการกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มและพวกพ้องของตนเองแต่เพียงฝ่ายเดียว และยิ่งไปกว่านั้น ระบบการเมืองจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มมีบทบาทและมีส่วนในการกำหนดนโยบายสาธารณะร่วมกันโดยผ่านการเจรจาต่อรองและประสานประโยชน์กันได้ด้วย

2 ความเป็นมานโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐ

นโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐนั้นมีผลกระทบต่อชาวมุขชนท้องถิ่นที่อาศัยและทำกินอยู่ในเขตป่าเป็นอย่างมากโดยเฉพาะการออกกฎหมายหรือว่านโยบายต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการสงวนหวงห้ามทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ที่มีความสำคัญต่อการใช้เพื่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านในเขตป่าฯ จึงนำมาสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนขึ้น ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ความสำคัญของทรัพยากรที่ดินในฐานะที่เป็นปัจจัยการผลิต

เนื่องจากทรัพยากรที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญต่อภาคเกษตรกรรมเป็นอย่างมาก และชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเกษตรกร ถ้าขาดที่ดินไปก็ไม่สามารถจะดำเนินกิจกรรมทางเกษตรกรรมได้

ดังนั้นปัญหาที่ดินไม่พอสำหรับใช้ทำกินและความขัดแย้งอันเกิดจากการแย่งที่ดินทำกินที่รุนแรงขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้านนั้น เป็นปัญหาที่เป็นตัวกำหนดสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของแต่ละท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี และเมื่อพื้นที่ใดมีปัญหาเกี่ยวกับการสงวนหวงห้ามการใช้ประโยชน์จากที่ดินและประชาชนในพื้นที่นั้นประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักนั้นย่อมหมายถึงระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของชาวชุมชนท้องถิ่นย่อมด้อยตามไปด้วย

ดังเช่นที่ นิรมล สุธรรมกิจ (2556: 35) ได้กล่าวไว้ว่าที่ดินมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมเพราะที่ดิน เป็นแหล่งเพาะปลูกพืชผลที่ทำให้ได้ปัจจัยสี่ อีกทั้งที่ดินยังเป็นแหล่งสะสมแร่ธาตุอาหารของพืช และยังสามารถกักเก็บความชื้นหรือน้ำไว้ในดินได้ด้วย ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นสังคมปัจจุบันหรือว่าในอดีตผลผลิตทางการเกษตรต่างๆ จึงล้วนเกิดจากการใช้ที่ดินเป็นหลัก และเมื่อสังคมถูกแบ่งเป็นชนชั้นที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินกับชนชั้นที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน อาทิ สังคมศักดินา สังคมทาสหรือสังคมนายทุนและสังคมแรงงาน เรื่องที่ดินจึงกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ วรรณะชาติหรือรัฐกับชุมชนท้องถิ่น และเกิดขึ้นในทุกระดับของสังคมมนุษย์ (กุหลาบ สายประดิษฐ์. 2524: 52)

แม้ว่าสิทธิการใช้ประโยชน์จากที่ดินของประชาชนจะได้รับการรับรองมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยตามความในศิลาจารึกที่อนุญาตให้ราษฎรหักไร่ร้างถางพงกันสร้างหาที่ทำกิน และสิทธิเหล่านี้สามารถตกทอดเป็นมรดกให้กับลูกหลานได้ หรือต่อมาสิทธิในการใช้ที่ดินในสมัยอยุธยาก็ได้ตราไว้ในกฎหมายพระไอยการว่าผู้ใช้ประโยชน์จากที่ดินต้องส่งส่วยให้กับเจ้าของที่ดิน ซึ่งเป็นไปตามวิวัฒนาการของระบบสังคมศักดินา และสุดท้ายสิทธิในการใช้ที่ดินตามกฎหมายตราสามดวงในต้นสมัยรัตนโกสินทร์ก็ได้รับการรับรองสิทธินั้นไว้เช่นกัน (วิวัฒน์ อริยะวิริยานนท์. 2552: 107)

แต่ต่อมาเมื่อที่ดินและป่าไม้เริ่มมีบทบาทในการผลิตมากขึ้นบวกกับกระแสการค้าอาณานิคมของชาติตะวันตกในการแสวงหาทรัพยากรใหม่ๆ ประเทศไทยจึงได้มีการปรับระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นแบบทอเรนส์ (โฉนดแผนที่) ใน พ.ศ. 2444 ทำให้ความเป็นเจ้าของที่ดินและสิทธิในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ที่เคยแยกกันทำหน้าที่ ถูกผนวกเข้าด้วยกันกลายเป็นกรรมสิทธิ์เด็ดขาดไม่แยกความเป็นเจ้าของและสิทธิในการใช้ประโยชน์ออกจากกันเช่นเดิมอีกต่อไป (นพรัตน์ นุสธรรม. 2520: 106) การถือครองที่ดินจึงเป็นโอกาสของชนชั้นบรรดาศักดิ์ที่เข้ามาจับจองเป็นเจ้าของที่ดินรายใหญ่ ในขณะที่สามัญชนคนส่วนใหญ่กลายเป็นผู้ที่ไร้ซึ่งกรรมสิทธิ์ในที่ดินรวมทั้งการสูญเสียสิทธิในการใช้ประโยชน์จากที่ดินนับตั้งแต่บัดนั้น (อรทิพย์ เทพสิริ. 2524: 153)

การต่อสู้เกี่ยวกับที่ดินทำกินของชาวบ้านมีให้เห็นบ้างแล้วในยุคเศรษฐกิจสังคมแบบศักดินาไทย ที่ชาวนาชาวไร่ต้องอาศัยที่ดินของเจ้าขุนมูลนายในการทำกิน การต่อต้านต่อการเอารัดเอาเปรียบด้วยการเฉื่อยงาน หนีไปเป็นทาส หรือหนีเข้าป่า เป็นการทำให้การผลิตซ้ำทางเศรษฐกิจของระบบศักดินาที่ครอบครองที่ดินจำนวนมากไว้ไม่สามารถดำเนินไปได้ ต่อมาหลังจากเกิดการ

เปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้นในปี พ.ศ. 2475 ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามได้ให้ “อำนาจสูงสุดของประเทศเป็นของราษฎรทั้งหลาย” ดังนั้นชาวบ้านกลุ่มต่างๆที่เคยถูกเอารัดเอาเปรียบไว้มานานก็ตื่นตัวขึ้นโดย เฉพาะเกษตรกรไทยที่ได้เปลี่ยนการต่อสู้จากรูปแบบในอดีตมาเป็นการรวมตัวกัน เรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือในเรื่องที่ดินทำกินแทน (กนกศักดิ์ แก้วเทพ. 2529: 30-33)

ดังนั้นเราจะเห็นว่าไม่ว่าจะเป็นยุคไหนสมัยใดที่ดินล้วนมีความสำคัญต่อประชาชนในการสร้างผลิตผลทางการเกษตรเพื่อการเลี้ยงชีพ และขับเคลื่อนสังคมและเศรษฐกิจให้เดินหน้าต่อไปได้ ซึ่งไม่เว้นแม้แต่ปัจจุบันนี้ที่ดินยังคงมีความสำคัญต่อการเกษตรกรรมโดยเฉพาะชาวบ้านที่ไม่มีที่ดินทำกินนั้นคุณภาพชีวิตก็ด้อยตามไปด้วย

2.2 วิวัฒนาการกฎหมายและนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐ

เพื่อให้เข้าใจรากฐานปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินและป่าไม้ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเราจะต้องเข้าใจความเป็นมาของกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่ดินและป่าไม้เสียก่อน ซึ่งจากการรวบรวมข้อมูลในช่วงระยะเวลาที่ใกล้เคียงกับการประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคุ้มครอง ที่รัฐได้ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องที่ดินและป่าไม้ดังรายละเอียดที่มีนักวิชาการได้ศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

สำหรับประเทศไทยนั้น กฎหมายได้แบ่งที่ดินออกเป็น 2 ประเภทคือ ที่ดินของรัฐกับที่ดินของเอกชน ซึ่งประมวลกฎหมายที่ดินบัญญัติไว้ว่า “ที่ดินที่มีได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลหนึ่งบุคคลใดให้ถือว่าเป็นของรัฐ” (ไพโรจน์ โลกนิยม; และคนอื่นๆ. 2551: 7) และพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมดของประเทศไทย อยู่ในกำบังดูแลของภาครัฐ โดยมีการแบ่งพื้นที่ป่าไม้ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ตาม พ.ร.บ. ป่าไม้ พ.ศ. 2484 และ พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ส่วนที่ดินที่ชาวบ้านไม่มีสิทธิ์ครอบครองนั้นจะถูกแบ่งออกเป็น ที่ดินเพื่อสาธารณประโยชน์สงวนไว้เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน ที่ดินซึ่งสงวนไว้เพื่อใช้ประโยชน์โดยเฉพาะ และที่ดินรกร้างว่างเปล่าหรือที่ดินถูกทอดทิ้ง นอกจากนี้ยังมีที่ดินบางประเภทที่มีกฎหมายเฉพาะดูแลเช่น ที่ป่าสงวน เขตอุทยาน ที่ดินทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เป็นต้น (นิรมล สุธรรมกิจ. 2556: 9)

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม (2521: 362-363) กล่าวว่า การออกกฎหมายปฏิรูปที่ดินภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ได้แบ่งออกเป็นสามระลอกคือ ระลอกแรกโดยนายปรีดี พนมยงค์ ได้นำเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจที่มีเนื้อหาสาระว่าที่ดินควรเป็นของส่วนรวมหรือสังคม แต่ถูกต่อต้านอย่างรุนแรงจากฝ่ายราชการที่ 7 และหัวหน้าขุนนางรวมถึงบางส่วนของสมาชิกคณะราษฎร ด้วยทำให้ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ ระลอกที่สองคือสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ตรา พ.ร.บ. จัดที่ดินเพื่อความเป็นธรรมของสังคมในปี พ.ศ. 2497 ซึ่งมีสาระสำคัญคือการจำกัดการครอบครองที่ดินขององค์กรและปัจเจกชน แต่ก็ถูกยกเลิกไปหลังจากการปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจจากธนาคารโลกเข้ามาพัฒนาประเทศให้ทันสมัยตามแบบตะวันตก

ระลอกที่สามเกิดขึ้นหลังการลุกขึ้นทวงถามหาประชาธิปไตยของนักศึกษา 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ส่งผลให้ ชาวไร่ชาวนาได้ออกมาเรียกร้องที่ดินทำกินและตั้งเป็นสหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย เป็นการกดดันให้รัฐบาลต้องตรา พ.ร.บ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ขึ้นและได้ใช้มาจนถึงปัจจุบัน

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2536: 13) ได้แบ่งพัฒนาการของกฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับป่า และที่ดินออกเป็น 3 ช่วงดังนี้คือช่วงแรกสิทธิในทรัพยากรที่ดินของชาวบ้านเป็นอิสระจากรัฐส่วนกลาง โดยรัฐไม่เข้ามาแทรกแซง ยกเว้นการเก็บภาษีอากร การซื้อขายข้อพิพาท และการบังคับเวนคืนที่ดิน เท่านั้น นั่นหมายความว่าทรัพยากรป่าไม้ทั้งหมดยังไม่เป็นของรัฐมีแต่ที่ดินเท่านั้นที่ถือเป็นของพระมหากษัตริย์ ที่ชาวบ้านสามารถใช้ทำกินได้ ต่อมาคือช่วงความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชาวบ้านเรื่องที่ดินและป่าไม้ โดยรัฐตั้งอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางเพื่อควบคุมการทำไม้ จึงทำให้อำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐส่วนกลางอย่างสิ้นเชิง ส่วนช่วงสุดท้ายคือการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นนโยบายยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับชาติ โดยมีประเทศชาติตะวันตกเป็นผู้ให้ข้อเสนอแนะทางนโยบายเศรษฐกิจแก่ประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนาด้วยวิธีการลดบทบาทของรัฐในด้านเศรษฐกิจให้เหลือเพียงการให้บริการโครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐาน ขณะเดียวกันก็พัฒนาและสนับสนุนการผลิตและส่งออกของภาคเอกชนมากขึ้น

เราจะเห็นว่าในช่วงก่อนหน้าปี พ.ศ. 2535 ภาครัฐมีนโยบายค่อนข้างผ่อนปรนต่อการบุกรุกที่ดินของรัฐซึ่งเห็นได้จากคำสั่งนายกรัฐมนตรีลงวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2518 ระบุว่า “ราษฎรที่ทำไร่นาในป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้ป่าสงวนแห่งชาตินั้นหมดสภาพความเป็นป่าก็จะอนุญาตให้อยู่ทำกินต่อไปได้” และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเรื่องแผนงานจัดที่ดินให้แก่ราษฎร คือให้จัดที่ดินให้ราษฎรได้อยู่อาศัยในรูปหมู่บ้านป่าไม้ในเขตป่าสงวนที่เสื่อมโทรมแล้ว ซึ่งเป็นการจัดการที่ดินและป่าไม้ของภาครัฐอีกรูปแบบหนึ่ง (อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์. 2553: 36)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 มติคณะรัฐมนตรีเห็นชอบโครงการสิทธิทำกิน (ส.ท.ก.) ให้สิทธิทำกินแก่ผู้บุกรุกและอยู่อาศัยอย่างผิดกฎหมายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อลดความรุนแรงของปัญหาทางสังคมและการบุกรุกทำลายป่า โดยให้เอกสารสิทธิที่แสดงการครองครองไว้ทำกินและตกทอดมาจนถึงบุตรหลานได้ แต่ไม่สามารถจำหน่ายโอนได้

จนมาในปี พ.ศ. 2528 คณะรัฐมนตรีอนุมัติหลักการช่วยเหลือเกษตรกร ตามโครงการเพิกถอนสภาพป่าที่เป็นที่ตั้งชุมชนเฉพาะในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยให้สิทธิแก่ชุมชนที่เกิดก่อนปี พ.ศ. 2510 ให้ได้รับเอกสารสิทธิตามประมวลกฎหมายที่ดิน ส่วนชุมชนที่เกิดขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2510 – 2518 ให้สิทธิอยู่อาศัยในรูปสิทธิทำกิน และชุมชนที่เกิดหลังปี พ.ศ. 2518 อนุญาตให้เข้าอยู่อาศัยหรือทำประโยชน์เป็นการชั่วคราว ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

พ.ศ. 2532 ได้มีการแก้ไข พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมให้ชาวบ้านครอบครองที่ดินเพื่อทำการเกษตรได้ไม่เกินหนึ่งร้อยไร่ และภาครัฐก็จัดสรรพื้นที่ให้กับเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกิน โดยมีให้มีการซื้อขายเปลี่ยนมือและที่ดินมีไว้เพื่อทำการเกษตรเท่านั้น

ต่อมาในปี พ.ศ. 2536 คณะรัฐมนตรีเห็นชอบหลักการและวิธีการแก้ไขปัญหาค่าเช่าที่ดินของชาวบ้านที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยชาวบ้านที่ครอบครองทำประโยชน์อยู่ก่อนที่ภาครัฐประกาศให้เป็นเขตป่าไม้และการประกาศเขตป่าไม้ดังกล่าวทับที่ดินที่ชาวบ้านครอบครองอยู่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะเพิกถอนที่ดินส่วนนั้นออกจากเขตป่า และกรมที่ดินเนิ่นการออกเอกสารสิทธิตามประมวลกฎหมายที่ดินให้ ถ้าชาวบ้านบุกรุกในภายหลัง จะได้สิทธิโดยผ่านกระบวนการปฏิรูปที่ดินเท่านั้น (อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์. 2553: 39) แต่ในปัจจุบันคณะกรรมการแก้ไขปัญหาค่าเช่าที่ดินของรัฐ มุ่งเน้นงานด้านการพิสูจน์สิทธิของประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหาค่าเช่าที่ดินของรัฐที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำการบุกรุกที่ดินของรัฐเป็นสำคัญ (ไพโรจน์ โลกนิยม และคณะ. 2551: 66)

บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ (2553: 23) ได้กล่าวสรุปถึงผลพวงของการพัฒนาตามยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้วากฎหมายถูกใช้เป็นเครื่องมือของรัฐในการผลักดันนโยบายให้ เป็นไปตามแผน พัฒนาประเทศ กฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพยากรป่าและที่ดินในยุคแผนพัฒนาเศรษฐกิจ จนถึงปัจจุบันจึงมุ่งไปเพื่อรัฐและธุรกิจภาคเอกชนเป็นหลัก ละเลยสิทธิของประชาชนและชุมชนท้องถิ่น โดยภาครัฐยังยึดหลักการเดิมคือ การหวงกัน “ไม้” และ “ที่ดิน” เอาไว้เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของรัฐและธุรกิจเหมือนเดิม จึงเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้น ต่อมาเมื่อเกิดการวิวัฒนาการด้านนโยบายและการเรียกร้องเรื่อง “สิทธิชุมชน” รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 จึงได้ “คืนสิทธิ” ในการร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้กับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งต่อมาในรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 ก็ได้ขยายบทบัญญัติเรื่อง “สิทธิชุมชน” ให้กว้างขวางขึ้นและถือว่าเป็นพัฒนาการของกฎหมายไทยในเชิงสังคมวิทยาที่น่าสนใจในปัจจุบันนี้

ดังนั้นเราจะเห็นว่า กฎหมายและนโยบายต่างๆของรัฐนั้นล้วนเกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของรัฐและชนชั้นนำเท่านั้น และจากการออกกฎหมายและนโยบายต่างๆก็มุ่งให้ประโยชน์กับกลุ่มอำนาจนำมากกว่าชาวบ้านธรรมดา แม้รัฐบาลบางยุคจะให้ความสำคัญในการช่วยเหลือชาวบ้านที่ยากไร้แต่ก็เป็นเพียงการออกนโยบายมาแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้าเท่านั้นโดยไม่ได้ดูว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาได้ในระยะยาวรวมถึงในทุกพื้นที่หรือไม่ และนอกจากนโยบายจะสร้างประโยชน์ให้กับชนชั้นนำและภาครัฐแล้วในอีกด้านหนึ่งก็ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านที่ไม่มีอำนาจต่อรองใดๆด้วย จึงนำมาซึ่งความขัดแย้งในภายหลังดังเช่นรายละเอียดที่กล่าวต่อไป

2.3 ความขัดแย้งอันเกิดจากการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐ

นโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่ดินและป่าไม้นั้นมีแหล่งที่มาหลายแหล่งทั้งจากฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ รวมถึงเกิดจากกระบวนการต่อสู้ต่อรองกันในผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม จนเป็นเหตุของความขัดแย้งขึ้น ความขัดแย้งจึงเป็นเรื่องธรรมชาติที่พบเจอได้อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะนโยบายการบริหารจัดการที่ดินและป่าไม้ของภาครัฐที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน และกลายเป็นข้อพิพาทเรื่อง “ป่าทับคน หรือ คนทับป่า” หรือคนอยู่กับป่าได้หรือไม่ และประชาชนที่ทำกินในเขตป่านั้น มาก่อนหรือมาหลังการประกาศกำหนดพื้นที่เป็นเขตป่าอนุรักษ์ (นิรมล สุธรรมกิจ. 2556: 22) คำตอบของข้อคำถามดังกล่าวไม่ใช่เรื่องง่าย แต่โดยข้อเท็จจริงแล้วชาวบ้านบางส่วนอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่ามาก่อนการสงวนหวงห้ามพื้นที่จริง แต่ด้วยจำนวนคนที่ยังมีน้อยอยู่ การประกาศเขตป่าอนุรักษ์จึงไม่เกิดผลกระทบในช่วงแรก แต่เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นความต้องการที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยและทำกินก็มีสูงขึ้น การบุกรุกที่ดินในเขตป่าอนุรักษ์จึงขยายมากขึ้นตามไปด้วย อีกทั้งขอบเขตของป่าอนุรักษ์นั้นไม่ได้มีการระบุไว้อย่างชัดเจนชาวบ้านจึงได้เข้าไปจับจองทำกินโดยไม่ทราบแนวเขตที่แน่นอนและถูกแจ้งจับเป็นผู้บุกรุกในที่สุดจนเกิดเป็นข้อขัดแย้งระหว่างรัฐกับชาวบ้านขึ้น (อมรรัตน์ เกรียงขจร; และคนอื่นๆ. 2551: 57)

คงไม่ใช่เรื่องง่ายที่เราจะชี้ให้เห็นถึงปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินและป่าไม้ที่มีความซับซ้อนนั้นได้ทั้งหมด และไม่ควรมองปัญหาแบบผิวเผินและตื่นเขินอยู่เพียงภาพของปรากฏการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเท่านั้น การมองตามมายาคติว่าคนที่อยู่ในป่าต้องเป็นผู้ทำความผิดเสมอหรือค่านิยมของสังคมที่ต้องนำคนออกจากป่าเท่านั้นจึงจะทำให้ป่าเขียวขจีและดำรงอยู่ต่อไปได้เป็นการมองที่ตื่นเขินเกินไปต่อปัญหาความขัดแย้งในเรื่องที่ดินและป่าไม้ (บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์. 2555:16) อีกทั้งความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์นั้น เกิดจากความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน บุคคลกลุ่มหนึ่งดำรงชีวิตใกล้ป่าและมีวิถีชีวิตแบบคนพึ่งป่า ขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งไม่เข้าใจวิถีชีวิตของชุมชนที่ต้องพึ่งพิงป่า ดังนั้นประเด็นความขัดแย้งจึงเกิดขึ้นจากความเชื่อและค่านิยมของแต่ละกลุ่มนั่นเอง (เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์. 2548: ออนไลน์)

ประเด็นสุดท้ายของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในเรื่องการจัดการที่ดินและป่าไม้นั้นอันเกิดจากเจ้าหน้าที่รัฐผู้ใช้กฎหมาย มีการตีความกฎหมายแตกต่างกันออกไปนำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่มีมาตรฐานเป็นหนึ่งเดียวจึงทำให้กฎหมายขาดประสิทธิภาพ และไม่เป็นธรรมกับอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นเหตุนำมาซึ่งความขัดแย้ง ดังเช่นระบบการออกเอกสารสิทธิ์ของรัฐที่ดำเนินการไม่ทั่วถึงและมีข้อบกพร่อง ต่อมาทำให้เกิดความขัดแย้งมากมายระหว่างกลุ่มคนที่อยู่และใช้ประโยชน์ในพื้นที่มานานกับกลุ่มคนที่เข้ามาโดยมีเอกสารสิทธิ์มิชอบ (สมชาย ปรีชาศิลปะกุล. 2544: 51) โดยเฉพาะการถือครองที่ดินของกลุ่มนายทุนและผู้มีอิทธิพลโดยใช้ชาวบ้านเป็นเครื่องมือให้บุกเบิก อีกทั้งเจ้าหน้าที่บาง

กลุ่มรู้เห็นกับการกระทำดังกล่าวด้วย (สุรียา คงดำ; และคณะ. 2554: 5) จึงเกิดเป็นความเข้าใจผิดว่า ชาวบ้านเป็นผู้บุกรุกป่า ทั้งที่ความเป็นจริงชาวบ้านเป็นเพียงผู้อยู่อาศัยในเขตป่าที่ถูกรัฐน่านโยบายมา ประกาศทับที่ของพวกเขาเท่านั้น หรือประเด็นการโต้แย้งสิทธิระหว่างรัฐกับชาวบ้านจากการสงวนหวงห้ามที่ดินของรัฐทับที่ทำกินของชาวบ้านนั้น แม้รัฐจะเปิดโอกาสให้มีการโต้แย้งสิทธิได้ แต่ชาวบ้านน้อย คนที่ทราบถึงสิทธิดังกล่าว (ไพโรจน์ โลกนิยม; และคนอื่นๆ. 2551: 29)

จากข้อมูลดังกล่าวมานี้ช่วยทำให้เราเห็นว่ามีคนและชุมชนเข้าไปอยู่ในพื้นที่ป่าได้ อย่างไร และเมื่อรัฐอ้างกรรมสิทธิ์ความเป็นเจ้าของพื้นที่ซึ่งเรียกตามกฎหมายว่า “ป่า” ซึ่งรวมถึงที่ดิน ทั้งหมดของประเทศ จึงเกิดประเด็นขัดแย้งทางกฎหมายระหว่างรัฐและประชาชนในเรื่องป่าและที่ดิน สะสมเรื้อรังมาจนถึงปัจจุบัน

2.4 ความเป็นมาการจัดการที่ดินและป่าไม้ในอำเภออุ้มผาง

อำเภออุ้มผางนั้นเดิมเป็นที่อยู่อาศัยของชาวกะเหรี่ยง ต่อมาได้มีชาวไทยภาคเหนือ อพยพลงมาหาที่ทำกินจนกลายเป็นชุมชนใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ และมีฐานะเป็นเมื่อชายแดนชื่อบ้านแม่กลอง เก่า ตั้งอยู่ที่หมู่ 4 ตำบลอุ้มผาง ต่อมาได้เปลี่ยนตามการปกครองในรูปของเทศบาลเมื่อปี พ.ศ. 2441 เรียกว่า “อำเภอแม่กลอง” ขึ้นอยู่กับจังหวัดอุทัยธานี และในปี พ.ศ. 2449 ได้โอนไปขึ้นอยู่กับ จังหวัดกำแพงเพชร และเปลี่ยนชื่อเป็น “อำเภออุ้มผาง” จนถึงปี พ.ศ. 2469 ทางราชการได้ออกพระราชกฤษฎีกายุบอำเภอแม่กลองเป็น กิ่งอำเภออุ้มผาง และให้ไปขึ้นกับอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ทั้งให้ย้าย ที่ว่าการอำเภอ ไปสร้างใหม่เป็นที่ว่าการกิ่งอำเภอที่บ้านอุ้มผาง หมู่ที่ 1 ตำบลอุ้มผางในปัจจุบัน ต่อมา เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2502 ทางราชการได้ออกพระราชกฤษฎีกายกฐานะกิ่งอำเภออุ้มผาง เป็นอำเภออุ้มผาง ขึ้นกับจังหวัดตากเป็นต้นมาจนถึงทุกวันนี้

อุ้มผางแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 ตำบล 66 หมู่บ้าน 1 เทศบาล 5 อบต. มี ประชากรทั้งสิ้น 22,523 คน เป็นชาย 11,742 คน หญิง 10,781คน มีพื้นที่ทั้งสิ้น 4,325 ตร.กม. โดยมี 6 ตำบลประกอบด้วย ต.อุ้มผาง ต.แม่กลอง .ต.โมโกร ต.แม่ละมุ้ง ต.หนองหลวง และต.แม่จัน ตามแผนที่ประกอบด้านล่างนี้ (ประวัติอุ้มผาง . 2558: ออนไลน์)

ภาพประกอบ 2 แผนที่อำเภออุ้มผาง

ที่มา: ศูนย์ข้อมูลจังหวัดตาก. (2555). ประวัติอุ้มผาง. หน้า 1.

การประกาศให้อำเภออุ้มผางเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่านั้นเป็นเพราะแต่เดิมพื้นที่นี้เป็นเขตแทรกซึมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ต่อมาเมื่อสถานการณ์สงบลง ทางกองทัพภาคที่ 3 ได้ร่วมกับกองอนุรักษ์สัตว์ป่าร่วมสำรวจป่าตอนใต้ของอำเภออุ้มผาง ผลการสำรวจพบว่าป่าส่วนใหญ่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ กรมป่าไม้โดยกองอนุรักษ์สัตว์ป่าได้นำเรื่องป่าแม่กลองป่าอุ้มผางขึ้นขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า เพื่อกำหนดเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และคณะกรรมการมีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 28 มี.ค. พ.ศ.2526 และมีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 17 เมษายน พ.ศ.2532 โดยประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ หน้า 29 เล่ม 106 ตอนที่ 60 และแก้ไขครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 2 มี.ค.พ.ศ.2537 โดยกำหนดบริเวณที่ดินป่าแม่กลองและป่าอุ้มผางให้ชัดเจนขึ้นโดยให้ ครอบคลุมทั้ง 6 ตำบล ของอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก โดย

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา หน้า 13 เล่ม 111 ตอนที่ 1 ก. ให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า (มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร. 2558: ออนไลน์)

จากการประกาศให้ทุกตำบลของอำเภออุ้มผาง จังหวัดตากเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า นั้นทางภาครัฐได้ให้เหตุผลผลว่า เนื่องจากป่าแม่กลองและป่าอุ้มผาง มีสภาพภูมิประเทศเป็นเทือกเขา สลับซับซ้อน สภาพป่าโดยทั่วไปเป็นป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าไผ่ และทุ่งหญ้า มีแหล่งน้ำแหล่งอาหารของสัตว์ป่าอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครองที่สำคัญนานาชนิด อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ประกอบกับเป็นป่าต้นน้ำลำธารที่เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งจะอำนวยประโยชน์แก่ชาวบ้านในพื้นที่ปลายน้ำในด้านการอุปโภคและบริโภค ฉะนั้นจึงได้ประกาศให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเพื่อรักษาไว้ซึ่งพันธุ์สัตว์ป่าและให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าโดยปลอดภัย รวมทั้งเป็นการช่วยป้องกันรักษาต้นน้ำลำธารและป่าไม้ที่มีอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ให้คงอยู่อย่างถาวรตลอดไป (ราชกิจจานุเบกษา. 2532. 29)

ภายหลังจากการประกาศให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในราชกิจจานุเบกษาแล้ว เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ภาครัฐจึงได้มีนโยบายต่างๆ ขึ้นมาเพื่อรักษาและปรับปรุงให้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ามีความอุดมสมบูรณ์ขึ้นโดยให้สัตว์ป่าที่มีอยู่ได้รับความปลอดภัย และเพิ่มจำนวนมากขึ้นถึงระดับที่ใกล้เคียงกับสภาวะที่สมดุลกับธรรมชาติมากที่สุด โดยการเร่งรัดพัฒนาโครงการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าอย่างเข้มข้น (ไพโรจน์ โลกนิยม; และคนอื่นๆ. 2551: 20) จึงทำให้เจ้าหน้าที่เริ่มบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้นกับประชาชนที่อยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่านับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

สภาพสังคมและชุมชนท้องถิ่นในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าจากภาพถ่ายดาวเทียมในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผางใน ปี พ.ศ.2523 และปี พ.ศ. 2539 พบว่าพื้นที่ป่าไม้ได้เปลี่ยนสภาพไปเป็นพื้นที่ไร่ร้างหรือถูกแผ้วถางเพื่อทำการเกษตรปรากฏให้เห็นเป็นหย่อมๆ กระจุกกระจายอยู่ตามบริเวณลำห้วยต่างๆ ที่มีชุมชนอาศัยอยู่ จึงกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ไปเป็นไร่ร้างที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากกิจกรรมการเกษตร ของชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ภายในเขตป่านั้นเอง

โดยหมู่บ้านที่มีการครอบครองที่ดินมาก จะปรากฏอยู่ด้านทิศเหนือของพื้นที่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีประชากรมากและอาศัยอยู่ใกล้กับเส้นทางคมนาคมเช่น หมู่บ้านแม่กลองใหญ่ หมู่บ้านกล้วยท้อ หมู่บ้านวะครีโค๊ะ และหมู่บ้านแม่กลองคี่ ซึ่งอาจจะเป็นเพราะมีการคมนาคมสะดวก ทำให้ระบบเศรษฐกิจค่อนข้างดีจึงมีคนอพยพมาอาศัยอยู่มากจึงมีการครอบครองที่ดินมากตามไปด้วย ดังนั้นลักษณะการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าไม้ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าฯ จึงมีการเปลี่ยนสภาพป่าไม้ไปเป็นพื้นที่ไร่สวนการเกษตรมากที่สุดและกระจุกกระจายอยู่รอบหมู่บ้านทั่วพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าฯ (มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร. 2558: ออนไลน์)

3 แนวคิดทฤษฎีความขัดแย้ง

3.1 ภาพรวมทฤษฎีความขัดแย้ง

ทฤษฎีความขัดแย้งในทางสังคมวิทยานั้นมีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะแนวคิดทฤษฎีความขัดแย้งของ คาร์ล มาร์กซ์ และ จอร์จ ซิมเมล ที่ยอมรับว่าทุกๆสังคมมีความขัดแย้งภายในโครงสร้างของสังคมอยู่ตลอดเวลาและความขัดแย้งนี้จะเป็นไดอะเล็คติคคือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง (ปาริชาติ สุขุม. 2531: บทคัดย่อ) ความขัดแย้งในทางสังคมวิทยาจึงเป็นเรื่องของสังคมหรือเป็นหน้าที่ขององค์กรที่แต่ละคนจะมีส่วนร่วมกันและต่อสู้กันให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์สูงสุดของกลุ่มตนเอง ดังนั้นจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่นเกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจหรืออุตสาหกรรมและสังคมขึ้น

ทฤษฎีความขัดแย้งในแนวทางดังกล่าวจึงเป็นการอธิบายความขัดแย้งระหว่างชนชั้นทางสังคมที่เป็นชนชั้นแรงงานกับชนชั้นนายทุน รวมถึงเรื่องอุดมการณ์ทุนนิยมกับสังคมนิยมด้วย และทฤษฎีความขัดแย้งก็คือการต่อสู้ที่มีอยู่อย่างต่อเนื่องระหว่างรูปแบบที่แตกต่างกันโดยเฉพาะของแต่ละสังคม การต่อสู้ที่เกิดขึ้นนี้จึงไม่ใช่การต่อสู้ที่มีความรุนแรงทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการต่อสู้ขั้นพื้นฐานทางความคิดและอุดมการณ์ของแต่ละกลุ่มเพื่อให้ได้ผลประโยชน์สูงสุดสำหรับตนเองด้วยการที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีอำนาจมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ก็มักจะได้เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่มากกว่ากลุ่มชนชั้นล่างที่ไม่มีอำนาจ จึงเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดความขัดแย้งขึ้นจากความต้องการให้มีการจัดสรรทรัพยากรใหม่ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดดั้งเดิมของมาร์กที่ได้กล่าวไว้ว่าความเป็นเจ้าของทรัพย์สินเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของโครงสร้างทางชนชั้น (Allan Kenneth. 2006: 211)

เพราะฉะนั้นสาระสำคัญของทฤษฎีความขัดแย้งทางชนชั้นจึงสามารถสรุปออกมาเป็นรูปแบบ โครงสร้างพีระมิดที่ชนชั้นนำเป็นผู้เขียนเงื่อนไขให้กับมวลชนคนส่วนใหญ่ โดยมาในรูปแบบของสถาบันหลักทั้งหลายในสังคมไม่ว่าจะเป็นด้านกฎหมายหรือประเพณีวัฒนธรรมในสังคม เงื่อนไขเหล่านั้นถูกสร้างขึ้นมาเพื่อนำมาสนับสนุนผู้ที่มีอำนาจหรือกลุ่มที่เห็นว่าตนเองเหนือกว่าในสังคม อีกทั้งยังสามารถขยายครอบคลุมไปถึงเรื่องของศีลธรรมในสังคมโดยการเพิ่มนิยามสิ่งที่เป็นความแตกต่างเข้าไป นั่นคือสิ่งใดที่ทำทลายต่อการควบคุมของชนชั้นนำก็มีแนวโน้มที่จะถูกพิจารณาให้เป็นสิ่งผิดแปลกแตกต่างหรือเป็นสิ่งเลวทรามทางศีลธรรมไปด้วยดังนั้นทฤษฎีความขัดแย้งจึงสามารถนำมาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆได้ทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค และทฤษฎีความขัดแย้งโดยทั่วไปถือว่างบปัญหาทั้งหมดที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากกลุ่มและสถานะของกลุ่มที่มีผลประโยชน์แตกต่างกันจึงมีการแข่งขันกันเพื่อให้ได้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้นๆ (Conflict Theory: Background Notes. 2008: Online)

นอกจากทฤษฎีความขัดแย้งทางชนชั้นที่นำเสนอไว้ข้างต้นแล้ว ไชยันต์ รัชชกุล (2544: 39-45) ได้ประมวลทฤษฎีทางสังคมวิทยาไว้สองแนว คือ **ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่** ที่เป็นทฤษฎีทางสังคมวิทยากระแสหลัก อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมตรงข้ามกับทฤษฎีความขัดแย้ง ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่เห็นว่าสังคมและสถาบันทางสังคมทั้งหลายเป็นระบบซึ่งส่วนต่าง ๆ พึ่งพิงซึ่งกันและกัน และแต่ละส่วนมี หน้าที่ (Function) ทำงานของตัวเองและร่วมกันทำให้ระบบสังคมและระบบของแต่ละสถาบันในสังคมอยู่ในสภาพสมดุล ทฤษฎีแนวนี้มีได้ปฏิเสธความขัดแย้งในสังคม แต่เห็นว่าสังคมมีวิธีกาลไกหรือสถาบันที่กระทำหน้าที่ควบคุมความขัดแย้งนั้น **ฐานคติ (Assumption)** อันเป็นเสาเอกของทฤษฎีนี้คือที่ความสมดุลของการทำหน้าที่ของส่วนต่างๆ ในสังคมและ**ทฤษฎีความขัดแย้ง** ซึ่งในสายของความขัดแย้งนั้นสามารถแบ่งนักทฤษฎีหลักๆออกได้เป็นสามสาย คือสาย Karl Marx และ George Simmel ที่ถือเป็นนักคิดหลักที่อธิบายความขัดแย้งทางชนชั้นที่ก่อให้เกิดพัฒนาการของทฤษฎีความขัดแย้งขึ้นมาอย่างหลากหลายในภายหลังเช่น Max Weber, Lewis A. Coser เป็นต้น รวมถึงเกิดเป็นแนวคิดความขัดแย้งในกรอบชนชั้นนอกรูปแบบอย่างเช่น C. Wright Mills และทฤษฎีความขัดแย้งสายกลางแบบประนีประนอมของ Ralf Dahrendorf ขึ้นดังรายละเอียดที่จะอธิบายต่อไป

3.1.1 สายความขัดแย้งทางชนชั้นแบบ Marxist

คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) เป็นผู้บุกเบิกแนวคิดเรื่องความขัดแย้งในทฤษฎีสังคมวิทยา โดยเขาได้รับอิทธิพลวิธีการมองสิ่งต่างๆ แบบ ไดอะเล็กติค มาจาก เฮเกิล (Hegel) และได้นำมาปรับปรุงใหม่โดย มาร์กซ์ มองว่าสิ่งใดก็ตามรวมทั้งสังคมที่มีอยู่ไม่เที่ยงแท้และถูกตีได้โดยสภาพใหม่ซึ่งมีลักษณะขัดแย้งและเกิดขึ้นในตัวของตัวเองนั้นเองทำให้เกิดสภาพสังคมใหม่ๆ ในอนาคตและเขาเห็นว่าปรากฏการณ์ต่างๆหรือสภาพความเป็นอยู่ทางสังคมเป็นตัวกำหนดความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ ไม่ได้มองมนุษย์เป็นวัตถุที่รับสภาพมาจากการถูกกำหนด โดยสภาพสังคมอย่างเดียวแต่มองว่าตัวมนุษย์คือผู้ทำการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม (ปาริชาติ สุขุม. 2531: 7)

ดังนั้นแนวคิดแบบของ มาร์กซ์ จึงถูกเรียกว่า วัตถุนิยมวิภาษวิธี (Dialectical Materialism) ซึ่งก็คือความขัดแย้งจะเกิดขึ้นเนื่องจากความเป็นวัตถุนิยม และเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดโครงสร้างของสังคม (Economic Determinism) การจัดระเบียบทางเศรษฐกิจก็จะกำหนดการจัดระเบียบทางสังคมตามไปด้วย และนำมาซึ่งการเกิดโครงสร้างทางชนชั้นขึ้น เป็นโครงสร้างส่วนบนที่เป็นสถาบันทางสังคม และโครงสร้างส่วนล่างที่ถือเป็นรูปแบบของการผลิต การจัดระเบียบของสถาบันต่างๆ เช่น ค่านิยม ความเชื่อ ศาสนา และระบบความคิดต่างๆ จึงเป็นพลังที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมขึ้น สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536 : 52 – 53) ได้กล่าวไว้ว่า **โครงสร้างส่วนบน** ที่เป็นสถาบันต่างๆ มีหน้าที่ในการสร้างความชอบธรรมในด้านกฎหมายและจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์

ของกลุ่มตนเอง และสถาบันเหล่านั้นก็กลายเป็นเครื่องมือของชนชั้นปกครองที่จะรักษาสถานภาพและบทบาทที่เหนือกว่าเอาไว้ ส่วน**โครงสร้างส่วนล่าง**ที่เป็นรากฐานทางเศรษฐกิจ และถือว่าเป็นรูปแบบของการผลิตนั้น สามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วนด้วยกันคือ 1) พลังการผลิต (Productive Forces) ได้แก่ ทรัพยากร วัตถุดิบ เทคโนโลยี ที่นำมาใช้ในการผลิต และ 2) ความสัมพันธ์ของการผลิต (Productive Relation) คือ บุคคลหรือกลุ่มคนมีความสัมพันธ์กันในเรื่องพลังการผลิต ซึ่งจะทำให้เกิดชนชั้นในสังคมขึ้น 2 ชั้นขึ้น คือ 1) เจ้าของปัจจัยการผลิตที่มีจำนวนน้อย แต่ได้ประโยชน์มาก กับ 2) ผู้ไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตที่มีจำนวนมากแต่ได้รับประโยชน์จากการผลิตน้อย

ส่วนมุมมองด้านอำนาจนั้น มาร์กซ์ (Karl Marx.1995; อ้างอิงจาก Allan Kenneth. 2006: 223) กล่าวว่าอำนาจเป็นคุณลักษณะสำคัญของความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างทางสังคม อำนาจนำส่วนใหญ่อยู่ในมือของผู้ที่เป็นเจ้าของและควบคุมวิธีการผลิต โครงสร้างของระบบทุนนิยมและความขัดแย้งที่ไม่สามารถแก้ไขได้ระหว่างสองชนชั้นไม่ว่าจะเป็ชนชั้นแรงงานและชนชั้นนายทุน สิ่งเหล่านี้เป็นผลลัพธ์ของตรรกะการผลิตซ้ำแบบทุนนิยมที่มันมักจะอยู่ในผลประโยชน์ของนายทุน เพื่อที่จะเพิ่มมูลค่าส่วนเกินให้กับตน (โดยการขยายวันทำงาน ลดค่าจ้าง นำเทคโนโลยีมาช่วยประหยัดแรงงาน ฯลฯ) และการบังคับต่างๆเหล่านี้จะขัดกับผลประโยชน์ของคนงานหรือการต่อสู้ของชนชั้นแรงงานเสมอ

ดังนั้นทฤษฎีว่าด้วยชนชั้นของ มาร์กซ์ ก็คือทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคมระหว่างชนชั้นสองชนชั้นที่แตกต่างกันนั่นเอง เพราะชนชั้นหนึ่งจะควบคุมวิธีการผลิต ในขณะที่อีกชนชั้นหนึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการผลิต ประวัติศาสตร์ของทุกสังคมคือประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างชนชั้นที่มั่งมีกับยากจน หรือชนชั้นที่มีอำนาจกับไร้อำนาจ กลุ่มชนชั้นต่างๆ คือกลุ่มคนที่ทำงานเหมือนกันในระบบการผลิต แต่ชนชั้นที่มีจิตสำนึกร่วมว่าเป็นชนชั้นเดียวกันจะต้องมีชะตากรรมเดียวกันซึ่งมีเงื่อนไขว่าจะเกิดเครือข่ายของการสื่อสารในกลุ่ม การรวมตัวของกลุ่มคน การมีศัตรูร่วม และการจัดระเบียบในกลุ่ม และเกิดการต่อสู้ขึ้นเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์ที่ตนพึงจะได้รับ จนในที่สุดระบบทุนนิยมก็จะสิ้นสุดลงและเป็นการสิ้นสุดการต่อสู้ระหว่างชนชั้น เมื่อนั้นลักษณะ ไดอะเล็กติก ทางประวัติศาสตร์จะสิ้นสุดลงด้วยเช่นกัน (ปารีชาติ สุขุม. 2531: 11)

3.1.2 สายสายความขัดแย้งในกรอบชนชั้นนำของ C. Wright Mills

ในหนังสือเรื่อง The Power Elite ของ มิลส์ (C. Wright Mills. 1956: abstract) ได้อธิบายให้เราได้เห็นถึงสังคมต่างๆที่ถูกครอบงำโดยอิทธิพลของกลุ่มชนชั้นนำ ซึ่งตามทัศนะของ มิลส์ ที่ได้กล่าวไว้ว่าชนชั้นนำทางอำนาจนั้นประกอบด้วยบุคคล 3 ประเภทคือกลุ่มนักธุรกิจ นักการเมือง และทหาร ที่สถาปนาตนเองเป็นกลุ่มชนชั้นนำในอำนาจและแบ่งปันผลประโยชน์กันในกลุ่มเพียงไม่กี่คน

และไม่ได้แบ่งปันผลประโยชน์หรืออำนาจใดๆให้กับมวลชนส่วนใหญ่ จึงเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างชนชั้นนำที่มีอำนาจกับมวลชนที่ไม่มีอำนาจในการต่อสู้เพื่อให้ได้ทรัพยากรที่ตนต้องการ

ชนชั้นนำที่จะมีอำนาจได้นั้นต้องอาศัยคุณสมบัติด้านตำแหน่งของพวกเขาเองเป็นกุญแจในการเชื่อมโยงกับ สามสถาบันที่เป็นโครงสร้างทางสังคมคือ การเมืองที่ครอบงำโดยอำนาจบริหารของรัฐบาลกลาง ทางเศรษฐกิจที่ถูกครอบงำด้วยบริษัทเพียงไม่กี่ร้อยแห่ง และทางทหารที่เป็นองค์กรที่เข้มแข็ง จึงทำให้ มิลส์ ปฏิเสธทั้งภาพการต่อสู้ทางชนชั้นของ มาร์กซ์ และภาพการแบ่งปันสิทธิอำนาจแบบพหุนิยมของ ดาร์เรนดอร์ฟ (*Conflict Theory :Three Model. 2008: Online*) อีกทั้ง มิลส์ ก็มีจุดยืนในเชิงสังคมวิทยาที่แตกต่างกับ พาร์สัน ด้วยกล่าวคือ ขณะที่ พาร์สัน มุ่งที่จะสร้างจินตภาพ (Envision) และสังเคราะห์ทฤษฎีเพื่อตอบโจทย์ทางสังคมแต่ มิลส์ กลับมีจินตนาการ (Imagine) ว่าสังคมวิทยาเป็นวาทกรรมสาธารณะ ซึ่งสุเทพ สุนทรภัสส์ (2540 : 68-69) ได้สรุปแนวคิดของ มิลส์ ในประเด็นนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะประยุกต์จินตนาการสังคมวิทยา เพื่อเข้าใจโครงสร้างสังคมโดยอาศัยข้อสันนิษฐานที่ว่า ความจริงแท้ของสังคมเป็นส่วนผสมของชีวประวัติและประวัติศาสตร์ การทำให้มีเหตุผลให้เกิดการรวบอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางและอำนาจก็จะกลายเป็นของผู้นำ

ดังนั้นสำหรับ มิลส์ แล้วคำว่าอำนาจนั้นคือ การตัดสินใจใดๆที่มนุษย์จะต้องทำเกี่ยวกับการเตรียมการภายใต้สิ่งที่เขาเป็นอยู่ซึ่งเป็นช่วงเวลาในการสร้างประวัติศาสตร์ให้กับตนเอง ซึ่งแตกต่างจาก ดาร์เรนดอร์ฟ มากในเรื่อง "สิทธิอำนาจ" ที่เป็นอำนาจที่ชอบธรรมตามกฎหมาย มิลส์ จึงได้จำแนกชนชั้นนำและมวลชนออกจากกัน ดังที่ได้อธิบายไว้ในหนังสือเรื่อง *The New Men of Power (1948)* ที่สรุปว่าความปรารถนาของชนชั้นแรงงาน คือขอแบ่งปันความมั่งคั่งจากการเติบโตทางเศรษฐกิจในสังคมบ้างซึ่งพลังต่อรองสำคัญในการขอแบ่งปันก็คือ จะต้องเกาะเกี่ยวกันให้ติดระหว่างผู้นำแรงงานเพื่อสร้างชนชั้นนำใหม่ (New Elite) ขึ้นมา และในกลุ่มอาชีพที่กำลังเพิ่มความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ นั่นคือ คนงานคอปกขาว (White Collar Worker) หรือเรียกอีกอย่างว่าคนงานชั้นผู้นำ ผู้ซึ่งมีอิทธิพลครอบงำในสหภาพแรงงาน (Labour Union) ซึ่งจะทำให้เห็นสัญญาณเตือนถึงการขับเคลื่อนของชนชั้นกลางใหม่นี้ที่กำลังจะนำไปสู่ถนนแห่งสังคมรวบอำนาจแบบใหม่ขึ้นมาและสามารถจะก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคมได้ (C Wright Mills. 1956: 29-41)

3.1.3 สายกลางแบบพหุนิยมอำนาจของ Ralf Dahrendorf

ดาร์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf. 1959: 5-7) ได้เขียนเกี่ยวกับการผูกขาดความสัมพันธ์เชิงสิทธิอำนาจไว้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางสังคม ที่ทำให้เกิดระบบของกลุ่มความขัดแย้งขึ้น และมากกว่าไปกว่านั้น ผู้ที่มีอำนาจนำก็จะเป็นคนควบคุมสังคม ไม่ว่าจะโดยคำสั่ง การบังคับบัญชา หรือการตักเตือนและการลงโทษก็เป็นไปตามความสัมพันธ์นี้ ดังนั้นพฤติกรรมของกลุ่มที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชาเป็นสิ่งที่เขาสนใจเป็นพิเศษเพราะนั่นเป็นการยินยอมตามความสัมพันธ์ที่ชอบ

ธรรมตามกฎหมายที่มีทั้งความเห็นด้วยและความขัดแย้งอยู่ในความสัมพันธ์เชิงสิทธิอำนาจนั้น ที่แต่ละคนมีผลประโยชน์ร่วมกันในความสัมพันธ์นั้น และฝ่ายตรงข้ามที่อาจเกิดขึ้นจึงกลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์แฝง สังคมจึงประกอบด้วย "องค์การที่มีการจัดระเบียบเชิงสถาบัน" ที่ไม่มีสมาคมที่มีอำนาจนำตามมา สังคมจึงประกอบด้วยการแข่งขันแบบพหุนิยมอำนาจนำซึ่งเป็นแนวคิดที่ตรงกันข้ามกับ มาร์กซ์ ที่ถือว่านายทุนเป็นผู้ที่มีอำนาจนำ

เราไม่อาจปฏิเสธความเป็นบุคคลหรือกลุ่มอำนาจได้และ "กลุ่มความขัดแย้ง" ก็ไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญจากผลผลิตของโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจดังกล่าว แต่เกิดมาจากสิทธิอำนาจนั้นถูกนำไปใช้ที่ไหนอย่างไรมากกว่า ดังที่ ดาห์เรนดอร์ฟ พยายามถอดหมวกของกลุ่มความขัดแย้งจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ และสรุปความสัมพันธ์เชิงอำนาจว่าจำเป็นที่จะต้องมีอยู่ในทุกๆสังคม และความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (*Conflict Theory :Three Model*. 2008: Online) ดังนั้นความขัดแย้งในผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มผู้มีอำนาจเหนือกว่ากับกลุ่มที่มีอำนาจต่ำกว่าจึงเกิดขึ้น และเมื่อความขัดแย้งถึงขีดสุด การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะมีความรุนแรงและทำให้การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมเกิดขึ้นอย่างฉับพลันได้ (สุเทพ สุนทรภัสช. 2540: 124)

จากแนวคิดความขัดแย้งทั้งสามสายดังกล่าวมีสายที่เป็นพหุนิยมสายกลางของ ดาห์เรนดอร์ฟ (Dahrendorf) ที่เหมาะจะนำมาใช้ในการอธิบายความขัดแย้งในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าได้เพราะเป็นแนวคิดที่ยึดโยงอยู่กับกลุ่มที่หลากหลายและในความเป็นกลุ่มที่หลากหลายนั้นก็มีความซับซ้อนภายในแต่ละกลุ่มซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ความเป็นจริงในพื้นที่และสามารถอธิบายได้ในมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดของ มาร์กซ์ ที่แบ่งสังคมเป็นสองชนชั้นจึงไม่สอดคล้องกับสภาพความขัดแย้งในปัจจุบันที่สังคมเราได้วิวัฒนาการมาไกลเกินกว่าเรื่องของชนชั้นเพียงสองชนชั้นที่เกิดการยื้อแย่งทรัพยากรจนนำไปสู่ความขัดแย้งขึ้น อีกทั้งแนวคิดความขัดแย้งสายชนชั้นนำของ มิลส์ ซึ่งอาจจะสามารถนำมากล่าวถึงได้ แต่ดูเหมือนจะขาดความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นกลุ่มไป เพราะทุกอย่างดูเหมือนจะเป็นกระบวนการนโยบายที่เกิดขึ้นจากบนลงล่าง และเป็นเรื่องของคนที่มีความอำนาจกับมวลชนที่ไม่มีอำนาจจนไม่สามารถจะอธิบายความหลากหลายของกลุ่มได้เพราะชนชั้นนำจะให้ความสำคัญกับการหมุนเวียนอำนาจและการรักษาผลประโยชน์ของตนเองเอาไว้ให้กับกลุ่มตนเป็นสำคัญ ดังนั้นแนวคิดความขัดแย้งของ ดาห์เรนดอร์ฟ จึงเหมาะสมในการนำมาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยและสามารถอธิบายเพิ่มเติมในรายละเอียดดังหัวข้อต่อไปนี้

3.2 แนวคิดพื้นฐานทฤษฎีความขัดแย้งของ ราล์ฟ ดาห์เรนดอร์ฟ

ทฤษฎีความขัดแย้งก็คือการอธิบายถึงการต่อสู้แย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ภายในสังคมที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา การที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์ก็เพราะอีกฝ่ายเสียประโยชน์ ดังนั้นตามแนวคิดทฤษฎีความขัดแย้งที่ว่ามานี้จึงเห็นว่าการขัดแย้งในสังคมเป็นการกดบังคับของฝ่ายตรงข้ามที่มีอำนาจเหนือกว่า ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีความขัดแย้งของ ดาห์เรนดอร์ฟ (Dahrendorf) ที่ว่าด้วยเรื่องอำนาจ Power และ Authority และเป็น การวิเคราะห์ความขัดแย้งในสังคมระดับมหภาคและกลุ่มความขัดแย้งในระดับจุลภาค โดยเขามองว่าสังคมไม่ได้เป็นสิ่งที่ประกอบด้วยองค์ประกอบที่มีการหน้าที่ประสานกันอย่างดีแต่อย่างเดียว สังคมยังมีอีกด้านที่ประกอบด้วยความขัดแย้ง ซึ่งปารีสชาติ สุขุม. (2531: 18) ได้สรุปองค์ประกอบทางสังคมของดาห์เรนดอร์ฟเพื่อการวิเคราะห์และอธิบายความขัดแย้งในสังคมไว้ดังนี้

- 1) ทุกๆสังคมเปลี่ยนแปลงได้ทุกขณะ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงมีอยู่ตลอดเวลา
- 2) ทุกๆสังคมเกิดความขัดแย้งได้ทุกขณะ การขัดแย้งจึงมีอยู่ตลอดเวลา
- 3) องค์ประกอบทุกๆส่วนของสังคมใดสังคมหนึ่ง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมนั้น
- 4) ทุกๆสังคมขึ้นอยู่กับกำบังคับให้สมาชิกทนอยู่ร่วมกัน

ในหนังสือ Class an Class Conflict in Industrial Society (1959) ของ ดาห์เรนดอร์ฟ ได้ชี้ให้เห็นข้อผิดพลาดของทฤษฎีของมาร์กซ์ บางส่วนและยอมรับในบางส่วนและสร้างทฤษฎีของเขาขึ้นมาใหม่ โดยเขาแสดงให้เห็นถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญสองประการได้แก่การกระจายทุนที่ มาร์กซ์ ไม่สามารถมองเห็นล่วงหน้าได้ว่าในศตวรรษที่ 20 จะไม่มีการแบ่งแยกระหว่างเจ้าของเครื่องมือการผลิตและการควบคุมเครื่องมือการผลิต เช่นบริษัทมหาชนที่ขายหุ้นให้กับประชาชนทั่วไป ผู้ถือหุ้นแต่ละคนไม่มีอำนาจควบคุมกิจการของบริษัททั้งหมด อีกทั้งฝ่ายบริหารงานกับคนงานในโรงงานสามารถเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทได้เช่นเดียวกันและมีฐานะเป็นเจ้าของและการควบคุมเครื่องมือการผลิตไปในตัวด้วย (Ralf Dahrendorf. 1959: 41-48) ประเด็นที่สองคือการกระจายตัวของแรงงานหรือการเกิดขึ้นชั้นกลางใหม่ขึ้นโดยที่ มาร์กซ์ ไม่สามารถรู้ได้ล่วงหน้าหรือคาดหมายได้ว่าต่อมาจะเกิดสภาพแรงงาน และการเลื่อนชั้นและสถานะทางสังคมของพวกคนงาน แต่อย่างไรก็ตาม ดาห์เรนดอร์ฟ ก็ยังเห็นด้วยกับทฤษฎีของ มาร์กซ์ ที่ว่าการกระจายความเสมอภาคทางสังคมทำให้การต่อสู้ระหว่างชนชั้นและการเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิวัติไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ดังนั้นโอกาสในการเลื่อนชั้นจึงป้องกันไม่ให้เกิดการปฏิวัติในสังคม และถ้ามีเหตุการณ์ที่ทำให้การเลื่อนชั้นทางสังคมจะต้องหยุดชะงักลงก็คาดว่าจะต้องเกิดการปฏิวัติที่ทำลายโครงสร้างสังคมอย่างแน่นอน (Ralf Dahrendorf. 1959: 63)

จากการที่ดาห์เรนดอร์ฟ ได้ชี้ให้เห็นถึงข้อผิดพลาดในทฤษฎีของมาร์กซ์และความเปลี่ยนแปลงจากสมัยของ มาร์กซ์ มาถึงสมัยของเขาจึงทำให้เขาไม่ยอมรับบางส่วนของทฤษฎีมาร์กซ์

โดยกล่าวว่า การไม่ยอมรับทฤษฎีเก่าๆ จะมีความหมายต่อเมื่อต้องทำการพัฒนาทฤษฎีใหม่ขึ้น ดังนั้น เขาจึงสร้างทฤษฎีความขัดแย้งที่พิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ขึ้น (Ralf Dahrendorf. 1959: 73) ซึ่ง (Allan Kenneth. 2006: 232) ได้สรุปทฤษฎีของดาห์เรนดอร์ฟได้ เป็น 4 ประเด็นดังต่อไปนี้

1) การจัดระเบียบทางสังคมของ ICAs (Imperatively coordinated associations) ซึ่งเป็นกลุ่มองค์กรที่อยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แตกต่างกัน กลุ่ม ICAs นี้จัดตั้งเป็นกลุ่มผลประโยชน์เชิงอำนาจแฝงระหว่างผู้ที่มีอำนาจและผู้ที่ไม่ได้มีอำนาจ กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้จึงมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ชัดเจน เมื่อกลุ่มพบเงื่อนไขทางเทคนิค การเมือง และสังคมของการจัดการองค์กรกลุ่ม ดังนั้นความขัดแย้งโดยทั่วไปจึงเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลายตามความเข้มข้นและความรุนแรงของความขัดแย้ง

2) ความเข้มข้นของความขัดแย้งเป็นหน้าที่เชิงลบของการจัดการองค์กรกลุ่มในการขับเคลื่อนทางสังคมและเป็นหน้าที่เชิงบวกของความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ภายในสังคม ความเข้มข้นของความขัดแย้งที่มีมากขึ้นก็จะเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างสังคมที่ลึกซึ้งมากขึ้นเช่นกัน

3) ความรุนแรงของความขัดแย้งเป็นหน้าที่เชิงลบของเงื่อนไขการจัดการองค์กรกลุ่มซึ่งเป็นวิธีการที่ชอบธรรมตามกฎหมายในการแก้ไขความขัดแย้งที่มีอยู่แล้ว และเป็นหน้าที่ในเชิงบวกของ Relative deprivation (ความรู้สึกที่รู้ว่าตนเองถูกแย่งชิงในสิ่งที่ตนเองควรจะได้รับไป หรือตนเองนั้นเสียเปรียบเมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่น) ยิ่งความรุนแรงของความขัดแย้งมีมากการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางสังคมก็เกิดขึ้นได้เร็วขึ้น

4) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกี่ยวพันกับการเปลี่ยนแปลงบุคลากรในกลุ่ม ICAs บุคลากรคนใหม่จะเป็นผู้กำหนดสถานะลำดับชั้นของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็ตำแหน่ง บทบาท บรรทัดฐาน และค่านิยม ซึ่งเป็นการจัดตั้งอีกกลุ่มหนึ่งขึ้นมาในกลุ่มของ ICAs และมีอำนาจและผลประโยชน์แอบแฝงอยู่ในนั้น

3.2.1 สาเหตุของความขัดแย้งทางสังคม

ในทฤษฎีความขัดแย้งของ ดาห์เรนดอร์ฟ (Dahrendorf) ซึ่งให้เห็นว่าอำนาจเป็นสาเหตุของความขัดแย้งและเป็นปัจจัยหลักในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ความขัดแย้งในสังคมด้วยซึ่งความหมายของคำว่าอำนาจนั้นแปลความตามภาษาอังกฤษ 2 คำ คือ Power และ Authority ที่มีความแตกต่างกันไปดังที่ ไชยันต์ รัชชกุล (2545: 39) ได้ให้ความหมายคำว่าอำนาจ (Power) หมายถึงความเป็นไปได้ที่ฝ่ายหนึ่งในความสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ในฐานะที่จะกระทำตามความประสงค์ได้ แม้ว่าจะมีการต่อต้าน หรือฝ่ายที่มีอำนาจสามารถทำให้ฝ่ายอื่นยอมทำตามความต้องการของฝ่ายตน

ส่วนคำว่าสิทธิอำนาจ (Authority) ก็เป็นอีกชนิดหนึ่งของอำนาจ (Power) แต่หมายถึงอำนาจที่ต้องผูกพันอยู่กับบทบาทหรือตำแหน่ง ซึ่งมีความชอบธรรม (Legitimate) ในแง่ของความยอมรับและการปฏิบัติในสังคมมากกว่า

ทฤษฎีความขัดแย้งของดาร์เรนดอร์ฟ มีลักษณะเป็นพหุนิยม (Pluralistic) แตกต่างจากทฤษฎีความขัดแย้งของมาร์กซ์ ที่แบ่งสังคมเป็น 2 ชั้นชั้นและวิเคราะห์บุคคลในฐานะเป็นเครื่องมือการผลิตและเป็นเจ้าของเครื่องมือการผลิต ดังนั้นบุคคลจึงมีฐานะเป็นแค่คนที่มีทรัพย์สินคือคนรวย กับคนที่ไม่มียทรัพย์สินคือคนจน แต่ดาร์เรนดอร์ฟ แทนที่ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สิน (Property relations) ด้วยความสัมพันธ์ทางด้านสิทธิอำนาจ (Authority relations) ที่เป็นศูนย์กลางของทฤษฎีว่าด้วยชนชั้นทางสังคมแทน เพราะถ้าต้องใช้ตัวแบบสองชนชั้นของมาร์กซ์มาอธิบายสังคม จะทำได้เพียงการอธิบายรูปแบบการสมาคม (Association) ในสังคมเพียงสมาคมเดียวเท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงในสังคมหนึ่งๆ จะมีการสมาคมมากกว่าหนึ่งและคาดว่าจะต้องมีชั้นทางสังคมเป็นสองเท่าของแต่ละสมาคมหรือชนชั้นที่เป็นกลุ่มขัดแย้งที่มีมากขึ้นนั่นเอง นอกจากนี้ ยังอาจมีกลุ่มขัดแย้งอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้เกิดจากโครงสร้างทางด้านสิทธิอำนาจของการสมาคมอีกด้วย (Ralf Dahrendorf. 1959: 179-182)

ดาร์เรนดอร์ฟ ยังกล่าวเพิ่มเติมไว้ว่า ทรัพย์สิน สถานภาพทางเศรษฐกิจและสถานภาพทางสังคมก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความเข้มข้นและรุนแรงของความขัดแย้งด้วยดังข้อเสนอของเขาที่ว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งของสิทธิอำนาจและสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมยิ่งต่ำเท่าใด ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นจะรุนแรงน้อยลงเท่านั้น ในทางกลับกันกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสูงจะมีความขัดแย้งด้านโครงสร้างสิทธิอำนาจรุนแรงน้อยกว่าผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำและไม่มีสิทธิอำนาจ (Ralf Dahrendorf. 1959: 166)

ปารีชาติ สุขุม (2531: 19) ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงความสัมพันธ์เชิงสิทธิอำนาจระหว่างบทบาทที่แตกต่างกันภายในโครงสร้างสังคมและยอมรับว่าสิทธิและหน้าที่ของบางตำแหน่งอยู่เหนือกว่าตำแหน่งอื่นๆ โดยมีทั้งบทบาทหน้าที่ของความเป็นผู้บังคับบัญชา และเป็นผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา คนที่เป็นนายย่อมต้องการรักษาสถานภาพของตนไว้ ในขณะที่ลูกน้องก็ต้องการให้มีการจัดสรรสิทธิอำนาจใหม่ จึงกลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์สองกลุ่มที่แย่งชิงสิทธิอำนาจกัน เพราะอำนาจและสิทธิอำนาจเป็นทรัพยากรที่หาได้ยากทำให้ต้องต่อสู้แย่งชิงกันเพื่อให้ได้มา และกลายเป็นสาเหตุหลักของความขัดแย้งในสังคม เมื่อกฎขัดแย้งต่างๆ ต้องเผชิญหน้ากันอยู่ในการสมาคมหลายๆ ด้านและเกิดการปะทะกันหลายครั้ง พลังของกลุ่มจะรวมตัวกันและความขัดแย้งด้านผลประโยชน์อันใดอันหนึ่งจะปะทุออกมา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมหรือองค์กรขึ้น

ดาร์เรนดอร์ฟ ยังมีข้อสันนิษฐานในองค์ประกอบของอำนาจซึ่งจะเป็นสาเหตุของความขัดแย้งอีกนั่นคือ "บรรทัดฐาน" ที่เป็นกฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนหรือ

ปรากฏการณ์ในการให้รางวัลหรือลงโทษ และบรรทัดฐานมักจะถูกสันนิษฐานว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของอำนาจด้วยเสมอ ในการจะบังคับใช้ได้ทั้งในเชิงลบหรือบวก ซึ่งในประเด็นเรื่องบรรทัดฐานนี้ ดาห์เรนดอร์ฟ เห็นด้วยกับ เดอร์ไคม์ และ พาร์สัน ที่ว่าสังคมที่ถูกสร้างขึ้นผ่านกฎเกณฑ์ บรรทัดฐานและค่านิยมแต่เขาเห็นแย้งว่าสังคมทำงานผ่านอำนาจมากกว่าฉันทามติร่วมจึงเป็นสาเหตุของการทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ในขณะที่เดียวกัน มาร์กซ์ ได้กล่าวไว้ว่าวัฒนธรรมของทุกสังคม จะสะท้อนให้เห็นถึงผลประโยชน์ของชนชั้นสูงที่มีอำนาจมากกว่าและไม่ใช้ผลประโยชน์ทางการเมืองสำหรับชนชั้นกลางหรือชนชั้นล่าง (Allan Kenneth. 2006: 224) ดาห์เรนดอร์ฟ ได้กล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องผลประโยชน์ของอำนาจและชนชั้นว่ามีเงื่อนไขสองตัวให้ชนชั้นนำได้เลือกคือสามารถจะใช้หรือไม่ใช้อำนาจที่ชอบธรรมนั้น (Ralf Dahrendorf. 1959: 165)

ดังนั้นสาเหตุของความขัดแย้งในแนวความคิดของ ดาห์เรนดอร์ฟ ก็คือความสัมพันธ์เชิงสิทธิอำนาจที่เป็นแบบแผนของสถาบันของ ICAs ต่างๆ ในขณะที่ความสัมพันธ์เชิงสิทธิอำนาจในทัศนะของ มาร์กซ์ จะอยู่ที่โครงสร้างส่วนบนเช่นสถาบัน แนวคิด ปรัชญา อุดมการณ์และค่านิยมต่างๆ แม้ ดาห์เรนดอร์ฟ และ มาร์กซ์ จะมองสาเหตุของความขัดแย้งต่างกัน แต่สามารถใช้รูปแบบแสดงเหตุการณ์ที่มีความสัมพันธ์ในโครงสร้าง อันเป็นสาเหตุของความขัดแย้งแบบเดียวกันได้ นั่นคือความสัมพันธ์แบบผู้นำและผู้ตาม ซึ่งทำให้เกิดสภาวะการต่อสู้เชิงผลประโยชน์และการเกิดจิตสำนึกเชิงต่อต้านในหมู่ผู้ที่อยู่ต่ำกว่าในการต่อสู้ไปสู่การจัดระเบียบสังคมใหม่ (ปาริชาติ สุขุม. 2531: 23)

3.2.2 องค์ประกอบและกระบวนการความขัดแย้ง

ดาห์เรนดอร์ฟ (Dahrendorf) ได้อธิบาย "ผลประโยชน์แอบแฝงและผลประโยชน์ชัดแจ้ง" ในกระบวนการความขัดแย้งเชิงสิทธิอำนาจว่าในการสมาคมที่มีลักษณะขัดแย้งกันจะเกิดภาวะเครียดระหว่างผู้ที่ใช้อำนาจบังคับกับผู้ที่ถูกบังคับ ลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมเช่นนี้ ผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ปกครองก็คือค่านิยมที่ประกอบกันเป็นอุดมการณ์อันชอบธรรมในการปกครอง ในขณะที่ผลประโยชน์ของผู้ที่ถูกปกครองจะเป็นอันตรายต่ออุดมการณ์และรูปแบบความสัมพันธ์ที่มีอยู่ คำว่าผลประโยชน์ของ ดาห์เรนดอร์ฟ จึงหมายถึงทั้งผลประโยชน์ที่แสดงออกมาชัดเจน (Manifest) กับผลประโยชน์แอบแฝง (Latent) ซึ่งเป็นลักษณะทางจิตวิทยาที่อยู่ในจิตไร้สำนึกจากการเป็นเจ้าของบทบาทใดบทบาทหนึ่งต่อเมื่อแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม ดังนั้นบุคคลอาจเป็นสมาชิกของชั้นทางสังคมที่ไม่มีอำนาจและยังไม่เกิดความรู้สึกว่ามีกลุ่มคนประเภทเดียวกันเช่นกรณีของชนกลุ่มน้อยต่างๆ ที่เกิดความสำนึกของกลุ่มขึ้นภายหลัง ตัวอย่างเช่นคนผิวดำในอเมริกาที่มีผลประโยชน์แอบแฝง Latent และกลายมาเป็นผลประโยชน์ชัดเจน Manifest เมื่อมีการแสดงออกไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจน การรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องต่อสู้นี้ ดาห์เรนดอร์ฟ เรียกว่ากลุ่มที่ชัดแจ้ง (Manifest group) ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการจัดระเบียบโครงสร้างเป็นสถาบันด้วย (Allan Kenneth. 2006: 238)

ตามที่ ดาห์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf. 1959: 206) ได้กล่าวถึง "กลุ่มที่มีลักษณะกึ่งกลุ่มและกลุ่มผลประโยชน์" ไว้ว่าความขัดแย้งระหว่างชนชั้นเป็นกลุ่มขัดแย้งที่เกิดจากโครงสร้างทางด้านสิทธิอำนาจ (Authority structure) ของความสัมพันธ์ในด้านใดด้านหนึ่ง เมื่อกลุ่มขัดแย้งต่างๆ มีการรวมตัวกันจากกลุ่มกึ่ง (Quasi-group) มาเป็นกลุ่มผลประโยชน์ (Interest group) จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างสังคมขึ้นได้ ดังเช่นความขัดแย้งระหว่างลูกจ้างแรงงานกับฝ่ายผู้จัดการ จะกลายเป็นสถาบันด้วยการจัดตั้งสหภาพแรงงาน เมื่อเกิดการขัดแย้งขึ้นสหภาพแรงงานจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านกฎหมายและเศรษฐกิจหรือแม้กระทั่งระบบการจัดช่วงชั้นทางสังคมขึ้นมาใหม่ การเกิดชนชั้นกลางใหม่ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการกลายเป็นสถาบันของความขัดแย้งระหว่างชนชั้นเช่นกัน

เราจะเห็นว่าความขัดแย้งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และเกิดการแบ่งสรรอำนาจกันใหม่จนกลายเป็นสถาบันที่มีกลุ่มบทบาทของผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครองกลุ่มใหม่ขึ้น และจะเกิดการแบ่งแยกเป็นกลุ่มผลประโยชน์สองกลุ่มที่ขัดแย้งแย่งสิทธิอำนาจกันต่อไปอีกเรื่อยๆ ในวงจรของความขัดแย้งที่ไม่สิ้นสุดเพื่อแย่งชิงสิทธิอำนาจกันเช่นนี้ บางขณะความขัดแย้งจะถูกจำกัดเฉพาะในขอบเขตของแต่ละองค์กรเท่านั้น แต่บางครั้งความขัดแย้งก็ขยายใหญ่ขึ้นเป็นความขัดแย้งระหว่างองค์กรในสังคมขึ้นได้เช่นกัน ซึ่งปารีชาติ สุขุม. (2531: 21) ได้สรุปให้เห็นความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของความขัดแย้งในสังคมของ ดาห์เรนดอร์ฟ ไว้ดังนี้

- 1) ความขัดแย้งเกิดจากกระบวนการของพลังที่ต่อต้านกันอย่างไม่มีการสิ้นสุดภายในโครงสร้างสังคม
- 2) ความขัดแย้งดังกล่าวจะเพิ่มขึ้น หรือลดลงโดยการแทรกแซงจากเงื่อนไขหรือตัวแปรเชิงโครงสร้าง
- 3) การยุติความขัดแย้งในชั่วขณะหนึ่งๆ จะสร้างสถานการณ์ในโครงสร้างที่เงื่อนไขบางอย่างจะก่อให้เกิดความขัดแย้งใหม่ระหว่างกลุ่มพลังที่ต่อสู้กัน

อีกทั้ง ดาห์เรนดอร์ฟ ได้ยังกล่าวไว้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสถาบันเกี่ยวข้องกับตำแหน่งของบุคลากรในองค์กรที่มีการจัดระเบียบเชิงสถาบัน ICAs (imperatively coordinated associations) และสิ่งที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานของสังคมไม่ว่าจะ เป็น บทบาท บรรทัดฐานและค่านิยมต่างๆ ล้วนมีผลต่อความสัมพันธ์ เชิงอำนาจที่พบอยู่ในทุกๆ ICAs และในแต่ละองค์กรที่มีการจัดระเบียบเชิงสถาบันก็จะมีกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาทางอำนาจย้ายเข้ามาอยู่ใน ICAs ซึ่งเป็นย้ายจากสถานะกลุ่มกึ่งผลประโยชน์มาเป็นกลุ่มผลประโยชน์และเป็นการย้ายอำนาจจากที่ซ่อนเร้นมาเป็นความชัดเจน ตามที่กลุ่มคนเหล่านี้พบเงื่อนไขทางด้านเทคนิคการเมืองและสังคมขององค์กรกลุ่ม (Allan Kenneth. 2006: 230)

3.2.3 การเปลี่ยนแปลงสังคม

ตามที่ ดาห์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf 1959: 206-209) กล่าวว่าไว้ว่าความขัดแย้งจะเพิ่มมากขึ้นตามระดับของความเข้มข้นและความรุนแรงของความขัดแย้ง ดังนั้นความเข้มข้นของความขัดแย้งก็คือจำนวนของค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องหรือต้นทุนของความขัดแย้งที่สามารถรับรู้ได้ อาทิเช่น เงิน ชีวิต วัตถุทิบ และโครงสร้างพื้นฐานที่สูญเสียไปอันเกิดจากความขัดแย้งนั่นเอง การมีส่วนร่วมกับความขัดแย้งก็คือระดับความสำคัญของคนที่อยู่ในความขัดแย้งที่ยึดติดกับกลุ่มและปัญหานั้นๆ เราสามารถนึกถึงการมีส่วนร่วมที่หลากหลายอย่างต่อเนื่องนี้จากตัวอย่างที่ Allan Kenneth. (2006: 226) ได้ยกให้เห็นเช่นการเล่นเกมหมากรูกที่มีตัวหมากในระดับต่างๆ ที่ตัวหมากรูกแต่ละตัวต่างก็มีหน้าที่และผลประโยชน์ของตนเอง โดยมีชีวิตและความตายของตนเองเป็นเดิมพันในการเล่น ส่วนความรุนแรงของความขัดแย้ง ก็คือความขัดแย้งของความขัดแย้งและอาศัยการวัดความรุนแรงโดยดูได้จากอาวุธที่ใช้ในกระบวนการความขัดแย้ง ตัวอย่างที่สามารถอธิบายให้เข้าใจง่ายขึ้นเช่นการเดินทางอย่างสันติภาพก็เป็นความขัดแย้งแต่เป็นการแสดงความขัดแย้งในระดับที่ต่ำที่ไม่มีความรุนแรง ขณะที่การจลาจลนั้นถือว่าเป็นความขัดแย้งที่มีความรุนแรงมาก ดังนั้นทั้งความรุนแรงและความเข้มข้นของความขัดแย้งสามารถไปด้วยกันได้ และยิ่งความขัดแย้งที่รุนแรงและเข้มข้นมากขึ้นมีแนวโน้มที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่รวดเร็วและลึกซึ้งมากขึ้นเช่นกัน

เราอาจจะนึกถึงชีวิตของมหาตมะคานธีเป็นตัวอย่างของความขัดแย้งที่มีระดับของความเข้มข้นสูงแต่ไม่มีความรุนแรง ซึ่งมหาตมะคานธีเป็นตัวอย่างที่ดีของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างลึกซึ้งที่ความเข้มข้นของความขัดแย้งทำให้เกิดขึ้น ในอีกด้านหนึ่งความขัดแย้งที่รุนแรงจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วขึ้น อย่างเช่นการบุกยึดอิรักโดยกองทัพสหรัฐในปี ค.ศ.2003 เป็นตัวอย่างของความรุนแรงของความขัดแย้งที่บีบบังคับให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เมื่อกรูแบกแดดตกอยู่ในการควบคุมของกองกำลังทหารสหรัฐนั้นจึงเป็นการสิ้นสุดสัญลักษณ์ของระบอบการปกครองของซัดดัม รัฐบาลเฉพาะการของอิรักได้รับการแต่งตั้งขึ้นในปี ค.ศ.2004 และมีการเลือกตั้งรัฐบาลถาวรเกิดขึ้นในปี 2005 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่รวดเร็วและลึกซึ้งเช่นนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร นี่คือข้อสงสัยว่าเป็นความตั้งใจของรัฐบาลสหรัฐในการก่อให้เกิดระดับของความรุนแรงขึ้นจริงหรือไม่

จากสองตัวอย่างที่ได้ยกให้เห็นนั้นเป็นตัวอย่างที่อยู่นอกเหนือกรอบในเชิงผลประโยชน์ของ ดาห์เรนดอร์ฟ แต่เหตุผลที่ต้องใช้ตัวอย่างเหล่านั้นก็คือว่ามันสามารถชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนถึงความแตกต่างระหว่างความรุนแรงและความเข้มข้นของความขัดแย้งบ่อยครั้งที่ความขัดแย้งทางชนชั้นโดยเฉพาะความขัดแย้งที่กินเวลานานนั้นเกี่ยวข้องกับทั้งความรุนแรงและความเข้มข้นของความขัดแย้ง ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากที่จะสังเกตการณ์ความขัดแย้งโดยตัดขาดจากคนส่วนอื่นๆ (Allan Kenneth. 2006: 229-231)

ราล์ฟ ดาห์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf. 1959: 185) ได้ชี้ให้เราเห็นเงื่อนไขสามชุดที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมซึ่งอันดับแรกคือ **การก่อรูปของกลุ่มผลประโยชน์** หรือกลุ่มความขัดแย้ง ซึ่งต้องมีเงื่อนไขทางด้านเทคนิค การเมือง และสังคมดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) **เงื่อนไขทางเทคนิค** คือสิ่งที่เป็นกฎบัตร บรรทัดฐาน บุคลากร และวัตถุที่จำเป็น ในการก่อรูป กลุ่มหรือองค์กร และหากปราศจากเงื่อนไขทางเทคนิคเหล่านี้ ก็ไม่สามารถรวมตัวกันเป็นสมาชิกหรือ กลุ่มองค์กรได้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่การรวมกลุ่มจะต้องมีสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐาน และสมาชิกที่ ดาห์เรนดอร์ฟ มีอยู่ในใจคือคนที่มีความกระตือรือร้นในองค์กรกลุ่ม ยกตัวอย่างเช่นโบสถ์ในศาสนาคริสต์ ที่มีทั้งสมาชิกที่กระตือรือร้นกับไม่กระตือรือร้น มีทั้งคนที่ไปทำงานสอนที่โบสถ์จริงๆในวันอาทิตย์ หรือแค่ไปทำขนมบั้งบั้งขาย นั่นคือสมาชิกคนงานหรือกลุ่มผู้นำที่ ดาห์เรนดอร์ฟ มีอยู่ในใจ

สำหรับการรวมตัวเพื่อที่จะทำหน้าที่เหมือนกลุ่มนั้น อัลลัน (Allan Kenneth. 2006: 227) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าจะต้องมีชุดของความคิดหรืออุดมการณ์ที่แตกต่างมากพอจากพรรคหรือกลุ่มที่ปกครองอยู่ เพื่อที่จะได้จัดตั้งกลุ่มความขัดแย้งออกจากกันได้ และความเป็นกลุ่มนั้นจะต้องมีบรรทัดฐานด้วยเพราะกลุ่มเป็นสิ่งที่ไม่มีกฎเกณฑ์ถ้าปราศจากบรรทัดฐานคนมักจะมีแนวโน้มที่จะออกไปในทิศทางของตัวเองไม่ว่าจะโดยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจจึงจำเป็นต้องมีกลไกทางสังคมที่ทำหน้าที่เหมือนสุนัขเลี้ยงแกะ คอยไล่ต้อนแกะเพื่อที่จะนำพวกมันกลับไปในฝูง ดังนั้นบรรทัดฐานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและบรรทัดฐานช่วยรักษาความเป็นปึกแผ่นเอาไว้ จะสังเกตว่าบรรทัดฐานที่มีอยู่แสดงให้เห็นถึงการจัดลำดับชั้นทางอำนาจภายในกลุ่มผลประโยชน์นั่นเองด้วย

2) **เงื่อนไขทางการเมือง** เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนที่สุดในรัฐที่เป็นเผด็จการ เพราะเมื่อสังคมอยู่ในสถานการณ์และมีเงื่อนไขทางการเมืองอย่างนี้ กลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐที่เป็นกลุ่มอำนาจนำก็ไม่สามารถแสดงตัวออกมาได้ หรือแม้แต่กลุ่มกึ่งและกลุ่มผลประโยชน์ที่แฝงอยู่ก็ไม่สามารถทำได้เช่นกัน ดังนั้นเงื่อนไขทางการเมืองจึงขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นกลุ่มอำนาจนำ ณ ตอนนั้น กลุ่มอำนาจนำที่เป็นรัฐเผด็จการก็จะดำเนินการห้าม ควบคุมหรือปราบปรามฝ่ายตรงข้ามกับตนโดยเด็ดขาดด้วยอำนาจของรัฐบาลและกองกำลังตำรวจ ทำให้กลุ่มความขัดแย้งกลุ่มต่างๆไม่สามารถจัดระเบียบตัวเองได้ ซึ่งการศึกษาความเป็นไปได้ที่เกิดขึ้นจริงและประเภทของกลุ่มความขัดแย้งภายใต้เงื่อนไขทางการเมืองนั้นเป็นปัญหาของการวิเคราะห์ทางสังคมวิทยาที่มีความสำคัญสูงสุด (Ralf Dahrendorf. 1959: 186)

จึงกล่าวได้ว่าความสามารถในพบปะและการจัดตั้งกลุ่มภายใต้การควบคุมของกลุ่มอำนาจนำนั้น ถือเป็นเงื่อนไขทางการเมืองที่ค่อนข้างจะชัดเจนอยู่ในตัวของมันเองอยู่แล้ว แต่

กระนั้น อัลลัน (Allan Kenneth. 2006: 227) ได้ยกตัวอย่างโดยใช้การประท้วงของนักเรียนเป็นตัวอย่งเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น อย่างเช่นที่มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ได้วางแผนที่จะสร้างศูนย์การศึกษามานานแล้ว แต่แผนนั้นได้ถูกยกเลิกไปด้วยเหตุผลทางการเมือง ซึ่งก็คือช่วงนั้นอยู่ในระหว่างการเคลื่อนไหวของนักศึกษาในเรื่องของสิทธิมนุษยชน และที่มหาวิทยาลัยยังไม่ได้สร้างศูนย์ศึกษาก็เพราะว่าพวกเขาไม่ต้องการที่จะให้นักเรียนมีโอกาสที่จะรวมตัวกันได้นั่นเอง เมื่อนักศึกษาหันไปสนใจในองค์กรทุนนิยมมากกว่าเรื่องของสิทธิมนุษยชนแล้ว ศูนย์การศึกษาจึงถูกสร้างขึ้นในที่สุด เมื่อมองกลับมาสู่สังคมทั่วไปเราก็จะเห็นความสำคัญของเงื่อนไขทางการเมืองเหล่านี้ที่รัฐบาลหรือกลุ่มอำนาจนำสามารถจะขัดขวางหรืออนุญาตให้กลุ่มผลประโยชน์พัฒนาความเป็นกลุ่มได้

3) เงื่อนไขทางสังคม มีองค์ประกอบสองอย่างคือ การสื่อสารและรูปแบบ

โครงสร้างของการรับสมาชิก โดยทั่วไปผู้คนส่วนใหญ่คือกลุ่มกึ่งผลประโยชน์ ความสามารถในการติดต่อสื่อสารกันได้จะมีแนวโน้มมากขึ้นที่พวกเขาจะจัดตั้งเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางสังคมได้ การติดต่อสื่อสารเป็นวิถีทางหลักในมุมมองของ มาร์กซ์ ในเรื่องความรู้สำนึกในชนชั้น และดาห์เรนดอร์ฟ ได้นำมุมมองนี้เข้ามาในทฤษฎีของเขาและปรับปรุงใหม่ให้สอดคล้องกับสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่และอธิบายภาพให้เห็นชัดขึ้นเท่านั้น โดยที่ มาร์กซ์ ก็ตระหนักถึงเทคโนโลยีการสื่อสารอย่างเช่นสิ่งพิมพ์และหนังสือพิมพ์ ในการนำคนเข้ามารวมตัวกันทางกายภาพและถือว่าการสื่อสารมีความจำเป็นอย่างมากดังกรณีตัวอย่างของชาวนาฝรั่งเศสที่การสื่อสารผ่านสิ่งพิมพ์จึงมีการรวมตัวกันภายในสมาคมและสามารถจะเรียกได้ว่าเป็นกลุ่มผลประโยชน์จากการสื่อสารนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับที่ ดาห์เรนดอร์ฟ ได้เห็นการพัฒนาทางเทคโนโลยีมากกว่าโดยเฉพาะการมาถึงของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ที่ทำให้การรวมตัวกันของผู้คนผ่านการติดต่อสื่อสารแบบไร้สายเป็นสังคมสมัยใหม่ได้ง่ายขึ้น (Ralf Dahrendorf. 1959: 187)

ในด้านองค์ประกอบของการสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มนั้น อัลลัน (Allan Kenneth. 2006: 170) ได้ยกตัวอย่างการใช้อินเทอร์เน็ตในการสื่อสารว่าเมื่อเริ่มมีอีเมลและอินเทอร์เน็ตมีกลไกเพียงไม่กี่อย่างที่เป็นแบบแผนเส้นทางให้คนได้ติดต่อกันกับคนอื่น ๆ คือผู้คนจะสมัครอีเมลของตนเองและส่งอีเมลถึงเพื่อนหรือคนรู้จักทางธุรกิจ และในความรู้สึคนั้นเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ได้ส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมต่อทางสังคมผ่านการเป็นสมาชิกของแต่ละเว็บไซต์ แต่การถือกำเนิดของเครื่องมือค้นหาเช่นเว็บไซต์ Google และ Yahoo ที่ตอนนี้เป็นรูปแบบของโครงสร้างอินเทอร์เน็ตที่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะนำคนเข้ามาหากันได้มากขึ้นแค่นั้นด้วยการพิมพ์ค้นหาในเรื่องที่คนๆนั้นสนใจก็จะสามารถเข้าถึงคนที่สนใจในเรื่องเดียวกันได้อย่างง่ายดายและสามารถเป็นสมาชิกของกลุ่มนั้นได้โดยการสมัครเป็นสมาชิกได้อย่างง่าย

เงื่อนไขชุดที่สองที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมคือ **ระดับของความรุนแรงของความขัดแย้ง** ซึ่งความรุนแรงของความขัดแย้งภายในสังคมตามนิยามของ ดาร์เรนด์อร์ฟนั้นจะเกี่ยวข้องกับสามกลุ่มปัจจัยทางสังคมที่แตกต่างกันคือ 1) เรื่องทางเทคนิค การเมือง และทางสังคม 2) กฎเกณฑ์ที่มีประสิทธิภาพสำหรับการจัดการความขัดแย้งภายในสังคม และ 3) ระดับของ Relative deprivation ซึ่งความรุนแรงมีความสัมพันธ์เชิงลบกับสามเงื่อนไขขององค์กรกลุ่ม หรือในอีกด้านหนึ่งที่ว่ายิ่งมีกลุ่มที่พบเงื่อนไขทางเทคนิคทางการเมืองและทางสังคมในการจัดการองค์กรมากมีโอกาสที่ความขัดแย้งภายในกลุ่มจะรุนแรงกลุ่มที่มีการจัดตั้งเป็นองค์กรได้ดีกว่าคือการทำเป้าหมายที่เป็นเหตุเป็นผลมากกว่าและแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเหล่านั้น

ความรุนแรงของความขัดแย้งนั้นยังคงเกี่ยวพันในเชิงลบกับแนวทางที่ชอบธรรมของการควบคุมความขัดแย้งที่มีอยู่ในอีกด้านหนึ่งระดับของบรรทัดฐานที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการในการควบคุมความขัดแย้งที่ดีกว่า มีโอกาสที่เป็นไปได้มากที่ทั้งสองฝ่ายจะใช้บรรทัดฐานหรือแนวทางตามกฎหมายในการแก้ไขความขัดแย้งที่สูงกว่าเช่นกัน และเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายของผลประโยชน์ได้ใช้หนทางที่มีความชอบธรรมตามกฎหมายสำหรับแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง พวกเขาจะต้องตระหนักรู้ถึงความยุติธรรมขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นสาเหตุที่เกี่ยวข้องด้วย นอกจากนี้ความเป็นไปได้ของความขัดแย้งที่รุนแรงนั้น เกี่ยวพันเชิงบวกในความรู้สึกในเรื่อง Relative deprivation อีกด้วย (Ralf Dahrendorf 1959: 210-213)

สุเทพ สุนทรภัสส์ (2540: 124-129) ได้สรุปให้เห็นชัดเจนขึ้นว่าความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติของชีวิตที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่ความรุนแรงนั้นไม่ใช่ ฉะนั้นความขัดแย้งจึงเป็นเหตุนำไปสู่ความรุนแรงได้ถ้าหากปฏิบัติต่อมันไม่ถูกต้อง ความพยายามระงับความขัดแย้งด้วยการปิดกั้นไม่ให้มันแสดงตัวออกมา อีกทั้งไม่จัดการเหง้าของมัน อาจทำให้ความขัดแย้งขยายตัวเป็นความรุนแรงได้ทั้งสิ้น ทั้งนี้โดยไม่จำเป็นต้องพูดถึงการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยใช้ความรุนแรงเข้ากระทำกับคู่ขัดแย้งซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างความรุนแรงในตัว และมักส่งผลให้ความรุนแรงขยายตัวลุกลามไปด้วย

สุดท้ายเงื่อนไขชุดที่สามที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมคือ **ระดับความเข้มข้นของความขัดแย้ง** ซึ่งระดับความเข้มข้นของความขัดแย้งภายในระบบของสังคมนั้นเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขด้านเทคนิค การเมืองและสังคมของการจัดการองค์กร รวมถึงระดับของการเลื่อนชั้นทางสังคม และการจัดสรรอำนาจและการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดภายในสังคม ดังที่จะสังเกตเห็นว่า ทั้งความเข้มข้นและความรุนแรงจะเกี่ยวพันกับกลุ่มองค์กรและความสัมพันธ์ของทั้งสองชนชั้นเป็นเรื่องในแง่ลบ ความเข้มข้นและความรุนแรงของความขัดแย้งมีแนวโน้มที่จะเกิดน้อยลงในกลุ่มที่มีการจัดการกลุ่มที่ดีกว่าในเหตุผลเดียวกัน การจัดการองค์กรที่ดีกว่าก็คือการกระทำที่มีเหตุผลมากกว่าขององค์กรกลุ่มนั่นเอง

ซึ่งข้อเสนอต่างๆที่ ดาห์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf 1959: 212) ได้ให้ไว้เกี่ยวกับระดับที่แตกต่างของความเข้มข้นและรุนแรงของความแย้งนั้น สามารถทำให้เห็นถึงแนวโน้มของความขัดแย้งที่เพิ่มมากขึ้นพร้อมๆกับการเพิ่มขึ้นของระดับอารมณ์ของการมีส่วนร่วมกับการมีอยู่ของเป้าหมายที่เกินจริง และความรู้สึกที่เปลี่ยนแปลงจากการลดทอนความสัมพันธที่แน่นอน ซึ่ง ดาห์เรนดอร์ฟได้ให้ความเห็นในเรื่องความเข้มข้นของความขัดแย้งว่าการลดลงขององค์การทางชนชั้นและการขับเคลื่อนทางสังคม รวมถึงความแปรปรวนที่เพิ่มขึ้นของผู้มีอำนาจ และผลตอบแทนที่ได้ มีแนวโน้มที่จะสร้างระดับความเข้มข้นให้สูงขึ้น ซึ่งในทางกลับกันก็จะสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่ลึกซึ้งมากขึ้นเช่นกัน

จากกรณีความชอบธรรมของการกระจายของทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ดาห์เรนดอร์ฟ ได้เชื่อมโยงปัญหานี้กับความเข้มข้นของความขัดแย้งโดยกล่าวว่า ความสัมพันธ์เป็นเรื่องเชิงบวกระหว่างทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดขณะที่คนในสังคมมีมากขึ้นและถ้าเป็นการสละทรัพยากรนั้นๆ ให้กับสังคมเพียงกลุ่มเดียว ความเข้มข้นของความขัดแย้งจึงมีมากขึ้น ในกรณีเช่นนี้กลุ่มผลประโยชน์จะเห็นเป้าหมายของความขัดแย้งมากกว่าเรื่องของนัยสำคัญและเห็นความคุ้มค่ามากกว่าการมีส่วนร่วมและต้นทุนของความขัดแย้ง สุดท้ายความเข้มข้นของความขัดแย้งเป็นความสัมพันธ์เชิงลบในการขับเคลื่อนสังคม และความขัดแย้งนี้จะเพิ่มระดับความแตกต่างและอัตราการเปลี่ยนแปลงที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้มข้นและความรุนแรงของความขัดแย้ง ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโครงสร้างของ ICAs (Allan Kenneth. 2006: 230)

กล่าวโดยสรุปได้ว่าความขัดแย้งก็คือสภาพการณ์ที่คนมีเป้าหมายหรือความต้องการที่ไปด้วยกันไม่ได้ไม่เข้ากันหรือขัดกันนั่นเอง ซึ่งถ้าใครคนใดบรรลุเป้าหมายหนึ่งแล้วก็จะทำให้คนบางส่วนไม่บรรลุอีกเป้าหมายหนึ่งไม่ว่าจะเป็นเรื่องค่านิยม ผลประโยชน์ หรือเรื่องใดๆก็ตาม ดังนั้นความขัดแย้งจึงมีความสัมพันธ์กันระหว่าง ทศนคติและพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งไม่ว่าจะเป็นเรื่องอำนาจและทรัพยากรที่ได้แบ่งให้สังคมมีชนชั้นขึ้นขึ้นก็เป็นอีกสาเหตุของความขัดแย้งได้เช่นกัน โดยองค์ประกอบของความขัดแย้งก็คือเรื่องของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่มีผลประโยชน์ขัดแย้งหรือแอบแฝงก็ตาม ซึ่งล้วนแต่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการความขัดแย้งที่จะสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมได้ และถ้ากลุ่มเหล่านี้พบเงื่อนไขทางด้าน เทคนิค การเมือง และสังคม อีกทั้งการเร่งความรุนแรงและความเข้มข้นของความขัดแย้งขึ้นก็จะทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและลึกซึ้งยิ่งขึ้นได้นั่นเอง

4 ทฤษฎีความขัดแย้งกับนโยบายสาธารณะ

มีงานเขียนที่เกี่ยวกับการนำทฤษฎีความขัดแย้งมาใช้อธิบายนโยบายสาธารณะ โดยจะหยิบยกตัวอย่างการใช้แนวคิดความขัดแย้งในการวิเคราะห์กฎหมายในมุมมองทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาของกฎหมายอาญาของอังกฤษสำหรับการโจรกรรมและคนจรจัดในช่วงเวลาที่ระบบศักดินาเริ่มที่จะสลายตัวในอังกฤษ กับการห้ามการดื่มสุรา และเสพยาเสพติดในสหรัฐอเมริกา รวมถึงเรื่องกฎหมายอาชญากรรมต่างๆ ที่ล้วนเป็นเหตุของความขัดแย้ง ในตัวอย่างที่จะนำเสนอนี้สามารถชี้ให้เห็นสภาพทางสังคมเศรษฐกิจที่ช่วยก่อรูปก่อร่างกฎหมายต่างๆ ที่ถือเป็นนโยบายหนึ่งในช่วงเวลานั้นๆ ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้น โดยมีเนื้อหาดังต่อไปนี้

4.1 ความขัดแย้ง กฎหมาย และศีลธรรม

โจเซฟ กัสฟิลด์ (Joseph Gusfield) ได้ศึกษาวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ในด้านกฎหมายและสังคม และชี้ให้เห็นว่าชนชั้นนำเป็นผู้ใช้กฎหมายเพื่อรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของพวกเขาเอาไว้ และพบว่ากลุ่มทางวัฒนธรรมเฉพาะนั้นถูกห้ามด้วยกฎหมายเพื่อไม่ให้แสดงสัญลักษณ์ที่สนับสนุนสถานะที่แตกต่างของตนอย่างเช่นการเคาะพคัคดีศรีและสถานะในสังคม ในขณะที่สังคมมีความหลากหลาย และยึดเอาวัฒนธรรมร่วมหรือความเห็นพ้องต้องกันในบรรทัดฐาน โดยไม่สนใจต่อการแบ่งแยกบทบาททางชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา สถานะ และวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาค ซึ่งมักจะสร้างฝ่ายตรงข้ามกันอย่างกว้างขวางในนิยามของความดี ความจริงและคุณธรรม ศีลธรรมขึ้น ดังนั้น กัสฟิลด์ จึงได้วิเคราะห์ให้เห็นว่าศีลธรรมได้บีบบังคับชนชั้นกลางชาวอเมริกันได้อย่างไร โดยกำหนดผ่าน กฎหมาย ความพอประมาณของการใช้ชีวิตของคนอเมริกันกับคนอื่น อย่างเช่นเรื่องการยับยั้งชั่งใจตนเองได้เป็นสัญลักษณ์ทางสถานะในสังคม หรือจะเป็นเรื่องกฎหมายยาเสพติดและการตัดสินทางศีลธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในงานเขียนของ โจเซฟ กัสฟิลด์ (Joseph R. Gusfield. 1996: 361) เกี่ยวกับการยับยั้งใจตัวเองในการดื่มของมึนเมาเป็นสัญลักษณ์ทางสถานะในสังคม โดยกล่าวว่าชาวอเมริกันมีประเพณีความเชื่ออย่างมากในอำนาจของกฎหมายที่จะสามารถแก้ไขอาการป่วยของสังคมได้ ในทางประวัติศาสตร์ของอเมริกาที่ผ่านมาพฤติกรรมใดที่ถูกพิจารณาให้เป็นสิ่งเลวทราม เป็นบาปหรือผิดศีลธรรม ก็มักจะถือว่าเป็นอาชญากรรมไปด้วยอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการปฏิรูปทางศีลธรรมผ่านทางกฎหมายเป็นสิ่งที่ชาวอเมริกาทำกันโดยทั่วไป โดยเฉพาะการปฏิรูปทางศีลธรรมที่ละเอียดอ่อนอย่างเช่นการรณรงค์เกี่ยวกับการไม่เสพยาของมึนเมาในศตวรรษที่สิบเก้า และพยายามให้ประสบความสำเร็จเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่มวัฒนธรรมรองที่ "ผิดศีลธรรม" หรือคนที่หมกหมุ่นอยู่กับการดื่มสุรา ที่ประกอบด้วยชาวบ้านชนบท ชนชั้นกลางที่เชื่อในคำสอนของพระเยซู นิกาย

โปรเตสแตนต์ การพยายามที่จะปฏิรูปศีลธรรมผ่านทางกฎหมายเช่นนั้นก็เพื่อรักษาปกป้องหรือเพิ่มอำนาจและศักดิ์ศรีของกลุ่มตัวเองในการอาศัยอยู่ในสังคมโดยรวมนั่นเอง

เพราะฉะนั้นการที่รักษาอำนาจนำในวิถีชีวิตของชาวอเมริกันเอาไว้ ซึ่งพวกเขาู้สึกว่าถูกคุกคามโดยประชากรผู้อพยพนั้น ชนชั้นกลางชาวอเมริกาโปรเตสแตนต์ได้นิยามการงดเว้นจากการเสพของมีนเมาว่าเป็นสัญลักษณ์ทางสถานะที่ให้ความภาคภูมิใจ มีศักดิ์ศรีและน่าเคารพนับถือ การยับยั้งชั่งใจตนเองจากสิ่งมีนเมาของมีนเมาได้ จึงจะได้รับการยอมรับเข้าเป็นสมาชิกในกลุ่มด้วย การเคลื่อนไหวเพื่อการงดเว้นจากของมีนเมาที่พยายามจะ "เปลี่ยนคนบาป" ผู้ที่ดื่มสุราให้เปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคที่ "ผิดศีลธรรม" โดยการเชิญชวนให้มาเป็นสมาชิกในชนชั้นกลาง ซึ่งในเวลานั้นสามารถที่จะใช้วิธีการนี้อย่างเห็นพ้องกัน

แต่อย่างไรก็ตามในช่วงปลายของศตวรรษที่สิบเก้าเมื่อชนชั้นกลางไม่ได้มองประเพณีนิยมการใช้ชีวิตของพวกเขาเป็นที่ตั้งครอบงำแล้ว นั่นคือสหรัฐกลายเป็นเมืองมากขึ้น อยู่กับทางโลกมากขึ้น และเชื่อในนิยายคาทอลิกมากขึ้น ด้วยกลยุทธ์ที่เปลี่ยนไปความเป็นศัตรูและความขัดแย้งจึงมีมากขึ้น ความต้องการของชนชั้นกลางทำให้เกิดการปฏิรูปศีลธรรมผ่านทางกฎหมายและนั่นคือการมีกฎหมายควบคุมการบริโภคแอลกอฮอล์ที่ถือว่าเป็นการวางแผนที่จะหยุดการเพิ่มขึ้นของกลุ่มผู้อพยพที่เป็นนักดื่ม ที่เริ่มจะได้มาซึ่งอำนาจทางสังคมและการเมืองและปฏิเสธความถูกต้องของอุดมการณ์ในการงดเว้นจากสิ่งของมีนเมาของชนชั้นกลาง

การบีบบังคับให้ปฏิรูปถึงที่สุดแล้ว การห้ามดื่มทั่วทั้งประเทศก็เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1919 เมื่อรัฐสภาอนุมัติให้แก่รัฐธรรมนูญของสหรัฐครั้งที่สิบแปด ห้ามการผลิต การขายและการขนส่งสุราที่ทำให้มีนเมา การออกกฎหมายห้ามนี้ก็ไม่มีใครเชื่อฟังและไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้ สถานะที่น่านับถือของชนชั้นกลางที่ยังดื่มสุราอยู่ก็ยังคงได้รับเกียรติ แม้ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายนี้

ดังนั้นแล้วปัญหาการดื่มจึงกลายเป็นความขัดแย้งทางการเมืองในด้านค่านิยมทางวัฒนธรรมของกลุ่มหนึ่ง (ชนชั้นกลางที่มีการเคลื่อนไหวในการงดเว้นจากของมีนเมา) กับค่านิยมทางวัฒนธรรมของกลุ่มอื่น (ผู้อพยพของชนกลุ่มน้อย) เมื่อคนเหล่านั้นถูกกำหนดให้เป็นสิ่งที่แตกต่างจากคนปกติในการจะบรรลุถึงอำนาจทางการเมือง และเมื่อวิเคราะห์ถึงการกำหนดควมมีคุณธรรมของชนชั้นกลาง ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างการเป็นเครื่องมือและเป็นสัญลักษณ์เชิงหน้าที่ของกฎหมาย กฎหมายจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้คนอย่างชัดเจน และกฎหมายก็เป็นสัญลักษณ์ของการยืนยันความคิดและบรรทัดฐานของประชาชนในสังคม ดังนั้นแล้วจึง "เชิดชูค่านิยมของกลุ่มหนึ่งและดูหมิ่นกลุ่มอื่น" ผลที่สุดจึงกล่าวได้ว่าเมื่อกลุ่มวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในความขัดแย้ง กฎหมายจะถูกกำหนดมาบังคับโดยกลุ่มที่มีอำนาจมากที่สุด

ส่วนการศึกษาของ ทรอย ดัสเตอร์ (Troy Duster. 2001: 363) ในเรื่อง**กฎหมายยาเสพติดและการตัดสินทางศีลธรรม**นั้นเขากล่าวว่ากฎหมายทางศีลธรรมได้สร้างปัญหาให้กับผู้ติดยาเสพติด โดยพบว่าการแทรกซึมของกฎหมายในพื้นที่ของการติดยาเสพติดนั้นเกิดจากความขัดแย้งของกลุ่มผลประโยชน์ และเมื่อย้อนกลับไปเมื่อศตวรรษที่ผ่านมายาเสพติดเช่นเฮโรอีนและมอร์ฟีนสามารถหาได้โดยไม่ต้องมีใบสั่งแพทย์ สามารถที่จะซื้อได้ที่ร้านขายยาทุกแห่งในราคาไม่แพงหรือสั่งซื้อทางไปรษณีย์ก็ยังได้ คนซื้อส่วนใหญ่จะเป็นชนชั้นสูงและชนชั้นกลางผู้ที่ไม่มีมลทินทางศีลธรรมเกี่ยวกับการใช้ยาดังกล่าว

ในปี ค.ศ.1898 เฮโรอีนที่สังเคราะห์มาจากมอร์ฟีนถูกค้นพบ ยาเสพติดตัวใหม่นี้ถูกใช้บ่อยและไม่จำเป็นต้องมีใบสั่งยาในการซื้อขาย และการเสพยาเสพติดชนิดนี้ได้กลายมาแพร่หลายค่อนข้างกว้างในหมู่ชนชั้นกลางและชนชั้นสูง โดยที่พลเมืองผู้ที่ติดยาเสพติดเหล่านี้ไม่ได้ถูกมองและตัดสินว่าเป็นผู้ที่ตกเป็นเหยื่อในความทุกข์ทางร่างกายของพวกเขาโดยเจตนา ในทางกลับกันการติดยาเสพติดระหว่างคนรายได้สูงไม่ถือว่าเป็นปัญหาของความอ่อนแอหรือมีศีลธรรมต่ำ แต่จะเห็นว่ามี ความแตกต่างในแนวทางการเสพยาของชนชั้นล่างความแตกต่างนี้ถูกทำให้รุนแรงขึ้น เมื่อมีการออกกฎหมายผลักดันให้เฮโรอีนไปเป็นสิ่งผิดกฎหมายอย่างเด่นชัดการซื้อและการใช้ยาเสพติดโดยชนชั้นล่างถูกพิจารณาไม่เพียงแต่เป็นความผิดทางอาญาเท่านั้น แต่มันเป็นสิ่งผิดศีลธรรมและเลวทรามด้วย ซึ่งในปี ค.ศ. 1900 ผู้เสพยาส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงวัยกลางคนของชนชั้นสูง แต่อย่างไรก็ตามในปี ค.ศ. 1914 สภาองเกรสได้พยายามควบคุมการใช้ยาเสพติด ผ่าน พ.ร.บ.ที่เรียกว่า Harrison Narcotic Act และหลังจากนั้นพบว่าผู้ติดยาเสพติดกลายมาเป็นผู้ขายวัยรุ่นของชนชั้นล่างแทน เราจะเห็นว่าผลของการเปลี่ยนแปลงนี้ นำไปสู่การออกกฎหมายที่มีศีลธรรมโดยประณามชนชั้นล่างที่ติดยาเสพติดแทน

บทบัญญัติใน พ.ร.บ. มีสามข้อดังนี้ หนึ่งในผู้ที่จะผลิตและจำหน่ายจะต้องมาลงทะเบียนกับรัฐบาลกลาง สองทั้งคนที่ซื้อและขายยาเสพติดจะต้องเสียภาษีสรรพสามิต และสามคนที่ไม่ได้จดทะเบียนสามารถซื้อยาตามใบสั่งแพทย์เท่านั้น และใบสั่งแพทย์จะต้องถูกต้องตามกฎหมายเพื่อวัตถุประสงค์เป็นยาเท่านั้น ต่อมาเกิดปัญหาว่าอย่างไรถึงจะเรียกว่าเป็นการใช้ยาเสพติดเพื่อเป็นยาได้ตามกฎหมาย สุดท้ายศาลสูงสุดได้ออกกฎว่าใบสั่งแพทย์นั้นผิดกฎหมายถ้าหากออกให้เพื่อวัตถุประสงค์ให้ผู้ติดยาเกิดความพึงพอใจและสุขใจโดยเกื้อกูลให้ผู้เสพยาใช้เป็นกัญชา

ต่อมาเมื่อกฎหมายได้ยกเลิกใบสั่งแพทย์เกี่ยวกับยาเสพติดออกไป ผู้เสพยาก็ถูกปล่อยเอาไว้อย่างไม่มีทางเลือกและหันไปพึ่งผู้ขายยาเสพติดในตลาดมืดแทน ตอนนี้เรื่องคุณธรรมได้รวมเข้ากับกฎหมายตามหลักฐานจริงที่ว่า การลงโทษอันชอบธรรมสำหรับผู้ติดยาเสพติดชนชั้นล่างที่เพิ่มขึ้น กฎหมายยาเสพติดกลายเป็นกฎหมายที่มีความรุนแรงมากขึ้น โดยกำหนดกฎข้อบังคับการ

จำคุกนักโทษชั้นต่ำที่สิบปีสำหรับผู้กระทำผิดซ้ำและมีโทษประหารชีวิตสำหรับผู้ชายยาเสพติดให้กับเยาวชน ตามที่กล่าวมาจึงชี้ให้เห็นได้ว่า "ความเป็นศัตรูทางศีลธรรมของคนอเมริกันมาได้เร็วขึ้นและง่ายขึ้นเมื่อความเป็นศัตรูทางศีลธรรมนั้นมุ่งตรงไปที่คนหนุ่ม ที่เป็นคนผิวดำชนชั้นล่าง แทนที่จะตรงไปที่วัยกลางคน ที่เป็นหญิงผิวขาวชนชั้นกลาง

จากสองตัวอย่างดังกล่าวมานี้จะเห็นว่าศีลธรรมของชนชั้นนำมักจะถูกกำหนดให้เป็นบรรทัดฐานหรือ เป็นกฎหมายให้คนในสังคมได้ปฏิบัติตามและวัฒนธรรมของมักจะเป็นของที่ผิดกฎหมายซึ่งจะสะท้อนความได้เปรียบของกลุ่มนำได้เป็นอย่างดี ขณะที่สิ่งที่เรียกว่าศีลธรรมได้ถูกกำหนดให้เป็นกฎหมาย แต่ความผิดมักจะถูกอยู่กับคนที่เป็นชนชั้นล่างมากกว่าชนชั้นนำ แม้ชนชั้นนำจะกระทำผิดศีลธรรมแต่ก็ยังได้รับการยอมรับอยู่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานที่ผู้วิจัยกำลังจะศึกษาในเรื่องของชนชั้นนำที่มีความเชื่อและค่านิยมที่แตกต่างจากความเชื่อและค่านิยมของชาวบ้านและที่สุดแล้วนโยบายที่ออกมาโดยชนชั้นนำก็จะส่งผลกระทบต่อกลุ่มที่ไม่มีอำนาจซึ่งสะท้อนได้ผ่านงานเขียนที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

4.2 ทฤษฎีสันและกฎหมายการโจรกรรม

ในหนังสือ (Theft, Law and Society) ของ เจโรมี ฮอลล์ (Jerome hall. 1968: 357) นักวิชาการทางกฎหมาย ได้ชี้ให้เห็นถึงวิธีการพิจารณาตัดสินคดีในกรณี คนส่งของที่สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งทางสังคมที่ปรากฏออกมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศอังกฤษในยุคเฟื่องฟูทางศิลปะ ในกรณีที่สำคัญนี้เกี่ยวข้องกับกรก่ออาชญากรรมของโจร ซึ่ง เจโรมี ฮอลล์ ได้แสดงให้เห็นว่าการตัดสินทางกฎหมายมักจะได้รับอิทธิพลจากปัจจัยต่างๆทางสังคม ที่ดูเหมือนจะอยู่นอกกฎหมาย เขาชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงพื้นฐานในกรณีของคนส่งของว่า จำเลยได้ถูกว่าจ้างให้ขนส่งหีบบรรจุของไปส่งที่ เซาแธมป์ตัน แทนที่จำเลยจะทำหน้าที่ของเขาให้บรรจุเป้าหมาย เขากลับขนส่งค่านั้นไปยังสถานที่อื่น ทูบและเปิดหีบบรรจุของออกและหยิบของในนั้นไป เขาถูกจับและถูกฟ้องร้องด้วยความผิดทางอาญา

กรณีของผู้ให้บริการขนส่งนั้นถูกพิจารณากฎเดียวกันก่อนในศาลสูงสุด Star Chamber ในประเทศอังกฤษ ซึ่งมีผู้พิพากษาท่านหนึ่งให้ความเห็นว่าคนส่งของไม่ได้มีความผิดในการโจรกรรม เพราะเขาไม่ได้ครอบครองหีบบรรจุของโดยการชิงทรัพย์ ผู้พิพากษาให้เหตุผลว่าคนส่งของได้รับของบรรจุหีบที่ถูกต้องตามกฎหมายและตั้งแต่มีการรับของจากมือ เขาก็ไม่ได้มุ่งมั่นที่จะปล้นของนั้น ผู้พิพากษายืนยันต่อไปว่าเนื่องจากคนส่งของไม่ได้มีการละเมิด เขาไม่สามารถลักขโมยของที่เขาได้ครอบครองอยู่แล้ว แต่กระนั้นศาล Star Chamber ก็ให้จำเลยมีความผิดฐานลักทรัพย์ เป็นไปได้ อย่างไรก็ตามที่ผู้พิพากษาแสดงผลคำตัดสินนี้ขัดแย้งกับคำพิพากษาในคดีก่อนในเวลานั้น

หนึ่งในลักษณะเฉพาะของกฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษรของอังกฤษก็คือโดยการยึดถือการตัดสินคดีก่อนหน้าเป็นบรรทัดฐานในการตัดสิน แต่อย่างไรก็ตามผู้พิพากษาของ Star Chamber ยืนยันว่าพวกเขาไม่ได้ออกไปจากคำพิพากษาของศาลในคดีก่อนที่มีคำสั่งว่าการละเมิดเป็นองค์ประกอบสำคัญในการลักขโมย พวกเขาให้เหตุผลว่าการละเมิดได้เกิดขึ้นแล้วเมื่อผู้ให้บริการขนส่งเปิดและหีบของในหีบบรรจุนั้นออกมา ถึงแม้เขาจะได้ครอบครองหีบบรรจุตามกฎหมายก็ตาม และสาระสำคัญคือ "การทำลายสินค้าส่วนใหญ่" จึงถูกบัญญัติว่าเป็นการละเมิด ดังนั้นคนส่งของจึงสิ้นสุดการครอบครองตามกฎหมาย และอาจจะกล่าวได้ว่านั่นเป็นวัฏกรรมแนวใหม่ของการโต้แย้งทางกฎหมายที่ผู้พิพากษาที่นำเสนอให้ปฏิบัติตามในกรณีของคนส่งของ และในขณะเดียวกันก็ออกจากการเป็นบรรทัดฐานในการตัดสิน (Stare Decisis)

การวิเคราะห์ที่ง่ายในกรณีของผู้ให้บริการขนส่งสินค้านั้น ไม่ได้รับการเปิดเผยเรื่องราวทั้งหมดที่อยู่เบื้องหลังคำตัดสินของศาลและมันก็เป็นเรื่องโกหกทางกฎหมาย เพื่อความเข้าใจต่อไปข้างหน้า เราจะต้องพิจารณาเงื่อนไขทางการเมืองและเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของศาล กรณีที่คนส่งของถูกตัดสินคดีนั้นเกิดขึ้นช่วงที่กษัตริย์เอ็ดเวิร์ดที่ 4 ได้ปกครองอังกฤษซึ่งเป็นกษัตริย์เผด็จการที่ริเริ่มการปกครองด้วยความหวาดกลัวและมักจะแทรกแซงในเรื่องการพิจารณาคดีสร้างความกลัวในการตัดสินของศาล Star Chamber นอกจากนี้ตัวกษัตริย์เอ็ดเวิร์ดเองก็เป็นพ่อค้าและนักอุตสาหกรรมที่มีทรัพย์สินสมบัติมากมาย กษัตริย์เอ็ดเวิร์ดจึงต้องปกป้องผลประโยชน์ทางธุรกิจของชนชั้นทางการค้าที่กำลังขยายตัว และในฐานะที่เป็นพ่อค้า กษัตริย์เอ็ดเวิร์ดพบว่าเขาได้เปรียบในการปกป้องชนชั้นทางการค้าจากการถูกยกยอกสินค้าของพวกเขาทั่วประเทศอังกฤษ

ในแง่ของปัจจัยทางการเมืองและเศรษฐกิจเหล่านี้จึงกลายมาเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนว่าทำไม Star Chamber จึงจำเป็นต้องตัดสินคนส่งของให้มีความผิดฐานลักทรัพย์ กรณีของผู้ให้บริการขนส่งแสดงให้เห็นเต็มตาแล้วว่าระบบกฎหมายของอังกฤษให้การคุ้มครองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชนชั้นพ่อค้าใหม่อย่างไร โดยไม่ผ่านการสร้างสรรค์ของกฎหมาย แต่ผ่านการตัดสินใจพิจารณาคดีโดยเฉพาะ

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่ากฎหมายหรือนโยบายใดย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปรวมถึงผู้มีอำนาจในขณะนั้นด้วย เพราะผู้มีอำนาจต้องการที่จะรักษาผลประโยชน์ของตนเองเอาไว้ แล้วผู้ที่ไม่มีอำนาจก็จะกลายเป็นผู้เสียเปรียบจากการใช้กฎหมายหรือนโยบายต่างๆ ลักษณะเช่นนี้จึงกลายเป็นความเลื่อมล้ำในเรื่องของการเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างเท่าเทียมกัน และสุดท้ายเมื่อกลุ่มที่ตกเป็นเบี้ยล่างเริ่มตระหนักรู้ในปัญหาของตนเองและรวมกลุ่มขึ้นมาต่อสู้เรียกร้องก็จะเกิดเป็นปัญหาความขัดแย้งขึ้นมาได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานของผู้วิจัยที่กำลังจะทำอยู่เมื่อรัฐซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจและได้เปรียบทางสังคมรัฐจะหวงกันทรัพยากรอะไรที่

โทษก็ได้โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของชาวบ้านที่จะเกิดตามมาและนั่นเป็นการรักษาผลประโยชน์ของรัฐด้วยการประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทับที่ทำกินของชาวบ้านขึ้น

4.3 การเปลี่ยนแปลงในพระราชบัญญัติคนพเนจร

นักสังคมวิทยาทางกฎหมายที่ชื่อ วิลเลียม เคมบลิส (William Chambliss. 1964: 359) ได้นำวิธีทางประวัติศาสตร์ของสังคมมาวิเคราะห์กฎหมายในหนังสือของเขาเรื่อง (A Sociological analysis of the law of vagrancy) โดยมองไปที่การเชื่อมโยงระหว่างกฎหมายคนพเนจร ของอังกฤษ กับทิศทางของสังคม ซึ่งมีกฎหมายนี้ออกมาให้ต้องตีความโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เขาแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางผลประโยชน์ของกลุ่มนำในสังคมและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใน พ.ร.บ. คนพเนจร ซึ่ง วิลเลียม เคมบลิส เริ่มต้นการวิเคราะห์กฎหมายคนพเนจรในประเทศอังกฤษ และชี้ให้เห็นว่ากฎหมายนี้ส่งผลทำให้ใครก็ตามที่ว่างงานก็จะมีคามผิดทางอาญา トラบเท่าที่คนๆนั้นยังคงมีชีวิตและจิตใจโดยในปี ค.ศ. 1360 การลงโทษสำหรับทุกคนที่ยังสามารถทำงานได้ อายุไม่เกินหกสิบห้าปี ใครที่ว่างงานจะต้องติดคุกสิบห้าวัน

สาเหตุของการเกิดกฎหมายฉบับนี้เป็นเพราะว่าการแพร่ระบาดของกาฬโรคในยุโรป ในช่วงศตวรรษที่ 14 เป็นปัจจัยหลักในการผลักดันให้ออกกฎหมายคนพเนจรขึ้นในประเทศอังกฤษ เพราะโรคระบาดทำให้คนอังกฤษเสียชีวิตจำนวนมากส่งผลให้ขาดกำลังแรงงานเป็นอย่างมาก ซึ่งการลดลงของคนงานอย่างมากมานั้นเป็นปัญหากับระบบเศรษฐกิจของอังกฤษและของระบบศักดินาที่ต้องขึ้นอยู่กับการใช้แรงงานราคาถูก การเสียชีวิตจากการระบาดของกาฬโรคและประชากรทาสที่มีอายุมากแล้ว ทำให้จำเป็นต้องสร้างกฎหมายออกมาเพื่อดำเนินการจัดรูปแบบและควบคุมทางสังคม

ในศตวรรษที่สิบหก การล่มสลายของระบบศักดินาอย่างรวดเร็ว การบริการของทาสเข้าแผ่นดินจึงไม่จำเป็นอีกต่อไป เศรษฐกิจของอังกฤษจึงต้องพึ่งพาการค้าและอุตสาหกรรมมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ในโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอังกฤษ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกันในกฎหมายคนพเนจร กฎหมายคนพเนจรมีหลักการเปลี่ยนแปลงมาจากความกังวลเรื่องของแรงงานราคาถูกที่มีมากพอๆกับความกังวลถึงการก่ออาชญากรรมต่างๆ กฎหมายคนพเนจรถูกนำมาใช้ด้วยวิธีการควบคุมพฤติกรรมของขโมยและโจรปล้นพ่อค้าขนส่งสินค้า ในปี ค.ศ. 1530 ระดับความสำเร็จที่ระบุไว้อย่างชัดเจนมากขึ้นว่าใครจะถูกจัดให้เป็นคนพเนจร คือคนที่ไม่ให้ข้อมูลทางบัญชีว่าคนๆนั้นใช้ชีวิตอยู่อย่างไร และใช้บทลงโทษที่รุนแรงที่สุดในวันที่มีการละเมิดคือการลงโทษทางด้านร่างกาย แต่ต่อมากการเป็นคนพเนจรถูกกลายมาเป็นเรื่องทางอาชญากรรม ที่มีโทษถึงตาย

เราจะเห็นว่ากฎหมายหรือนโยบายใดๆล้วนสะท้อนถึงความต้องการและผลประโยชน์ของชนชั้นนำทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากตัวอย่างนี้และ

ผู้ที่เสียประโยชน์หรือได้รับผลกระทบก็คือชาวบ้านธรรมดาอีกเช่นเดิม ซึ่ง วิลเลียม เคมบลิส ได้กล่าวว่าการวิเคราะห์ทางสังคมวิทยาของกฎหมายคนพเนจรของเขา แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกลุ่มผลประโยชน์ที่ครอบครองโดยสมบูรณชนกลุ่มศักดินาเจ้าของที่ดิน และต่อมาเป็นกลุ่มชนชั้นพ่อค้า ในการเกิดขึ้นหรือการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายคนพเนจรนี้

4.4 ทฤษฎีความขัดแย้งจากการศึกษาอาชญากรรมและอาชญากร

ทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคมวิทยาชี้ให้เห็นว่าอาชญากรรมในทุกๆสังคม เกิดมาจากความขัดแย้งทางชนชั้นและกฎหมายที่ถูกสร้างขึ้นโดยผู้ที่อยู่ในอำนาจเพื่อที่จะปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของพวกเขา การกระทำผิดทางอาญาทั้งหมดมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองซึ่งอาจเรียกแนวคิดนี้ว่า "ความจริงทางสังคมของอาชญากรรม" และหนึ่งในทฤษฎีความขัดแย้งที่สำคัญที่สุดคือระบบยุติธรรมที่ลำเอียงและออกแบบมาเพื่อปกป้องความมั่งคั่ง แต่ผลการวิจัยยังไม่ให้การสนับสนุนจุดนี้เป็นเอกฉันท์ ในแนวคิดทางอาชญาวิทยาของ มาร์กซ์ มองว่าลักษณะการแข่งขันตามธรรมชาติของระบบทุนนิยมเป็นสาเหตุหลักของการเกิดอาชญากรรม คนจนกระทำผิดเพราะความคับข้องใจของพวกเขา ความโกรธและความจำเป็น ในขณะที่ร่ำรวยมีส่วนร่วมในการกระทำที่ผิดกฎหมายเพราะพวกเขาเชื่อมั่นในการแข่งขันและเนื่องจากพวกเขาจะต้องทำให้อยู่ยังเก็บรักษาตำแหน่งในสังคมของพวกเขาเองไว้

งานของ มาร์กซ์ จึงมุ่งเน้นไปที่การออกแบบระบบยุติธรรมว่าออกมาได้อย่างไรและมันจะดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ทางชนชั้นต่อไปได้อย่างไร และทฤษฎีความขัดแย้งทางอาชญาวิทยาได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักในช่วงปี ค.ศ.1990 เช่น นโยบายทางอาญาที่กำหนดโทษทางอาญาสำหรับความผิดฐานรับของโจรให้มีโทษหนักกว่าความผิดฐานลักทรัพย์ เพื่อขจัดปัญหาการลักทรัพย์จากด้านอุปสงค์ เป็นผลผลิตจากความเห็นพ้องต้องกันในบรรทัดฐาน, ค่านิยม สถานะและบทบาททางสังคมของคนกลุ่มต่างๆ ผ่านตัวบทกฎหมาย, สถาบันตำรวจ อัยการ ศาล นักกฎหมาย นายทนายดีนเอกชน ประทะ ประสาน ต่อรองกัน จนกลายมาเป็นการรับรู้ร่วม, แบบแผน และสถาบันทางสังคมที่ยอมรับให้เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งยอมรับในระบบทรัพย์สินเอกชน ระบบทุนนิยม รัฐเสรีประชาธิปไตย หากโครงสร้างความสัมพันธ์ในสิทธิอำนาจทางสังคมเปลี่ยนอย่างถอนราก นโยบายทางอาญาดังกล่าวย่อมเปลี่ยนแปลงตาม (Larry J. Siegel, 2000: Abstract)

ทฤษฎีความขัดแย้งยังถือได้ว่าเป็นผลของอาชญากรรมที่เกิดจากความขัดแย้งในสังคมนระหว่างชนชั้นทางสังคมที่แตกต่างกันและกฎหมายจึงเกิดขึ้นตามเหตุผลที่จำเป็นของขัดแย้งมากกว่าตามฉันทามติโดยทั่วไป สาเหตุหลักของอาชญากรรมคืออำนาจทางสังคมเศรษฐกิจที่ดำเนินอยู่ภายในสังคม ระบบยุติธรรมทางอาญาและกฎหมายอาญาผ่านการดำเนินงานในนามของชนชั้นนำที่ร่ำรวยของสังคม กับผลของนโยบายที่มุ่งเป้าไปที่การควบคุมคนจนเป็นหลัก ซึ่งความยุติธรรมทางอาญาที่ถูก

สร้างขึ้นนี้เพื่อมุ่งหมายไปที่มาตรฐานที่ดีทางศีลธรรมและพฤติกรรมที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคมที่มีความเข้มแข็ง โดยเน้นไปที่เรื่องการแยกแยะอำนาจจากคนที่มี ไม่ใช่จากคนที่ต้องการจะขโมยอำนาจนั้นจากคนอื่น ๆ และปกป้องตนเองจากการโจมตีทางกายภาพ ในกระบวนการความชอบธรรมตามกฎหมายของคนยากจนอาจจะถูกเพิกเฉย ชนชั้นกลางมีความร่วมมือกันกับชนชั้นนำมากกว่ากับคนจน เพราะนั้นอาจจะสามารถยกตนเองให้สูงขึ้นจากสถานะที่เป็นอยู่ได้

ดังนั้นอาชญากรรมบนท้องถนนแม้จะเป็นเรื่องเงินเพียงเล็กน้อยก็ต้องถูกลงโทษอย่างรุนแรงเป็นประจำ ในขณะที่อาชญากรรมที่มีระดับทางการเงินและธุรกิจขนาดใหญ่จะได้รับการดูแลด้วยความปรานีมากกว่า โจรขโมยโทรศัพท์มือถือได้รับการตัดสินโทษนานกว่าการขโมยเงินล้านผ่านการทำธุรกิจที่ผิดกฎหมาย (*Criminology Theories: The Varied Reasons Why People Commit Crimes*. 2015: Online)

จากตัวอย่างงานเขียนดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆภายใต้ทฤษฎีความขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของอาชญากรรม ซึ่งเราจะเห็นถึงความพยายามในการอธิบายโดยนำทฤษฎีความขัดแย้งมาอธิบายเกี่ยวกับกฎหมาย หรือเชื่อมโยงกฎหมายกับทฤษฎีความขัดแย้ง โดยมองว่ากฎหมายเป็นผลผลิตมาจากความขัดแย้งของกลุ่มต่างๆในสังคม ในลักษณะที่กลุ่มต่างๆเหล่านั้นมีอำนาจไม่เท่ากัน แต่จากข้อมูลที่สืบค้นมาก็ยังไม่พบว่าได้มีการนำทฤษฎีความขัดแย้งมาอธิบายนโยบายสาธารณะโดยตรง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำเสนอกรอบวิธีการวิเคราะห์โดยการนำความขัดแย้งมาเป็นเครื่องมือทำความเข้าใจนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่ตำบลโมโกร อำเภอลำดวน จังหวัดตาก เพื่ออธิบายสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่โดยยึดโยงกับไปสู่ทฤษฎีความขัดแย้ง เพื่อชี้ให้เห็นถึงช่องทางในการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่อไปในภายภาคหน้า

5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่ดินและป่าไม้

นโยบายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะที่ดินและป่าไม้ ที่ให้อำนาจรัฐในการออกกฎหมายควบคุม กำกับ ดูแล และจัดการ โดยฝ่ายเดียว และ มองข้ามความสำคัญของประชาชน หรือ ชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและส่งผลกระทบต่อประชาชน ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นตามมามากมาย โดยมีนักวิชาการได้ศึกษาและกล่าวไว้ดังนี้

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2535: 118) ได้ศึกษาเรื่อง “วิวัฒนาการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า” เป็นงานที่ทำให้เราเข้าใจเกี่ยวกับความขัดแย้งในด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยดูจากปัญหาในบริบททางประวัติศาสตร์ ทำความเข้าใจสภาพความเป็นจริงและปรากฏการณ์ในสังคมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างที่ดินและป่าไม้ และได้ทราบถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในเขตป่าตามพัฒนาการด้านสังคม

และการเมือง 4 ยุค ได้แก่ 1) ยุคสังคมนบ้านป่า ชาวชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตป่า และหาผลผลิตจากป่าเป็นหลัก 2) ยุคสัมปทาน เป็นยุคที่รัฐให้บริษัทเอกชนเข้าเก็บเกี่ยวทรัพยากรป่าไม้และแร่ธาตุ โดยเริ่มจากภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสานและภาคใต้ ตามลำดับ 3) ยุคพืชพาณิชย์ เป็นยุคที่ชาวบ้านได้รับการส่งเสริมให้ปลูกพืชพาณิชย์ในลักษณะพืชเชิงเดี่ยว เพื่อขายสู่ตลาดและการส่งออก และ 4) ยุครัฐหวงป่า เป็นยุคที่ภาครัฐเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการป่าในชุมชนท้องถิ่นอย่างชัดเจน เนื่องจากป่ามีน้อยลง เพื่อที่จะรักษาป่าไม้เอาไว้ จึงมีการกำหนดเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ป่าสงวนประเภทต่างๆ เอาไว้ให้เป็นของรัฐ และมีการอพยพโยกย้ายขับไล่ชุมชนออกจากพื้นที่ในบางแห่ง จึงเกิดประเด็นขัดแย้งทางกฎหมายระหว่างรัฐและประชาชนในเรื่องป่าและที่ดินสะสมเรื้อรังมาจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาทำให้เราทราบว่าวิวัฒนาการการจัดการที่ดินและป่าไม้ไม่มีความเป็นมาอย่างไร และสามารถกำหนดได้ว่าลักษณะการดำรงชีวิตของชาวชุมชนท้องถิ่นนั้นยังคงดำเนินชีวิตอยู่ในแบบไหน ขณะที่สังคมได้เปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใดแล้ว ซึ่งสามารถจะคาดการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคตกับปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ปัจจุบันนี้

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2536: 83) ได้กล่าวไว้ใน พัฒนาการของกฎหมาย “ป่าไม้” ไทยจาก “บุกเบิก” ที่ได้รับการส่งเสริมมาเป็น “บุกรุก” ที่ต้องจับกุม ว่าประเทศไทยไม่มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ดีพอก่อนการขยายตัวของอิทธิพลทุนนิยมเสรี จึงทำให้ประเทศไทยประสบปัญหาทรัพยากรเสื่อมโทรมและร่อยหรอ ปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกินของเกษตรกร และปัญหาความยากจนบนความไม่เสมอภาคในการพัฒนา แม้จะมีแนวคิดการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนแต่ แนวคิดสิทธิชุมชนนี้ยังไม่มีการยอมรับที่ชัดเจน นอกจากนี้กฎหมายยังให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐมากเกินไป โดยปราศจากกลไกในการควบคุม จึงทำให้เกิดช่องโหว่ของการใช้กฎหมายในทางมิชอบได้

ดังนั้นในภาพรวมพอสรุปได้ว่า ด้วยนโยบายของรัฐที่มุ่งเก็บผลประโยชน์จากทรัพยากรไว้กับภาครัฐและจัดให้กับเอกชนในการแสวงหาประโยชน์ อีกทั้งการให้อำนาจกับเจ้าหน้าที่รัฐมากเกินไปและเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนที่ไม่ดี สร้างความได้เปรียบเสียเปรียบให้คนกลุ่มต่างๆ ในสังคมอันเกิดจากการดำเนินนโยบายของภาครัฐ ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับคนในสังคม ทำให้เราเข้าใจปัญหาว่ารัฐก็มีส่วนในการกำหนดกฎหมายที่สร้างความเดือดร้อนกับชาวบ้านได้และสามารถนำไปสู่การเกิดความขัดแย้งขึ้นมาได้

ไชยยศ เหมะรัชตะ (2530: 31) กล่าวไว้ในรายงานผลการวิจัย มาตรการทางกฎหมายในการกระจายสิทธิ การถือครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรวมว่า การจัดระบบการถือครองที่ดินใหม่เพื่อกระจายที่ดินไปให้เกษตรกรถือครองและใช้ในการประกอบอาชีพโดยเท่าเทียมกันนั้น ไม่มีผลต่อการพัฒนาการเกษตรของประเทศโดยตรง เพราะเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการพัฒนาภาคเกษตร และเป็นการแก้ปัญหาเรื่องนายทุนสะสมที่ดินและช่วยทำให้ที่ดินมีรูปร่างและขนาดที่เหมาะสมต่อการทำเกษตรได้เท่านั้น ถ้า

อยากจะทำพัฒนาการเกษตรจริงๆแล้ว จะต้องคิดถึงการกระจายการถือครองที่ดินให้สอดคล้องกับวิถีการเกษตรของชาวบ้านและนโยบายในการพัฒนาการเกษตรของประเทศโดยส่วนรวมด้วย เพื่อปรับเปลี่ยนสิทธิการถือครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรมให้แก่เกษตรกรผู้ทำประโยชน์ ได้มีโอกาสเป็นเจ้าของที่ดินหรือมีที่ดินในการประกอบอาชีพอย่างถาวร ซึ่งจะเป็นการกระจายรายได้จากผู้ที่ทำรายให้แก่เกษตรกรที่ยากจน เพื่อลดช่องว่างทางรายได้ และเพิ่มความเป็นธรรมในสังคม

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การกระจายการถือครองที่ดินอาจตอบโจทย์การแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรได้ แต่ไม่สามารถตอบโจทย์การไม่มีที่ดินทำกินของเกษตรกรได้ ดังนั้นการกระจายการถือครองที่ดินจะต้องทำให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรโดยให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงการใช้ประโยชน์ที่ดินและมีสิทธิครอบครองได้อย่างถาวรเป็นหลักจึงจะสามารถลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและความสร้างเป็นธรรมได้ ซึ่งเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่าทำไมรัฐถึงไม่ดำเนินการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ให้เข้าถึงชาวบ้านอย่างแท้จริงเพื่อลดปัญหาชาวบ้านไร้ที่ทำกิน

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2543: 36) ได้กล่าวถึง คนจนกับนโยบายการทำให้จนของรัฐ ว่าเพราะคนจนคือผู้ที่ไม่มีโอกาสเป็นเจ้าของทรัพยากรที่ใช้ในการผลิต และการจะแก้ไขปัญหาความยากจน จะต้องแก้ไขตั้งแต่โครงสร้างในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในเรื่องที่ดินและป่าไม้ของรัฐที่ระบบและหน่วยงานราชการขาดการประสานงานกัน ทำให้ละเลยชุมชนท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์จากป่า ตลอดจนมีปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐที่อ้างความเป็นเจ้าของทรัพยากรอยู่เสมอ

นโยบายสาธารณะที่กำหนดโดยคนกลุ่มน้อยที่มีอำนาจเช่นนี้ จึงได้ควบคุมและช่วงชิงทรัพยากรไปจากคนชนบทที่มีสถานภาพทางการเมืองอ่อนแอ คนชนบทจึงถูกลดสิทธิในการใช้ทรัพยากรที่จำเป็นในการผลิตทำให้ผู้คนในชนบทกลายเป็นคนจนไปในที่สุด และบางนโยบายทำให้คนไม่จนมากจนลง และคนจนก็จนมากขึ้น โดยเฉพาะพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ที่ไม่อนุญาตให้ชาวบ้านเข้าไปมีกิจกรรมหากินในป่า ซึ่งถือเป็นนโยบายที่ลดรอนปัจจัยการผลิตของชาวชนบท โดยเฉพาะที่ดินและน้ำเป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความยากจน

จากงานศึกษานี้สรุปได้ความว่า คนจนคือคนที่ไม่มีความรู้ ไม่มีเส้นสายที่จะช่วยให้ได้ครอบครองทรัพยากรที่จำเป็นในการผลิตซึ่งก็คือที่ดิน การจะแก้ไขความยากจนนั้นจะต้องแก้ตั้งแต่โครงสร้างการจัดการทรัพยากรแต่หน่วยงานภาครัฐต่างมีกฎระเบียบต่างๆมากมายจึงไม่สามารถทำงานร่วมกันได้นำมาสู่การเกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนขึ้น ซึ่งนโยบายต่าง ๆ นั้นเกิดจากรัฐซึ่งเป็นกลุ่มอำนาจนำที่ได้ยึดแย่งทรัพยากรไปจากประชาชนที่มีความอ่อนแอทางการเมืองกว่า จนทำให้ประชาชนกลายเป็นคนยากจนลง เพราะนโยบายของรัฐนั่นเอง และเป็นตัวอย่างที่ดีในการจะนำไปศึกษาความยากจนอันเกิดจากนโยบายของรัฐในแง่มุมอื่นๆ

สมพร อัครวิลาเนนท์; และเดชรัต สุขกำเนิด (2541: 82-102) ศึกษาเรื่องความยากจนของครัวเรือนเกษตรกร และได้สรุปปัจจัยที่นำไปสู่ความยากจนของเกษตรกรได้ 3 ประเด็นดังนี้คือ 1) ความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดิน นั่นคือกลุ่มคนที่มีการถือครองที่ดินขนาดเล็ก จะประสบกับปัญหาความยากจนมากกว่ากลุ่มคนที่มีการถือครองที่ดินมีขนาดใหญ่ 2) การจัดการทรัพยากรที่รวมศูนย์โดยรัฐ และรัฐนำที่ดินและป่าไม้ไปใช้ทำอะไรก็ได้ที่ทำให้เกิดกำไรในตลาด แทนที่จะมองถึงวิถีการผลิตเพื่อการดำรงชีวิตของคนเป็นหลัก นับเป็นวิธีการจัดการที่กีดกันคนจำนวนมากไม่ให้เข้าถึงทรัพยากรพื้นฐานได้ จนเป็นเหตุให้เกิดความยากจน และ 3) การยกเลิกการจำกัดขนาดการถือครองที่ดินของคณะปฏิวัติ เปิดโอกาสให้ธุรกิจเอกชนเข้าจับจองที่ดินของประชาชนมากขึ้นเพราะคนเหล่านั้นมีอำนาจและเส้นสาย ขณะที่ชาวบ้านไม่มีและยังขาดวิสัยทัศน์ในการสะสมที่ดินเพื่อการเก็งกำไรจนเป็นเหตุให้ไม่มีที่ดินเพียงพอให้ทำกิน

ดังนั้นจากปัจจัยดังกล่าวที่ว่ามาจึงสรุปรวมได้ว่าเพราะการถือครองที่ดินได้ในปริมาณน้อยจึงทำให้เป็นคนยากจนเพราะไม่สามารถสร้างผลิตผลจากที่ดินนั้นได้ และรัฐเข้าไปจัดการที่ดินและป่าไม้โดยหวังผลให้รัฐได้ประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียวโดยไม่คำนึงถึงการดำรงชีวิตของคนเป็นหลักซึ่งนั่นคือการกีดกันคนไม่ให้เข้าถึงทรัพยากรจนนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งขึ้น

มิ่งสรรพ ขาวสะอาด (2544: 25) ได้ศึกษาความขัดแย้งเกี่ยวกับที่ทำกิน อันเกิดจากที่อุทยานแห่งชาติทับที่ทำกินของประชาชน ระหว่างปี พ.ศ. 2533 ถึง 2538 ปรากฏว่าความถี่ของความขัดแย้งเพิ่มสูงมาก เกือบร้อยละ 80 ของการชุมนุมของชาวบ้าน เป็นเรื่องของการชุมนุมที่เกิดจากความขัดแย้งของการใช้ทรัพยากร และความขัดแย้งเรื่องที่ทำกินในเขตป่ามีความถี่สูงสุด โดยสูงถึงร้อยละ 40 ของความขัดแย้งทั้งหมด ซึ่งทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ความยากจนเป็นส่วนหนึ่งของความล้มเหลวของการจัดการทรัพยากรของรัฐ ซึ่งหมายรวมถึงระบบและโครงสร้างการบริหารจัดการที่ดินและป่าไม้ของภาครัฐที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอด้วย

ดังนั้นเราพอจะสรุปได้ว่าความขัดแย้งนั้นเกิดขึ้นจากการประกาศเขตป่าทับที่ทำกินของชาวบ้านรวมถึงความไร้ประสิทธิภาพของภาครัฐในการจัดการเรื่องที่ดินทำกินจึงทำให้ประชาชนเกิดความยากจนขึ้น

สุริยา คงดำ; และคณะ (2554: 9) ได้ศึกษาสาเหตุการบุกรุกป่า พบว่าการไม่มีที่ดินทำกินของชาวบ้าน หรือมีแต่ไม่พอที่จะทำกินเป็นสาเหตุหลัก จึงต้องบุกรุกป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อความมั่นคงทางรายได้ของครอบครัว อีกทั้งการขาดเอกสารสิทธิในที่ดินก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ก่อให้เกิดการบุกรุกที่ดินในเขตป่า และที่สำคัญคือ รัฐยังไม่มีมาตรการการจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้ชัดเจนแน่นอน และชาวบ้านก็ไม่ได้รับการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพอย่างอื่นที่เหมาะสมเท่าที่ควรจึงเป็นสาเหตุของการบุกรุกป่า รวมถึงการที่ภาครัฐยังคงไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้ประสบ

ผลสำเร็จได้เพราะมีอุปสรรคหลายประการ จะเห็นได้จากการพบสภาพปัญหาของการบุกรุก ตลอดจนปัญหาข้อขัดแย้งในสังคมในประเด็นเรื่องที่ดินและป่าไม้ที่ยังหาข้อยุติไม่ได้แม้ระยะเวลาของการเกิดปัญหาเวลาจะล่วงเลยมานานแล้วก็ตาม สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการบุกรุกป่า นั้น พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ต้องการให้รัฐทำแนวเขตป่าในพื้นที่ให้ชัดเจน ให้เจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัดและเสมอภาค และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรด้วย

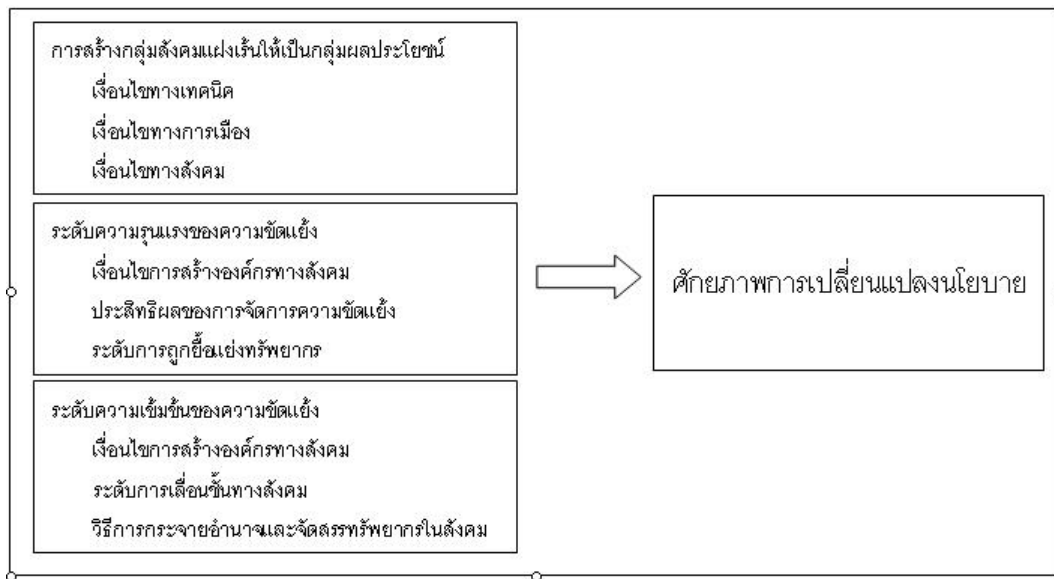
ดังนั้นโดยรวมแล้วก็พอจะชี้ให้เห็นแล้วว่า การบุกรุกป่าเพราะชาวบ้านต้องการที่ทำกินเป็นสิ่งสำคัญ ไม่ได้มีความปรารถนาที่จะทำการบุกรุกป่าเพื่อแสวงหากำไรใดๆ และการไม่มีที่ดินทำกินนำมาสู่การไม่มีคุณภาพชีวิตที่ดีของชาวบ้าน ซึ่งภาครัฐจำเป็นต้องหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมกับทั้งสองฝ่ายเป็นสิ่งสำคัญจึงจะสามารถลดความขัดแย้งลงไปได้

6 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมต่างๆที่ผ่านมาได้ข้อสรุปว่า ทฤษฎีความขัดแย้งเป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายความเป็นไปของสังคมว่าถูกขับเคลื่อนจากความขัดแย้งระหว่างชนชั้นหรือกลุ่มสังคมต่าง ๆ ที่ถือครองอำนาจ ผลประโยชน์ หรือฐานทรัพยากรไม่เท่ากัน ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้นเพื่อขยับการถือครองเหล่านี้ และสังคมทั้งสังคมก็ขยับขับเคลื่อนตาม

เมื่อนำทฤษฎีความขัดแย้งมาประยุกต์ใช้วิเคราะห์นโยบายสาธารณะโดยมองว่า นโยบายสาธารณะเป็นผลผลิตของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่พยายามจูงใจผู้กำหนดนโยบายผ่านทางกิจกรรมชักจูงต่าง ๆ กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้มีอำนาจทางการเมือง หรือสิทธิอำนาจตามกฎหมายบางอย่างเพียงพอที่จะหนุนนำกระบวนการกำหนดนโยบาย เพื่อปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ หรือคุณค่าเป้าหมายของกลุ่มตน

นอกจากกระบวนการความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ซึ่งมีอำนาจการเมือง ผลประโยชน์ ค่านิยม คุณค่าเป้าหมายต่างๆแล้ว ยังมีกลุ่มสังคมแฝงเร้นที่มีการจัดตั้งและกลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ชัดเจน บวกกับมีความรุนแรงและความเข้มข้นของความขัดแย้งสูง ก็สามารถนำไปสู่การจัดทำนโยบายสาธารณะแบบใหม่ขึ้นมาได้เช่นกัน ผู้วิจัยจึงได้ถอดแบบตัวแปรออกมาเป็นแผนภาพดังรูปต่อไปนี้

ภาพประกอบ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: Dahrendorf, Ralf. (1959). Class and class conflict in industrial society. P. 206-209

จากกรอบแนวคิดดังกล่าว ตัวแปรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการปรับเปลี่ยนนโยบาย หรือก่อรูปนโยบายใหม่ภายใต้ทฤษฎีความขัดแย้งของ ราล์ฟ ดาห์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf) ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

- 1) การสร้างกลุ่มสังคมแฝงไว้เป็นกลุ่มผลประโยชน์ มีชุดเงื่อนไข หรือปัจจัย 3 ประการ คือเงื่อนไขทางเทคนิค เงื่อนไขทางการเมือง และเงื่อนไขทางสังคม ซึ่งให้ความหมายตามนิยามศัพท์เฉพาะและเมื่อพบเงื่อนไขดังกล่าวสามารถสร้างกลุ่มองค์กรให้มีสมรรถภาพได้
- 2) ระดับความรุนแรงของความขัดแย้ง มีเงื่อนไข หรือปัจจัย 3 ประการที่ทำให้ ความขัดแย้งมีความรุนแรงขึ้น ซึ่งก็คือเงื่อนไขการสร้างองค์กรทางสังคม ประสิทธิภาพของการจัดการความขัดแย้ง และ ระดับการถูกข่มขู่หรือขู่ข่มขู่ ดังนั้นความขัดแย้งที่มีระดับความรุนแรงสูงเป็นตัวเร่งให้การเปลี่ยนแปลงเกิดเร็วขึ้น
- 3) ระดับความเข้มข้นของความขัดแย้ง มีเงื่อนไข หรือปัจจัย 3 ประการที่ทำให้ความขัดแย้งเข้มข้นขึ้น คือมีเงื่อนไขการสร้างองค์กรทางสังคม ระดับการเลื่อนชั้นทางสังคม และวิธีการกระจายอำนาจและจัดสรรทรัพยากรในสังคม ดังนั้นความขัดแย้งที่มีระดับความเข้มข้นสูงจะยิ่งทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งมากขึ้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “นโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐกับศักยภาพการเปลี่ยนแปลงนโยบายโดยชุมชนท้องถิ่น ศึกษากรณีชุมชนท้องถิ่นในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ต่าบลโมโกร อำเภอดู่ฝาง จังหวัดตาก” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาทบทวนแนวคิดนโยบายสาธารณะ ทฤษฎีความขัดแย้ง และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับที่ดินและป่าไม้ จากนั้นก็ดำเนินการสำรวจความคิดเห็นและข้อเท็จจริงจากประชาชนกลุ่มตัวอย่าง โดยการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎีความขัดแย้งของ ดาร์เรนดอร์ฟ เพื่ออธิบายให้เห็นถึงการจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์ของชาวบ้าน ระดับความรุนแรงและความเข้มข้นของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และวิเคราะห์ให้เห็นถึงศักยภาพในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบาย โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1 การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
- 2 เครื่องมือในการวิจัย
- 3 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ
- 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือกลุ่มประชากรที่อาศัยและทำกินอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ต่าบลโมโกร อำเภอดู่ฝาง จังหวัดตาก จำนวนทั้งสิ้น 5,731 คน โดยครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด 7 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 บ้านปรอผาได้ หมู่ที่ 2 บ้านตะเปอพู หมู่ที่ 3 บ้านแม่กลองคี หมู่ที่ 4 บ้านแม่กลองใหญ่ หมู่ที่ 5 บ้านวะเบยทะ หมู่ที่ 6 บ้านแม่กลองน้อย หมู่ที่ 7 บ้านแม่กระแซะ-ยะเมาะคี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างทั้งชุมชนและบุคคลที่มาให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยหมู่บ้านแม่กลองคี ได้เลือกกำนัน ผู้ช่วย และ ส.อบต. รวมทั้งหมดเป็น 6 คน ส่วนหมู่บ้านแม่กลองใหญ่ ได้เลือกผู้ใหญ่ ผู้ช่วย และ ส.อบต. รวมทั้งหมดเป็น 5 คน และหมู่บ้านแม่กลองน้อย ได้เลือกผู้ใหญ่ กรรมการหมู่บ้าน และส.อบต. รวมทั้งหมด 5 คน สาเหตุที่เลือกเฉพาะเจาะจงบุคคลเหล่านี้เพราะเป็นผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวข้องกับปัญหาและเรื่องราวต่างๆในพื้นที่เป็นอย่างดี

เครื่องมือในการวิจัย

เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและเป็นคำถามที่ชัดเจนแบบปลายเปิด โดยออกแบบคำถามให้สามารถนำไปใช้ในสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) และผู้ถามสามารถถามเพิ่มเติมได้

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ขั้นตอนที่หนึ่งศึกษาเอกสารงานวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นคำถามที่ชัดเจนแบบปลายเปิด เพื่อให้ถามชี้แจงประเด็นของการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่สองสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยนำมาตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนในเชิงเนื้อหาและทฤษฎี (Content Validity) โดยตรวจสอบกับอาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นจึงนำแบบสัมภาษณ์ไปลงพื้นที่สอบถามข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย โดยข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างนั้นแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อดังนี้

- 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
- 2) ข้อคำถามเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์ของชาวบ้าน
- 3) ข้อคำถามเกี่ยวกับระดับความรุนแรงของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐในพื้นที่
- 4) ข้อคำถามเกี่ยวกับระดับความเข้มข้นของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐในพื้นที่

การเก็บข้อมูล

ระยะที่หนึ่ง เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ รายงานผลการศึกษาวิจัยประเภทต่างๆ และแหล่งข้อมูลที่ปรากฏบนอินเทอร์เน็ต ที่เป็นข้อมูลในระดับทุติยภูมิ โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องนโยบายสาธารณะ และทฤษฎีความขัดแย้ง รวมถึงความเป็นมาและปัญหาความขัดแย้งอันเกิดจากนโยบายการจัดการที่ดินของรัฐ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและสร้างแบบสัมภาษณ์รวมทั้งเพื่อนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในกระบวนการวิเคราะห์และอภิปรายผลข้อมูลในการวิจัย

ระยะที่สอง เป็นการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) โดยผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากบุคคลที่เป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์โดยกำหนดให้มีขึ้นในวันที่ 9-11 สิงหาคม พ.ศ. 2558 ในขั้นตอนการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยได้ทำการบันทึกข้อมูล โดยวิธีการจดบันทึก

ข้อมูลและการบันทึกเสียงของผู้มีส่วนร่วมในการสัมภาษณ์ โดยการขออนุญาตจากผู้มีส่วนร่วมก่อนทำการบันทึกเสียงเพื่อนำมาใช้ในตรวจสอบและตรวจทานความถูกต้องภายหลังได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาอธิบาย พรรณนาความจากเอกสาร และจากการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่าง โดยการจัดกลุ่มข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ให้เป็นสัดส่วน แล้วทำการพรรณนาอธิบายข้อมูลที่ได้ โดยอิงตามแนวคิดทฤษฎีความขัดแย้ง เพื่อให้การอธิบายข้อมูลเป็นไปตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ ซึ่งจะสามารถบอกถึงความสามารถในการจัดตั้งเป็นกลุ่มผลประโยชน์ของชาวบ้าน ชี้ให้เห็นถึงระดับความรุนแรงและความเข้มข้นของความขัดแย้ง และทำการวิเคราะห์ให้เห็นถึงศักยภาพของชาวบ้านในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบาย รวมถึงข้อเสนอแนะที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างนั้นสามารถนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะในปรับปรุงนโยบายรัฐต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษานโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐ โดยทดลองนำทฤษฎีความขัดแย้งมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ และศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลง หรือก่อรูปนโยบายใหม่จากปากของชาวชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนศึกษาศักยภาพของชาวชุมชนท้องถิ่นในการเปลี่ยนแปลงนโยบายดังกล่าว ดังนั้นผู้วิจัยจึงการนำเสนอเนื้อหาผลการวิจัยไปพร้อมๆกับการอภิปรายผลการวิจัยโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นสามส่วน ส่วนแรกจะอภิปรายถึงนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐในมุมมองของทฤษฎีความขัดแย้ง ส่วนที่สองจะอภิปรายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลง หรือก่อรูปนโยบายใหม่จากปากของชาวชุมชนท้องถิ่น และส่วนที่สามอภิปรายศักยภาพของชาวชุมชนท้องถิ่นในการเปลี่ยนแปลงนโยบาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1 อภิปรายนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐผ่านมุมมองทฤษฎีความขัดแย้ง

ทฤษฎีความขัดแย้งได้อธิบายความเป็นไปของสังคมว่าถูกขับเคลื่อนจากความขัดแย้งระหว่างชนชั้นหรือกลุ่มสังคมต่าง ๆ ที่ถือครองอำนาจ ผลประโยชน์ หรือฐานทรัพยากรไม่เท่ากัน ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้นเพื่อขยับการถือครองเหล่านี้ และสังคมทั้งสังคมก็ขยับขับเคลื่อนตาม

เมื่อกล่าวถึงทฤษฎีความขัดแย้งของดาร์เรนดอร์ฟ (Dahrendorf) จุดสนใจหลักของทฤษฎีความขัดแย้งถูกผลักไปอยู่ที่ การจัดระบบทางสังคม และความสัมพันธ์เชิงสิทธิอำนาจระหว่างกลุ่มหรือองค์กรจัดตั้งต่างๆที่ปะทะแข่งขันกัน ขับดันให้กลุ่มหรือองค์กรของตนเป็นผู้ถือครองสิทธิอำนาจหลักของสังคม

เมื่อนำทฤษฎีความขัดแย้งมาประยุกต์ใช้วิเคราะห์นโยบายสาธารณะจะพบว่า นโยบายสาธารณะเป็นผลผลิตของกลุ่มหรือองค์กรจัดตั้ง อีกทั้งสะท้อนถึงผลประโยชน์ของกลุ่มหรือองค์กรจัดตั้งเหล่านั้น ที่เป็นผู้ถือครองสิทธิอำนาจตามกฎหมายโดยใช้สิทธิอำนาจตามกฎหมายเหล่านั้น ผลักดันนโยบายสาธารณะมาปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ หรือคุณค่าเป้าหมายของกลุ่มตน

ภายใต้ทฤษฎีความขัดแย้งมีแนวคิดพื้นฐานอยู่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมีการเปลี่ยนแปลงและการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นจากความขัดแย้งภายใน นโยบายสาธารณะกล่าวเฉพาะเจาะจงสำหรับการศึกษานี้ ก็คือนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐ ก็อยู่ในแนวคิดพื้นฐานดังกล่าวเช่นกัน นั่นคือสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เพราะว่านโยบายสาธารณะไม่ใช่การตกลึกทางความคิด หรือเป็นการ

เห็นพ้องต้องกันของสังคมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในทางตรงกันข้ามนโยบายสาธารณะเป็นผลผลิตของการต่อสู้กันบนโครงสร้างความสัมพันธ์ทางด้านสิทธิอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มหรือ องค์การจัดตั้งต่างๆ และสุดท้ายนโยบายสาธารณะก็สะท้อนถึงผลประโยชน์ของผู้ยึดกุมสิทธิอำนาจหลักของสังคมนั่นเอง ที่เมื่อกำหนดนโยบายสาธารณะมาแล้ว นโยบายนั้นก็กลายเป็นเครื่องมือในการปกป้องคุ้มครองคุณค่าและผลประโยชน์ของกลุ่มผู้กุมสิทธิอำนาจเหล่านั้น

นโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านในพื้นที่ตำบลโมโกร อำเภอกุ่มฝาง จังหวัดตากเริ่มต้นจากการนำเสนอแนวคิดของกองทัพภาคที่ 3 โดยพลตรีรวมศักดิ์ ไชยโกมินทร์ (ยศขณะนั้น) ดำรงตำแหน่งรองแม่ทัพภาคที่ 3 ได้มีหนังสือลงวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2526 ถึงกรมป่าไม้ เชิญผู้อำนวยการกองอนุรักษ์สัตว์ป่าร่วมสำรวจป่าตอนใต้ของอำเภอกุ่มฝาง เนื้อเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร หลังจากที่ได้ปราบปรามเหล่าคอมมิวนิสต์หมดแล้ว ผลการbinสำรวจปรากฏว่าหัวหน้าส่วนราชการเห็นพ้องกันว่า ป่าส่วนใหญ่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ มีบางส่วนถูกบุกรุกแผ้วถางเป็นหย่อมๆ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการทำลายป่าเพิ่มขึ้น กรมป่าไม้โดยกองอนุรักษ์สัตว์ป่าได้นำเรื่องป่าแม่กลอง – กุ่มฝาง ขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า เพื่อกำหนดเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในปี พ.ศ. 2532 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2537 อันเป็นการดำเนินการตามกรอบกฎหมายแม่บทคือ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติมจาก พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 ที่ให้อำนาจคณะรัฐมนตรีกำหนดบริเวณที่ดินที่เห็นสมควรประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา (มาตรา 33)

ในการดำเนินการดังกล่าวโดยภาครัฐให้เหตุผลของการประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าว่าเนื่องจากป่าแม่กลองและป่ากุ่มฝาง ในท้องที่อำเภอกุ่มฝาง จังหวัดตาก ครอบคลุมทั้งหมด 7 ตำบล มีเนื้อที่ประมาณ 1,572,281 ไร่ มีสภาพภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสลับซับซ้อน สภาพป่าโดยทั่วไปเป็นป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าไผ่ และทุ่งหญ้า มีแหล่งน้ำแหล่งอาหารของสัตว์ป่าอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครองที่สำคัญนานาชนิดอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากประกอบกับเป็นป่าต้นน้ำลำธารที่เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนปลายน้ำที่อาศัยอยู่บริเวณสองฝั่งแม่น้ำทั้งในด้านอุปโภคและบริโภค ฉะนั้นเพื่อรักษาไว้ซึ่งพันธุ์สัตว์ป่าและให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าโดยปลอดภัย รวมทั้งเป็นการช่วยป้องกันรักษาต้นน้ำลำธารและป่าไม้ที่มีอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ให้คงอยู่อย่างถาวรตลอดไป จึงได้กำหนดบริเวณที่ดินดังกล่าวให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าขึ้น จากประกาศฉบับนี้เองทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณนี้จึงกลายเป็นผู้บุกรุกป่าอนุรักษ์ไปโดยปริยาย

จากกระบวนการกำหนดนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐข้างต้นจะเห็นได้ว่ารัฐเป็นผู้ผูกขาดการกำหนดนโยบายแต่เพียงผู้เดียวภาคีรัฐมิได้มองว่าการประกาศเขตอนุรักษ์นั้นจะไปทับซ้อนกับที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของชาวบ้านหรือไม่อย่างไร ผลของการเป็นผู้ชนะของหน่วยงานภาครัฐตามสภาพการดังกล่าวสอดคล้องกับภาพรวมการจัดระเบียบทางสังคมของกลุ่มสิทธิอำนาจหลัก (รัฐ) และความสัมพันธ์เชิงสิทธิอำนาจของรัฐกับชาวบ้านที่มีอยู่อย่างไม่เท่าเทียมกัน รัฐในฐานะเป็นผู้ชนะถือครองสิทธิอำนาจเหนือกลุ่มชาวบ้าน จึงอาศัยฐานอำนาจดังกล่าวสร้างและกำหนดนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ มาปกป้องคุณค่าและผลประโยชน์ของตน โดยมีได้มองถึงผลประโยชน์หรือผลกระทบของชาวบ้าน และชาวบ้านก็ต้องยอมรับนโยบายดังกล่าวด้วยความจำยอม

นโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐสะท้อนถึงการปกป้องคุณค่าและผลประโยชน์ของรัฐดังปรากฏกระจายอยู่ทั่วไปจากเนื้อหาตาม พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 อาทิ มาตรา 38 ที่บัญญัติว่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ห้ามมิให้ผู้ใดยึดถือหรือ ครอบครองที่ดินหรือปลูกหรือก่อสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือตัดโค่น แฉ้วถาง เผา หรือทำลายต้นไม้หรือพฤษชาติอื่น หรือขุดหาแร่ ดิน หิน หรือทำให้น้ำในลำน้ำ ลำห้วย หนอง บึง ท่วมทัน เหือดแห้ง เป็นพิษ หรือเป็นอันตรายต่อสัตว์ป่า ผู้กระทำที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา 38 ข้างต้องต้องได้รับบทลงโทษ ดังระบุไว้ในมาตรา 54 ว่า ผู้ฝ่าฝืน มาตรา 38 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

สำหรับการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ให้อำนาจกับพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งประจำเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีอำนาจสั่งให้ผู้ฝ่าฝืน มาตรา 38 วรรคหนึ่ง ออกจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า (มาตรา 40) อีกทั้งมาตรา 45 ระบุว่าในการจับกุมปราบปราม ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การบัญญัติการกระทำที่เป็นความผิด การกำหนดบทลงโทษ กระบวนการดำเนินการกับผู้กระทำความผิดตามนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้และตัวบทกฎหมายข้างต้นตอกย้ำถึงสิทธิอำนาจในการจัดระเบียบทางสังคมที่รัฐเป็นผู้กำหนดบรรทัดฐานหรือกฎเกณฑ์แห่งความประพฤติ การให้รางวัลและการลงโทษที่รัฐมีเหนือชาวบ้านท้องถิ่น

ความพยายามที่จะต่อรองและขยับขยายสิทธิอำนาจในหมู่บ้านมิให้เห็นอยู่บ้างแต่ไม่ถูกรับรู้หรือดำเนินการจากรัฐอย่างจริงจังเห็นได้จากในเวลาต่อมาเมื่อมีมติ คณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2540 และ 30 มิถุนายน 2541 กำหนดให้กรมป่าไม้ดำเนินการตามแผนการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ระดับพื้นที่โดยให้ทำการสำรวจพื้นที่ที่มีราษฎรครอบครองอยู่อาศัยทำกินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติทั่วประเทศ และขึ้นทะเบียนผู้ถือครองพื้นที่ป่าไม้เพื่อนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลประกอบการบริหารจัดการที่ดินของรัฐ การแก้ไขปัญหาดินในพื้นที่ป่าไม้เพื่อการอนุรักษ์และการพัฒนาอย่าง

ยั่งยืน อย่างไรก็ตามดูเหมือนแผนการจัดการนี้ยังมีได้นำมาใช้จริงจังในพื้นที่ซึ่งเห็นได้ชัดจากคำให้สัมภาษณ์ของชาวชุมชนท้องถิ่นว่ารัฐไม่ยอมมาดำเนินการรังวัดที่ดินทำกินของชาวบ้านให้ชัดเจนอีกทั้งไม่ยอมออกเอกสารการครอบครองที่ดินใดๆให้ชาวบ้าน รวมถึงไม่ได้มีการแบ่งที่ดินที่รัฐต้องการหวงห้ามไว้อย่างชัดเจน ปฏิกริยาดังกล่าวเข้มข้นขึ้นเมื่อชาวบ้านถูกทำให้กลายเป็นผู้ถูกรุกป่าอย่างถาวร และเจ้าหน้าที่รัฐก็เป็นฝ่ายติดตามจับกุมกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวบ้านไม่รู้จบและรูปธรรมของความขัดแย้งดังกล่าวจึงหนีไม่พ้นคุณภาพชีวิตที่ย่ำแย่และยากจนของชาวบ้าน

ภายใต้สภาพการณ์ของนโยบายดังกล่าวสอดคล้องกับที่ ดาร์เรนดอร์ฟ กล่าวไว้ว่าผู้ที่ยึดกุมผลประโยชน์เหล่านี้จะเป็นผู้ครองสิทธิและอำนาจบนฐานของการยอมรับของสังคม แต่กระนั้นก็ไม่มีการกลุ่มโดยยอมรับสภาพการดังกล่าวโดยดูเสียไป เพราะภายใต้การยอมรับอำนาจหนึ่งก็มีสภาวะแฝงของการไม่ยอมรับอำนาจอยู่ในนั้นเช่นกัน เมื่อนำกลับมาวิเคราะห์นโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐ นโยบายดังกล่าวนี้ก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาได้ ในรูปการจัดทำนโยบายสาธารณะใหม่โดยอาศัยกระบวนการปะทะประสานระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่มีสิทธิอำนาจ ผลประโยชน์ ค่านิยม คุณค่าเป้าหมายแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่เสียเปรียบมีสภาพเป็นกลุ่มที่แฝงเร้นขยับฐานะกลุ่ม กลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ชัดเจน หรือในภาษาของ ดาร์เรนดอร์ฟ คือการเปลี่ยนผ่านจากกลุ่มเฉื่อยเนือย (Passive Group) มาเป็นกลุ่มกระทำการ (Active Group) หรือกลุ่มผลประโยชน์ (Interested Group)

ตามทฤษฎีความขัดแย้งนั้น ความขัดแย้งเกิดจากการกระจายทรัพยากรที่หายากและขาดแคลน อย่างไม่เท่าเทียมกัน การปรับเปลี่ยนนโยบายสาธารณะจะเกิดขึ้นได้เมื่อฝ่ายเสียเปรียบรู้สึกหรือตระหนักในผลประโยชน์ของตน ก่อเกิดความไม่พอใจหรือก่อกวนต่อความชอบธรรมของระบบการแบ่งสรรที่เป็นอยู่ ผลักดันให้ความขัดแย้งและผลประโยชน์ที่แฝงเร้นของกลุ่มตนเปิดเผยตัวขึ้น ประกอบกับเงื่อนไขเบื้องต้นสามประการก็จะทำให้นโยบายสาธารณะเกิดการเปลี่ยนแปลงนั่นคือ การเกิดกลุ่มผลประโยชน์ ระดับความรุนแรงของความขัดแย้ง และระดับความเข้มข้นของความขัดแย้ง

2 อภิปรายกระบวนการเปลี่ยนแปลงหรือก่อรูปนโยบายใหม่จากปากของชาวชุมชนท้องถิ่น

ดังที่ได้อภิปรายไว้ก่อนหน้านี้แล้วว่า นโยบายสาธารณะคือผลิตของความสัมพันธ์เชิงสิทธิอำนาจ ระหว่างผู้นำคือรัฐ และผู้ตามคือชาวบ้านท้องถิ่น ผลประโยชน์ของรัฐแสดงออกจากรูปธรรมคือนโยบายสาธารณะที่เต็มไปด้วยคุณค่า อุดมการณ์ และผลประโยชน์ของรัฐ ในขณะที่ผลประโยชน์ในปากฝั่งของชาวบ้านท้องถิ่นกลับถูกละเลย การอภิปรายเนื้อหาส่วนต่อไปนี้จะมุ่งไปที่ กระบวนการเปลี่ยนแปลง หรือก่อรูปนโยบายใหม่จากปากของชุมชนท้องถิ่น ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการนำเสนอผลการสัมภาษณ์ของเหล่าผู้นำชาวบ้านท้องถิ่นที่อาศัยและ

ทำกินในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผางทั้งหมดสามชุมชนหมู่บ้าน โดยอาศัยกรอบแนวคิดทฤษฎีความขัดแย้งของ ราล์ฟ ดาห์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf) กล่าวคือการเปลี่ยนแปลงเนื้อหานโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐ หรือการก่อรูปนโยบายใหม่จากปากของชาวชุมชนท้องถิ่น จะต้องอาศัยเงื่อนไข สามประการ คือการสร้างกลุ่มผลประโยชน์ ระดับความรุนแรงของความขัดแย้ง และระดับความเข้มข้นของความขัดแย้ง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การสร้างกลุ่มผลประโยชน์ของชาวบ้านท้องถิ่น

การเปลี่ยนแปลงเนื้อหาโยบายจากปากของชาวบ้านท้องถิ่นจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการเกิดกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งในที่นี้ก็คือ การที่ชาวบ้านท้องถิ่นเปลี่ยนสถานะจากกลุ่มเฉื่อยเนือยที่ไม่รู้ถึงผลประโยชน์ของตนเอง เริ่มตระหนักรู้ในผลประโยชน์เฉพาะพร้อมๆกับรวมตัวกันเป็นกลุ่มจัดตั้ง การเกิดกลุ่มผลประโยชน์ขัดแย้งของชาวบ้านท้องถิ่นจึงเป็นหัวใจสำคัญตั้งต้นในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาโยบาย

ดังที่ ดาห์เรนดอร์ฟ (Dahrendorf) ชี้ให้เห็นแล้วว่าผลประโยชน์ของรัฐหรือกลุ่มผู้ปกครองคือค่านิยมที่ประกอบกันเป็นอุดมการณ์ที่ชอบธรรมในการปกครอง ในขณะที่ผลประโยชน์ของผู้ที่ถูกปกครองจะเป็นอันตรายต่ออุดมการณ์และรูปแบบความสัมพันธ์ที่เป็นอยู่ สิ่งสำคัญคือผลประโยชน์นั้นมีทั้งที่แสดงออกมาอย่างชัดเจนและรับรู้กัน และผลประโยชน์แอบแฝง หลบใหลอยู่ในจิตไร้สำนึก ของเจ้าของบทบาทใดบทบาทหนึ่ง สิ่งสำคัญอยู่ที่การปลุกผลประโยชน์ที่ซ่อนอยู่ในจิตไร้สำนึกให้แสดงออกมาเป็นพฤติกรรม ที่มีเป้าหมายชัดเจน มีการรวมตัวกันบนผลประโยชน์ขัดแย้ง ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า หากปราศจากการตระหนักรู้ในผลประโยชน์เฉพาะและการรวมกลุ่มผลประโยชน์เฉพาะอย่างชัดเจนเป็นเอกภาพแล้ว การก่อรูปนโยบายใหม่จากปากของชาวชุมชนท้องถิ่นจะไม่อาจเป็นไปได้เลย

เงื่อนไขสำคัญในการเกิดกลุ่มผลประโยชน์ขัดแย้งตามทฤษฎีมีเงื่อนไขสำคัญสามประการ ได้แก่ เงื่อนไขทางเทคนิค ซึ่งก็คือสภาพภายในและภายนอกชุมชนที่เอื้อให้การจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์เกิดขึ้นได้ง่าย หรือสะดวกขึ้น ซึ่งในที่นี้ได้แก่การที่ชาวบ้านมีผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มที่ตกผลึกเป็นอุดมการณ์ ค่านิยม หรือบรรทัดฐานร่วมกันและการมีผู้นำที่มีบทบาทแข็งขันในการกระตุ้นให้ชาวบ้านท้องถิ่นตระหนักถึงผลประโยชน์เฉพาะของกลุ่มตน เงื่อนไขทางการเมือง คือสภาพแวดล้อมทางการเมืองของรัฐที่แวดล้อมชุมชนหรือชาวบ้านในลักษณะควบคุม วางเฉยหรือเอื้ออำนวยต่อการสร้างกลุ่มขึ้น และเงื่อนไขทางสังคมคือสภาพที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกด้วยกันที่เอื้อให้การจัดกิจกรรมระหว่างสมาชิกด้วยกันเกิดขึ้นได้ ซึ่งในที่นี้ได้แก่ รูปแบบและช่องทางการสื่อสารระหว่างชาวบ้าน และรูปแบบการรับสมาชิกกลุ่ม ดังรายละเอียดที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

2.1.1 ประเด็นเงื่อนไขทางเทคนิค

ดังที่ ดาห์เรนดอร์ฟ (Dahrendorf) ได้กล่าวไว้ว่าหากปราศจากการรวมกลุ่มได้โดยง่ายแล้วกลุ่มก็ไม่สามารถทำหน้าที่ของมันได้ ซึ่งการที่กลุ่มจะรวมตัวกันได้โดยง่ายนั้นต้องอาศัยการที่ชาวบ้านท้องถิ่นตระหนักในผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม ตกผลึกเป็นอุดมการณ์ หรือบรรทัดฐานบางอย่างร่วมกัน จากการสัมภาษณ์ผู้นำชาวบ้านท้องถิ่นเกี่ยวกับเงื่อนไขทางเทคนิคเหล่านี้ พบประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1) การมีสำนึกอุดมการณ์ในหมู่บ้าน

จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยพบว่าชาวบ้านท้องถิ่นมีแนวคิด อุดมการณ์ที่ทั้งเหมือนและต่างจากภาครัฐ แนวคิดที่แตกต่างจากภาครัฐจะเกี่ยวข้องกับการใช้ที่ดินทำกินของชาวบ้าน และการถือครองที่ดิน ดังที่นาย บุญเลิศ กำนันตำบลโมโกร ได้กล่าวไว้ที่น่าสนใจว่า

“การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในแต่ละหมู่บ้านทำให้มีความต้องการพื้นที่สำหรับใช้ทำกินมากขึ้นตามไปด้วย แต่ติดอยู่ที่ว่าพื้นที่ถูกประกาศให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไปแล้วจึงไม่สามารถขยายพื้นที่ทำกินเพิ่มเติมได้นำมาซึ่งความเดือดร้อนแก่ชาวบ้านที่มีที่ดินไม่พอทำกิน และเป็นเหตุให้ชาวบ้านยากจนคุณภาพชีวิตย่ำแย่” และ

“ชาวบ้านเห็นว่าบรรพบุรุษของพวกเขาอาศัยอยู่ที่นี้มาก่อนที่ภาครัฐจะมาประกาศเขตป่าฯ ทับพื้นที่ของเขา ดังนั้นพวกเขาคิดว่าควรจะมีสิทธิ์ในการครอบครองที่ดินที่ตนอาศัยทำกินอยู่และรัฐควรจะต้องมาดูแลเรื่องนี้อย่างจริงจังเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม”

สอดคล้องกับความคิดของผู้นำจากหมู่บ้านแม่กลองใหญ่ โดยเฉพาะนายพิพัฒน์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่กล่าวไปในแนวทางเดียวกันว่า

“การดำรงชีวิตก็ต้องมีการแผ้วถางป่าเพื่อใช้ทำมาหากินเลี้ยงชีพตนเอง พื้นที่ตรงไหนที่พอจะอนุโลมให้ทำกินได้ก็ไม่อยากให้มาควบคุมบังคับกันมากและพื้นที่ทำกินของชาวบ้านที่มีมานานแล้ว อยากให้เจ้าหน้าที่มารังวัดออกเอกสารสิทธิ์ให้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับชาวบ้านที่ภาครัฐมาประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทับที่ของชาวบ้านที่อยู่กันมาก่อน แม้ชาวบ้านจะยังทำเกษตรแบบไร่หมุนเวียนแต่ก็ตระหนักในคุณค่าของป่าไม้และรู้จักห่วงแหนรักษาเอาไว้ให้ลูกหลานได้ใช้อยู่แล้ว ซึ่งภาครัฐไม่จำเป็นต้องมาหวงกันอย่างเข้มข้นเพราะนั่นจะเป็นการก่อให้เกิดความขัดแย้งที่เพิ่มมากขึ้นไปอีก”

คำบอกเล่าที่ได้จากผู้นำชาวบ้านท้องถิ่นสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดและการตระหนักถึงในผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มที่แตกต่างจากรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความต้องการพื้นที่ทำกินกล่าวคือที่ดินสำหรับชาวบ้านแล้วคือพื้นที่สำหรับใช้ทำกินหาเลี้ยงชีพ ไม่เชิงว่าจะจะเป็นพื้นที่อนุรักษ์หวงกันที่ชาวบ้านท้องถิ่นไม่อาจเข้าถึงได้ นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดและการตระหนักที่แตกต่างจากรัฐเกี่ยวกับความชอบธรรมในการถือครองที่ดินซึ่งชาวชุมชนท้องถิ่นอธิบายความชอบธรรมของการถือครองที่ดิน

จากการเข้าทำกินตั้งแต่บรรพบุรุษ ขณะที่ภาครัฐอธิบายความชอบธรรมของการถือครองที่ดินโดยกฎหมายและค่านิยมการอนุรักษ์ป่า

น่าสนใจที่แนวคิดอุดมการณ์และการตระหนักถึงในผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มของผู้นำและชาวบ้านท้องถิ่นที่แตกต่างจากรัฐหรือกลุ่มครอบงำนี้ ยังไม่ตกลึก หรือแตกต่างจนแตกหักจากแนวคิดอุดมการณ์หลักๆของรัฐแต่อย่างใดดังเช่นในอีกด้านหนึ่งของข้อมูลจากเหล่าผู้นำชุมชนบ้านแม่กลองน้อยที่มีแนวคิดและอุดมการณ์ไม่ต่างจากภาครัฐที่เห็นด้วยกับการใช้นโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ โดยกล่าวว่า

“พวกเรานั้นตระหนักในปัญหาภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้น จากการทำลายทรัพยากรป่าไม้ และชาวบ้านก็ตระหนักในคุณค่าและบุญคุณของที่ดินป่าไม้เป็นอย่างดี และเห็นด้วยที่รัฐจะต้องเข้ามาควบคุมการใช้ทรัพยากรที่วุ่นวายนี้ แต่ด้วยวิถีการใช้ชีวิตในป่าอย่างไรเสียก็จำเป็นต้องขยายที่ดินเพื่อทำกินไม่เช่นนั้นจะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไร รัฐควรมาจัดการป่าไม้ให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ดีกว่ารวมถึงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานก็ควรมีความเป็นธรรมด้วย จึงจะสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นได้”

สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของเหล่าผู้นำบางส่วนจากหมู่บ้านแม่กลองคือ เช่นเลขา นายก อ.บ.ต. นาย เรยา ที่กล่าวว่า

“พวกเราเข้าใจดีถึงคุณค่าของป่าไม้และเห็นสอดคล้องไปด้วยกับกระแสนิยมทางสังคมในเรื่องการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ แต่ก็อยากให้ภาครัฐเข้ามาศึกษาสภาพวิถีชีวิตของชาวบ้านว่าประสบปัญหาอะไรบ้าง และให้การช่วยเหลือโดยผ่านโครงการต่างๆที่มีอยู่ในบางพื้นที่อยู่แล้วเช่น โครงการคนอยู่ได้ป่าอยู่ได้ ที่ชาวบ้านเห็นว่าโครงการเป็นประโยชน์สำหรับทุกๆฝ่าย รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายกับชาวบ้านอย่างเข้าใจถึงวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านด้วย”

ผู้วิจัยเห็นว่าแม้แนวคิดและอุดมการณ์ของชาวบ้านจะมีแตกต่างกับภาครัฐบ้างแต่โดยรวมแล้วชาวบ้านก็เห็นด้วยกับการอนุรักษ์ป่าไม้ ซึ่งดูเหมือนจะเป็นค่านิยมร่วมที่มีความหนักแน่นมากกว่าเรื่องผลประโยชน์ของแต่ละบุคคลที่ต้องการที่ดินทำกินโดยไม่สนใจภัยธรรมชาติที่จะเกิดจากการทำลายทรัพยากรป่าไม้ อีกทั้งความต่างของแนวคิดและอุดมการณ์นั้นยังไม่มีความเข้มข้นและแหลมคมจนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยอมโอนอ่อนผ่อนตามไม่ได้ โดยเฉพาะจากฝ่ายของชาวชุมชนท้องถิ่นที่แนวคิดและอุดมการณ์ค่อนข้างจะเอียงเอียงมาทางภาครัฐเสียด้วยซ้ำ เพียงแต่ยังมีข้อเรียกร้องให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือเท่านั้น ซึ่งอยู่ที่ว่าภาครัฐจะดำเนินการให้หรือไม่เท่านั้น

ถ้ามองตามทฤษฎีความขัดแย้งแล้วจะเห็นได้เห็นว่าขณะที่รัฐหรือกลุ่มครอบงำชัดเจนในแนวคิด สำนึกอุดมการณ์และผลประโยชน์เฉพาะ ชาวบ้านท้องถิ่นกลับมีแนวคิดและอุดมการณ์แตกออกมาเป็นสองส่วนที่ไม่ประสานไปในทิศทางเดียวกัน แนวคิดและอุดมการณ์หลักๆยังสอดคล้องกับภาครัฐ ทำให้ทั้งภาครัฐและชาวบ้านท้องถิ่นสามารถประสานผลประโยชน์ร่วมกันได้ในระดับหนึ่ง หาก

กล่าวเฉพาะในส่วน of ชาวบ้านลักษณะของแนวคิดสำนักอุดมการณ์และการตระหนักรู้แบบนี้ก็ยังคงสะท้อนให้เห็นว่า ผลประโยชน์ยังคงแฝงเร้น หลบไหล ยังไม่ถูกรับรู้กันอย่างชัดเจน หากแม้ชาวบ้านจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ตั้งบ้านเรือนรวมกันเป็นหมู่ๆ การรวมตัวแบบนี้ก็เป็นเพียงกลุ่มแฝงเร้น กลุ่มเฉื่อยเนือยไม่ใช่กลุ่มที่กระตือรือร้นในผลประโยชน์เฉพาะที่แตกต่างจากผลประโยชน์ของรัฐหรือกลุ่มครอบงำ

2) การมีกฎบัตร หรือบรรทัดฐานร่วมกันในหมู่บ้านท้องถิ่น

เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ชาวบ้านท้องถิ่นจะไม่ตระหนักรู้ในผลประโยชน์ของตนอย่างชัดเจน กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผลประโยชน์ของชาวบ้านยังแฝงเร้น ยังไม่ถูกผลักดันออกมาให้ปรากฏอย่างชัดเจน แต่จากวิถีการดำเนินชีวิตร่วมกันมาอย่างยาวนานในสังคมแบบๆ ที่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจรัฐ ชาวบ้านท้องถิ่นได้มีกฎกติกาหรือบรรทัดฐานร่วมกันบางอย่างที่แตกต่างจากของรัฐ ในที่นี้จะขอกล่าวถึง กติกาหรือบรรทัดฐานร่วมกันสองเรื่อง คือกติกาการดูแลรักษาป่าแบบคนกับป่าอยู่ร่วมกัน กับการยอมรับในการทำไร่หมุนเวียนในพื้นที่ที่บรรพบุรุษเคยจับจองทำกินอยู่ก่อน

ผู้วิจัยเห็นว่าบรรทัดฐานรวมทั้งสองนี้เป็นสิ่งที่รวมชาวบ้านท้องถิ่นเข้าด้วยกันได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งเห็นถึงความแตกต่างระหว่างรัฐกับชาวบ้านท้องถิ่นได้อย่างชัดเจนคือ ภาครัฐต้องการให้คนออกจากป่าเพื่อป่าจะได้คงความอุดมสมบูรณ์ของป่าเอาไว้ ขณะที่ชาวบ้านท้องถิ่นต้องการให้คนสามารถอยู่กับป่าได้อย่างเกื้อกูลกัน คนอยู่ได้ป่าอยู่ได้ และชาวชุมชนท้องถิ่นก็มีสำนึกรักในคุณค่าและประโยชน์ของป่าไม่อยู่แล้ว ดังเช่นคำกล่าวของผู้เฒ่าจากทั้งสามหมู่บ้านที่ว่า

“ชาวบ้านนั้นอยู่กับป่าต้องดูแลและรักษาป่าอยู่แล้ว ป่าก็เป็นที่อยู่ที่ทำกินของชาวบ้าน ชาวบ้านเข้าใจดีว่าป่าช่วยเรา เราก็ต้องช่วยป่า ส่วนหน่วยงานภาครัฐนั้นจะมองแต่เพียงว่าถ้าชาวบ้านอยู่กับป่า ก็จะต้องทำลายป่าอย่างเดียว โดยไม่มาดูแลเห็นความเป็นจริงว่าชาวบ้านเองทำลายป่าจริงหรือไม่”

สอดคล้องกับคำของนาย รัฐบาล ส.อบต บ้านแม่กลองน้อยที่กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า

“ถ้าเป็นคนรุ่นเก่าๆ เขาไม่ค่อยรักษาป่า จะมีการบุกรุกป่าไปเรื่อยๆ แต่คนรุ่นหลังมานี้ เริ่มมีความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของป่าไม้และเริ่มมีการดูแลรักษาพื้นที่ป่ามากขึ้น เพราะเห็นได้ชัดว่าแม่น้ำลำห้วยเริ่มเล็กลงๆ จึงต้องการให้รัฐมารังวัดพื้นที่ให้ชัดเจน จะได้กันพื้นที่ป่าไว้ให้คงความอุดมสมบูรณ์ต่อไป”

อีกทั้งบรรทัดฐานร่วมของชาวชุมชนท้องถิ่นที่เป็นชาติพันธุ์ที่มีวิถีการดำเนินชีวิตแบบคนยุคเก่ายังคงใช้ประโยชน์จากที่ดินในการหาเลี้ยงชีพด้วยการทำไร่หมุนเวียน เป็นวิธีการรักษาผืนดินให้ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ในแบบพึ่งพิงธรรมชาติเป็นหลัก และมีได้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มเพียงแต่เป็นการหมุนเวียนกลับมาใช้พื้นที่เดิมในการใช้ทำกิน และภาครัฐเห็นว่าเป็นการแผ้วถางพื้นที่ป่าใหม่ จึงนำมาสู่การเกิดความขัดแย้งดังเช่นผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วน จากหมู่บ้านแม่กลองน้อยที่กล่าวเกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขความขัดแย้งที่ว่า

“กรณีการบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ป่าใหม่แล้วเจ้าหน้าที่เข้ามาบังคับใช้กฎหมายจับกุมอย่างนี้ไม่น่าจะเกิดปัญหาเพราะชาวบ้านเข้าใจถึงการดูแลอนุรักษ์พื้นที่ป่า แต่ถ้าเป็นกรณีไร่หมุนเวียนหรือ ไร่ของชาวบ้านที่ถูกเจ้าหน้าที่กันให้อยู่นอกเขตทำกิน แล้วห้ามชาวบ้านไม่ให้เข้าไปทำกินอีก กรณีอย่างนี้จะยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้โดยเร็วอย่างแน่นอน”

จากที่ได้คำตอบเช่นนี้ย่อมอนุมานได้ว่า วิธีการทำไร่หมุนเวียนนั้นถือเป็นบรรทัดฐานอย่างหนึ่งของชาวชุมชนท้องถิ่นที่เป็นชาติพันธุ์ โดยเฉพาะของปกากะญอ หากภาครัฐจะเข้าดำเนินการด้วยกฎหมายแล้วย่อมจะก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นมาได้และไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้โดยเร็วทางออกที่เป็นไปได้คือจัดหาโครงการต่างๆที่เหมาะสมเข้าพื้นที่ ดังเช่น โครงการป่าอยู่ได้คนอยู่ได้ สัตว์ป่าก็อยู่ได้ หรือสร้างป่าสร้างรายได้ซึ่งจะสามารถลดปัญหาความขัดแย้งลงได้ หากรัฐไม่ใส่ใจกับบรรทัดฐานร่วมที่ชาวบ้านถืออยู่ ย่อมเป็นฉนวนเหตุให้ชาวบ้านสามารถก่อตั้งกลุ่มเป็นกลุ่มจัดตั้งที่มีผลประโยชน์ที่แตกต่างจากรัฐจนนำไปสู่การเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของชาวบ้านท้องถิ่นขึ้นได้

3) การมีผู้นำที่มีบทบาทกระตุ้นชาวบ้านท้องถิ่นอย่างแข็งขัน

ผู้วิจัยพบว่าแม่ในหมู่บ้านที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นเช่นมีฐานะเป็นผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนัน ก็ไม่สามารถกระตุ้นให้ชาวบ้านท้องถิ่นตระหนักถึงแนวคิดอุดมการณ์หรือผลประโยชน์เฉพาะของกลุ่มชาวบ้านด้วยตนเองได้ ผู้วิจัยพบคำตอบที่น่าสนใจจากกลุ่มผู้นำหมู่บ้านแม่กลองคีที่กล่าวว่า

“การจะกระตุ้นชาวบ้านให้ตระหนักในปัญหาของตนนั้นต้องใช้เวลาเพื่อทำให้ชาวบ้านรู้ในสิทธิของตนเองเสียก่อนจึงจะสามารถนำไปสู่การต่อสู้ ต่อรองกับภาครัฐหรือหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายได้”

ประกอบกับเมื่อกล่าวถึงบทบาทของผู้นำชาวบ้านท้องถิ่นในการนำกลุ่มชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบในหมู่บ้านให้ตระหนักถึงแนวคิด อุดมการณ์ผลประโยชน์เฉพาะของกลุ่ม จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยพบว่าผู้นำชาวบ้านท้องถิ่นให้ข้อมูลตรงกัน ดังเช่นคำกล่าวของผู้ใหญ่วิโรจน์ ผู้ใหญ่บ้านแม่กลองใหญ่ที่กล่าวไว้ว่า

“ผู้นำมีบทบาทเพียงแค่ให้ความหวังกับชาวบ้านว่าชาวบ้านน่าจะได้กรรมสิทธิ์ในการครอบครองที่ดินที่ตนใช้ทำกินอยู่เพราะชาวบ้านอาศัยอยู่ในพื้นที่มาก่อนที่จะมีการประกาศเขตป่าฯ และกำลังหาทางช่วยเหลืออยู่”

จากข้อมูลที่ได้แสดงให้เห็นว่าไม่มีผู้นำชุมชนท้องถิ่นที่สามารถกระตุ้นให้ชาวบ้านให้เกิดตระหนักในแนวคิด อุดมการณ์ผลประโยชน์เฉพาะของกลุ่มตน สิ่งที่ผู้นำชาวบ้านทำได้ในเวลานี้เป็นเพียงแค่การให้ความหวัง และเป็นเพียงกระบวนการหนึ่งในระบบราชการที่เรียกร้องผ่านหน่วยงานของรัฐเท่านั้น ผลสุดท้ายคงหนีไม่พ้นการลงเอยในรูปแบบเดิมๆคือไม่มีการเปลี่ยนแปลงในเนื้อหาของนโยบายใดๆ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการตระหนักรู้ในผลประโยชน์ร่วมของชาวบ้านยังมีน้อยอยู่ แม้ชาวบ้านแต่ละคนจะมีปัญหาที่แตกต่างกันไป แต่ก็ไม่สามารถรวบรวมปัญหาต่างๆเหล่านั้นมาวิเคราะห์ให้ตกผลึกจนกลายเป็นประเด็นปัญหาหลักและกลายเป็นอุดมการณ์ร่วมที่มีความเห็นพ้องต้องกันหรือมีบรรทัดฐานร่วมในผลประโยชน์นั้นๆ ที่จะสามารถผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งไม่เกิดการตระหนักรู้ในผลประโยชน์อย่างกว้างขวาง และไม่เกิดการรวมตัวกันและก่อเกิดเป็นกลุ่มที่มีสถานะเป็นสถาบันที่มีพลังในการผลักดันให้เกิดการปรับเปลี่ยนนโยบายสาธารณะได้ เพราะตามทฤษฎีความขัดแย้งแล้วการจะเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่อิทธิพลได้จะต้องขึ้นอยู่กับขนาดของกลุ่ม จำนวนสมาชิกในกลุ่ม ความมั่นคงและความแข็งแกร่งขององค์กรกลุ่มว่ามีความสามัคคีภายในกลุ่มมากน้อยเพียงใด รวมถึงภาวะความเป็นผู้นำของแกนนำกลุ่มที่จะเพิ่มอำนาจต่อรองของกลุ่มได้ ฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงใดๆ ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆดังที่กล่าวมาจึงจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของนโยบายสาธารณะตามไปด้วย

2.1.2 ประเด็นเงื่อนไขทางการเมือง

การแปลงจากกลุ่มแฝงเร้นเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะได้นั้นยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขการเกิดกลุ่มที่สำคัญคือเงื่อนไขทางการเมือง ในงานวิจัยนี้กำหนดให้เงื่อนไขทางการเมืองหมายถึง สภาพแวดล้อมทางการเมืองของรัฐที่แวดล้อมชุมชนหรือชาวบ้านในลักษณะควบคุม วางเฉยหรือเอื้ออำนาจต่อการสร้างกลุ่มขึ้น

ภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสิทธิอำนาจที่รัฐเป็นผู้ถือครองอำนาจหลักอยู่นั้น กลุ่มที่มีผลประโยชน์ตรงข้ามกับรัฐจะสามารถแสดงตัวออกมาได้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับว่ารัฐมีบทบาทในการเข้าควบคุม วางเฉย หรือในทางตรงข้ามคืออำนาจความสะดวกให้กับชาวบ้านในการจัดตั้งกลุ่ม ได้มากน้อยเพียงใด จากการสัมภาษณ์ชาวชุมชนท้องถิ่นพบประเด็นเงื่อนไขทางการเมืองสองประเด็นดังต่อไปนี้

1) การรวมกลุ่มของชาวบ้านท้องถิ่นภายใต้การควบคุมของภาครัฐ

หากกล่าวถึงการรวมกลุ่มของชาวบ้านท้องถิ่นภายใต้การควบคุมของรัฐนั้นพบว่า ชาวบ้านท้องถิ่นมิได้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มผลประโยชน์เชิงสถาบันเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์หรือต่อรองให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายแต่อย่างใด ดังที่นาย บุญเลิศ กำนันตำบล และนาย สัทพงศ์ ผู้ใหญ่บ้านแมกทองน้อย ได้กล่าวไว้ว่า

“ชาวบ้านยังไม่มีกรรวมกลุ่มพูดคุยถกเถียงถึงปัญหาที่ตนประสบอยู่อย่างเป็นทางการ ถึงแม้ชาวบ้านบางส่วนอาจจะมีพูดคุยปรับทุกข์กันเองบ้างแต่ไม่ได้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มอย่างเป็นทางการที่ชัดเจน เพื่อเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบาย หรือให้รัฐมาจัดการเรื่องที่ดินทำกินให้ชาวบ้านให้มีความมั่นคงในการครอบครองที่ดิน”

สอดคล้องกับนาย ชูวงศ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแม่กลองใหญ่ที่กล่าวถึงการรวมกลุ่มของชาวบ้านท้องถิ่นว่า

“ชาวบ้านไม่ได้มีการรวมตัวเป็นกลุ่มก้อนหรือเป็นสมาชิกกลุ่มแต่อย่างใด เพราะโดยทั่วไปแล้วชาวบ้านจะอาศัยความสัมพันธ์เชิงเครือญาติในการรวมตัวกัน ดังนั้นจึงไม่มีการรับเป็นสมาชิกกลุ่ม รวมถึงยังไม่มีกลุ่มสมาชิกเพื่อการต่อสู้เรียกร้องในเรื่องใดๆ ด้วย”

จากข้อมูลที่ได้ทำให้ทราบว่าแม้ชาวบ้านจะไม่ได้มีการรวมตัวเป็นกลุ่มก้อนที่มีผลประโยชน์เฉพาะตนอย่างชัดเจน แต่ก็มี การพบปะพูดคุยกันเองในลักษณะเป็นการปรับทุกข์กันเป็นประจำ ปัญหาเรื่องที่ดินไม่พอทำกินและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ จึงสะท้อนให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมทางการเมืองของรัฐมิได้มีผลต่อการรวมกลุ่มของชาวบ้าน แต่เป็นเพราะชาวบ้านที่ยังไม่ได้ตระหนักรู้ในผลประโยชน์ของตนอย่างกว้างขวางจนสามารถมีอุดมการณ์และสร้างบรรทัดฐานร่วมกันจนก่อเกิดเป็นพลังในการสร้างกลุ่มองค์กรที่มีผลประโยชน์ตรงข้ามกับรัฐและสามารถแสดงตัวออกมาได้อย่างชัดเจน จนภาครัฐต้องเข้ามาควบคุม

และหากกล่าวถึงประเด็นเรื่องสถานที่และความสะดวกในการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหานั้น ทั้งสามหมู่บ้านให้คำตอบตรงกันว่า

“มีสถานที่ในการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นที่บ้านผู้ใหญ่ บ้านกำนัน หรือจะเป็นหอประชุมประจำหมู่บ้านก็มี และในแต่ละหมู่บ้านนั้นสามารถทำได้อย่างสะดวกสบาย”

ดังนั้นถ้ามองประเด็นนี้ในมุมมองของความขัดแย้งแล้ว ก็สามารถกล่าวได้ว่าปัจจัยทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการพบปะพูดคุยกันของชาวบ้านท้องถิ่นนั้นค่อนข้างจะมีความพร้อมมากกว่าปัจจัยด้านการจัดตั้งกลุ่มองค์กรและสร้างคนในองค์กรให้ตระหนักรู้ในผลประโยชน์ที่ตนพึงจะได้รับ หากอนาคตชาวบ้านมีการจัดตั้งกลุ่มได้ดำเนินการเรื่องใดๆน่าจะมีความสะดวกสบาย ส่วนการพบปะกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้านนั้นค่อนข้างจะลำบากเพราะการคมนาคมไม่สะดวกและการนัดหมายเป็นไปอย่างลำบาก

2) การควบคุมหรือขัดขวางจากภาครัฐ

เมื่อกล่าวถึงการรวมกลุ่มของชาวบ้านท้องถิ่นนั้นพบว่าถ้าเป็นการรวมกลุ่มเพื่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชาวชุมชนท้องถิ่นเองหรือกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มทางการเกษตรกรรมนั้นรัฐก็จะนิ่งเฉยไม่มีการควบคุมแต่ประการใด เพราะรัฐทราบดีว่าชาวบ้านท้องถิ่นไม่มีผู้นำที่มีความเข้มแข็งในการเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบาย ซึ่งเป็นไปตามที่ผู้ให้สัมภาษณ์จากทั้งสามหมู่บ้านได้กล่าวไว้ว่า

“ไม่มีการขัดขวางใดๆจากหน่วยงานรัฐ เพราะฝ่ายรัฐคงรับรู้อยู่แล้วว่าชาวบ้านไม่มีแกนนำที่เข้มแข็งเพียงพอในการเรียกร้องใดๆ หรือแม้อนาคตหากมีการจัดตั้งกลุ่มได้และจะดำเนินการใดๆ ก็คงไม่มีการขัดขวางเพราะพื้นที่นี้อยู่ห่างไกลจากหน่วยงานภาครัฐมาก ด้วยระยะทางที่ไกลหูไกลตาเช่นนี้คงยากที่ภาครัฐจะมาขัดขวางได้ ในทางกลับกันการเรียกร้องใดๆของชาวบ้านเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นก็คงทำได้ลำบากเช่นกัน ”

แต่ถ้าเมื่อไหร่ก็ตามที่มีการรวมตัวกันและมีข้อเรียกร้องทางการเมืองหรือรณรงค์ต่อต้านรัฐหรือการเรียกร้องที่ขัดแย้งกับผลประโยชน์ของรัฐขึ้นภาครัฐจะปรับเปลี่ยนบทบาทมาเป็นการควบคุมหรือขัดขวางการกระทำดังกล่าวผ่านกลไกทางกฎหมาย ตามที่ผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนโดยเฉพาะ นาย วิโรจน์ ผู้ใหญ่บ้านแม่กลองใหญ่และนาง วิไลลักษณ์ ส.อบต หมู่บ้านแม่กลองคี ที่กล่าวเพิ่มเติมว่า

“มีการขัดขวางจากเจ้าหน้าที่รัฐบ้างในรูปแบบของการตักเตือนกันหรืออ้างกฎหมายให้หวาดกลัวเพื่อไม่ให้มีการดำเนินการต่อในเรื่องการเรียกร้องขอที่ทำกิน และมีการห้ามการรวมตัวกันเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองหรือต่อต้านรัฐบาลเท่านั้น”

จากมุมมองสภาพแวดล้อมทางการเมืองของรัฐที่แวดล้อมชุมชนหรือชาวบ้านในลักษณะควบคุม วางเฉยหรือเฝ้าอำนาจต่อการสร้างกลุ่มขึ้นตามที่ได้กล่าวข้างต้นนั้น สรุปความได้ว่าชาวบ้านท้องถิ่นไม่ได้มีการรวมตัวเป็นกลุ่มก้อนที่เข้มแข็ง ไม่ใช่เพราะการควบคุมหรือขัดขวางจากภาครัฐ แต่เป็นเพราะว่าชาวบ้านไม่มีอุดมการณ์ร่วมในผลประโยชน์เฉพาะ จึงไม่มีพลังในการก่อเกิดเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ชัดเจนกลายเป็นผลประโยชน์ที่แตกต่างจากรัฐ แม้ว่าในแต่ละหมู่บ้านจะมีสถานที่ในการพบปะพูดคุยกันเกี่ยวกับปัญหาที่ตนประสบอยู่และสามารถทำได้อย่างสะดวกแต่ประเด็นปัญหายังไม่ได้ถูกนำมาพูดคุยอย่างเป็นรูปธรรมและยังไม่มีมีการดำเนินการเรียกร้องใดๆ แม้ภาครัฐจะมีการขัดขวางการรวมกลุ่มเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองอยู่บ้างแต่ก็ไม่ได้มีความเข้มข้น เพราะรัฐคงเห็นถึงศักยภาพของชาวบ้านแล้วว่าไม่สามารถรวมตัวกันได้ในกรณีที่ต้องการเรียกร้องเรื่องเกี่ยวกับที่ดินทำกิน และไม่ใช่เรื่องง่ายที่ชาวบ้านจะรวมตัวกันได้และเกิดการเรียกร้องขึ้นเพราะเหตุที่ว่าพื้นที่อยู่ห่างไกลจากหน่วยงานภาครัฐมาก

2.1.3 ประเด็นเงื่อนไขทางสังคม

ตามที่ ดาร์เรนดอร์ฟ ได้กล่าวไว้ว่าเงื่อนไขทางสังคมขององค์กรกลุ่มนั้นจะต้องประกอบไปด้วยการสื่อสารและรูปแบบโครงสร้างของการรับสมาชิก และเงื่อนไขทางสังคมที่ว่าก็คือสภาพความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกด้วยกันที่เอื้อให้การจัดกิจกรรมระหว่างสมาชิกด้วยกันมีแนวโน้มที่จะจัดตั้งเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางสังคมได้ โดยเป็นการสื่อสารกับผู้คนส่วนใหญ่ที่เป็นกลุ่มกึ่งผลประโยชน์ภายในสังคมและการรับคนเหล่านั้นมาเป็นสมาชิกของกลุ่ม จากการสัมภาษณ์ชาวชุมชนท้องถิ่นพบสองประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับเงื่อนไขทางสังคมดังต่อไปนี้

1) รูปแบบและช่องทางการสื่อสารระหว่างชาวบ้าน

ผลจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารปัญหาระหว่างชาวบ้านนั้น พบว่าส่วนใหญ่เป็นการอาศัยความใกล้ชิดในการพูดคุยกันระหว่างคนในชุมชนเป็นหลัก ช่องทางการพูดคุยสื่อสารเกี่ยวกับประเด็นปัญหาต่างๆที่ชาวบ้านประสบอยู่นั้นจึงค่อนข้างจำกัดในหมู่คนแคบๆ เช่นคุยกันในครอบครัว หรือเครือญาติ ดังเช่นที่เหล่าผู้นำชาวบ้านท้องถิ่นส่วนใหญ่กล่าวไปในแนวทางเดียวกันว่า

“แม้จะไม่ได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนอย่างเป็นทางการแต่ชาวบ้านก็มีช่องทางในการพูดคุยถึงประเด็นปัญหาต่างๆที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐอยู่เสมอๆ โดยที่ชาวบ้านจะพูดคุยกันเอง ส่วนประเด็นปัญหาเรื่องเกี่ยวกับที่ดินและความขัดแย้งอันเกิดจากการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มขันของเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับชาวบ้านนั้น ได้มีการนำมาพูดคุยกันอย่างต่อเนื่องในการประชุมหมู่บ้าน”

จากที่ได้คำตอบมาเช่นนี้สามารถกล่าวได้ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่สามารถที่ติดต่อสื่อสารถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ แต่ก็พบว่าปัญหาบางเรื่องก็ไม่ได้เป็นประเด็นที่มีการนำมาพูดคุยอย่างต่อเนื่อง หรือการพบปะพูดคุยก็จะเป็นเรื่องทั่วไป และแม้เรื่องที่เป็นประเด็นปัญหาอยู่จะมีสำคัญเพียงใด แต่เมื่อเป็นคุยกันเองจึงทำให้ปัญหานั้นมีน้ำหนักบางเบาลงเป็นเพียงแค่การบ่นกันเองของคนในชุมชนท้องถิ่น ไม่เกิดพลังในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายได้

นอกจากการที่ชาวบ้านมีการพูดคุยกันเองแล้ว ยังมีเหล่าผู้นำหมู่บ้านที่ได้พบปะพูดคุยประเด็นปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกินกับเจ้าหน้าที่รัฐ อาทิ หัวหน้าป่าไม้ด้วยแต่ปัญหาก็ยังไม่ได้รับการแก้ไขแต่อย่างใด จึงทำให้การคุยกันในประเด็นนี้ จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีปัญหาระหว่างกันขึ้นก่อนชาวบ้านถึงจะหยิบยกขึ้นมาพูดคุยกัน และการที่ชาวบ้านมีการสื่อสารกันบ่อยๆเกี่ยวกับปัญหาที่ประสบอยู่ ย่อมเป็นการดีที่จะยังเก็บความคลุกงุ่นของปัญหาเอาไว้ไม่ให้มอดดับไปและมีโอกาสที่กลุ่มเครือข่ายจะตระหนักรู้ในปัญหาที่มีการสื่อสารกันอย่างต่อเนื่องและกว้างขวางจนเริ่มสำนึกในผลประโยชน์เฉพาะของตนและก่อให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีคุณค่าเป้าหมายอุดมการณ์ที่แตกต่างจากรัฐ และผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายได้

2) รูปแบบการรับสมาชิก

ผลการวิจัยพบว่าในส่วนของรูปแบบการรับสมาชิกกลุ่มนั้น เหล่าผู้นำจากทั้งสามหมู่บ้านให้คำตอบไปในแนวทางเดียวกันว่า

“ไม่มีการรับสมาชิกกลุ่ม แต่เป็นการรวมกลุ่มแบบอาศัยความสัมพันธ์เชิงเครือญาติในการรวมคนเป็นกลุ่มก่อนแบบหลวมๆ แต่ก็มีสมาชิกกลุ่มอื่นๆอยู่บ้าง เช่น กลุ่มแม่บ้าน หรือ กลุ่มผักปลอดสารพิษเป็นต้นแต่ก็เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์อย่างอื่นไม่เกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินหรือการเรียกร้องใดๆ”

จากคำตอบที่ได้นี้จะสังเกตเห็นว่าไม่มีการรับสมาชิกกลุ่ม เพราะชาวบ้านถือเอาความสัมพันธ์เชิงเครือญาติเป็นหลัก โดยละเลยการรับสมาชิกกลุ่ม ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากสำหรับคนนอกชุมชนที่จะสามารถเข้ามาเป็นสมาชิกได้หากคนเหล่านั้นมีแนวคิดและอุดมการณ์เหมือนกับคนในท้องถิ่นแต่ขาดความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ จึงทำให้ขาดการระดมคนและทรัพยากรจากภายนอกสู่ชุมชนพื้นที่ได้ จึงพอสรุปได้ว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ ดาห์เรนดอร์ฟ ในเรื่องของกลุ่มผลประโยชน์ ที่ตอนนี้ชาวบ้านเป็นแค่กลุ่มกึ่งผลประโยชน์ จึงยังไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่หากสักวันที่มีเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งทำให้ชาวบ้านเกิดรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ชัดเจนได้ การจะสมัครเป็นสมาชิกก็จะไม่น่าจะเป็นเรื่องยากเพราะชาวบ้านเองก็มีสายสัมพันธ์กันในระดับหนึ่งแล้ว

กล่าวโดยสรุปได้ว่าชาวบ้านมีช่องทางการสื่อสารเรื่องปัญหาที่ดินกันในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง แม้ประเด็นการสื่อสารถึงปัญหาที่ชาวบ้านประสบอยู่จะไม่สมบูรณ์แบบมากแต่ก็ถือว่าเป็นพัฒนาการเริ่มแรกที่ดีในการสื่อสารกันในกลุ่มที่ยังไม่ได้แตกflikทางด้านความคิดและอุดมการณ์หรือในเรื่องของผลประโยชน์กลุ่มที่ชัดเจน และชาวบ้านก็ไม่ได้มีการรับสมาชิกเป็นกลุ่มอย่างเป็นทางการด้วย ดังนั้นน่าจะกล่าวได้ว่าชาวบ้านยังไม่พบเงื่อนไขทางสังคม และไม่มีศักยภาพเพียงพอในการที่จะดำเนินการจัดตั้งเป็นกลุ่มผลประโยชน์และดำเนินเรียกร้องใดๆได้

2.1.4 ประเด็นปัจจัยความรุนแรงของความขัดแย้ง

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบทฤษฎีความขัดแย้งของ ดาห์เรนดอร์ฟ (Dahrendorf) ที่ชี้ให้เห็นว่าระดับของปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงจะมีโอกาสสูงที่จะก่อให้เกิดอัตราการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและการจัดระเบียบใหม่ในองค์กรสังคมสูงตามไปด้วย ดังนั้นเรื่องที่ดินทำกินในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงที่เจ้าหน้าที่รัฐกระทำต่อชาวบ้านท้องถิ่น หรือชาวชุมชนท้องถิ่นสร้างความรุนแรงต่อภาครัฐนั้น ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจในการนำมาอธิบายสามประเด็นดังนี้

1) รูปแบบและความชอบธรรมของแนวทางการจัดการความขัดแย้ง

เมื่อก้าวถึงรูปแบบและความชอบธรรมของแนวทางการจัดการความขัดแย้งนั้นผลจากการวิจัยพบว่าเมื่อเกิดความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกินขึ้นโดยเฉพาะข้อพิพาทของชาวบ้านท้องถิ่นในการแบ่งเขตไร่ไม่ลงตัวหรือการแย่งพื้นที่ทำกินกันเอง ชาวบ้านมีแนวทางการจัดการความขัดแย้งตามแบบวิถีประเพณีวัฒนธรรมโดยกลุ่มผู้นำจากทั้งสามหมู่บ้านได้กล่าวว่า

“กรณีเกิดความขัดแย้งกันเองของชาวบ้านนั้นสามารถแก้ไขไกล่เกลี่ยด้วยการประนีประนอมกันตามแบบวิถีประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งก็ได้ผลเป็นอย่างดีและสามารถหยุดปัญหาไม่ให้เกิดซ้ำหรือเกิดบานปลายขึ้นอีก”

เมื่อคำตอบเป็นเช่นนี้ย่อมชี้ให้เห็นได้ว่าแนวทางการจัดการความขัดแย้งแบบจารีตประเพณีของชาวชุมชนท้องถิ่นสามารถนำมาใช้จัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างชาวบ้านด้วยกันเองได้ ส่วนประเด็นการจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชาวชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินนั้น เหล่าผู้นำจากทั้งสามหมู่บ้านได้ให้คำตอบว่า

“รัฐเข้ามาใช้กฎหมายบังคับชาวบ้านอย่างเดียว โดยไม่ได้มีวิธีการช่วยเหลือความเดือดร้อนของชาวบ้านเลย”

อีกทั้งภาครัฐมองว่าการบังคับใช้กฎหมายในการควบคุมไม่ให้ชาวบ้านใช้พื้นที่ป่าและรักษาป่าไว้เป็นการแก้ปัญหาการบุกรุกป่าโดยรัฐไม่มองว่าชาวบ้านจะเดือดร้อนมากนักน้อยแค่ไหนและจะนำความขัดแย้งมาสู่ชุมชนท้องถิ่นเช่นไร ดังคำให้สัมภาษณ์ของเหล่าผู้นำจากทั้งสามหมู่บ้านที่ว่า

“กรณีที่เป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้านนั้นการแก้ปัญหาด้วยวิธีประเพณีนั้นไม่ค่อยได้ผล แม้กลุ่มผู้นำจะร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการดักเตือนชาวบ้านก่อนการจับกุมด้วยการบังคับใช้กฎหมายแต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเช่นนี้ได้ และคิดว่าปัญหาจะบานปลายกลายเป็นความขัดแย้งที่รุนแรงในอนาคต การที่ชาวบ้านยอมให้ถูกจับกุมก็ด้วยความไม่รู้กฎหมายของชาวบ้านเองจึงไม่เกิดการขัดขวางหรือใช้ความรุนแรงถึงขั้นการลุกขึ้นมาประท้วงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่แต่อย่างใด”

หากแนวทางการจัดการความขัดแย้งของรัฐเป็นเช่นที่กล่าวมาย่อมไม่ตรงตามมุมมองของชาวบ้านในการจัดการความขัดแย้งอย่างเป็นธรรมโดยเฉพาะปัญหาที่เจ้าหน้าที่เข้ามาหวงกันที่ดินและพื้นที่ป่าไม้ ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถขยายพื้นที่ทำกินให้เพียงพอกับคนในครอบครัว รวมถึงการที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้เข้ามาบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้นกับชาวบ้านท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นการกันพื้นที่ทำกินของชาวบ้านบางส่วนไปอยู่ในแนวเขตหวงห้าม หรือกรณีการจับกุมชาวบ้านที่ทำไร่หมุนเวียนในพื้นที่ที่เคยใช้ทำกินมาก่อนแล้ว โดยเจ้าหน้าที่มองว่าเป็นการแผ้วถางบุกรุกพื้นที่ป่าใหม่ และเมื่อแต่ละฝ่ายมองปัญหาไม่เหมือนกัน จึงยากที่หน่วยงานภาครัฐจะสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านด้วยมุมมองของภาครัฐ สอดคล้องกับ ดาร์เรนดอร์ฟ ที่กล่าวไว้ว่า เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายของผลประโยชน์ได้ใช้หนทางที่มีความชอบตามกฎหมายสำหรับแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง พวกเขาจะต้องตระหนักรู้ถึงความยุติธรรมขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่เกี่ยวข้องด้วย

เมื่อคำตอบที่ได้เป็นเช่นนี้พอจะกล่าวสรุปได้ว่า ความขัดแย้งในพื้นที่ยังมีอยู่ แต่เป็นความขัดแย้งที่มีความรุนแรงน้อยอยู่เพราะความรุนแรงของปัญหามักจะได้รับการแก้ไขในเบื้องต้นก่อนแล้วโดยผ่านวิธีการจัดการความขัดแย้งแบบจารีตประเพณี แม้รัฐจะมีวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยกฎหมาย ที่ไม่มีความปรานีต่อชาวบ้านทำให้ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านท้องถิ่นกับเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นมีความรุนแรงอยู่บ้าง และถ้ามองตามที่ ดาร์เรนดอร์ฟ ได้กล่าวไว้ว่า ความรุนแรงนั้นให้ดูที่อาวุธ ที่

ใช้ในความขัดแย้ง ซึ่งก็ไม่ปรากฏว่า ทั้งชาวบ้านและภาครัฐได้ใช้ อาวุธที่เป็นอันตรายต่อกัน มีเพียง ภาครัฐที่ใช้กฎหมายมาบังคับและจับกุมชาวบ้านซึ่งน่าจะถือว่าพอรับได้ในความรุนแรงที่เป็นแบบ สากล เพียงแต่รู้สึกว่าเป็นธรรมกับชาวบ้านท้องถิ่นที่ถูกกระทำแต่ฝ่ายเดียว และรัฐก็ไม่ได้ให้การ เยียวยาหรือช่วยเหลือใดๆ ภายหลังจากได้ดำเนินการตามกฎหมายแล้ว

2) รูปแบบและความชอบธรรมของแนวทางการจัดการความขัดแย้ง

ผลการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการจัดการความขัดแย้งนั้น กลุ่มผู้นำหมู่บ้านโดยส่วน ใหญ่ของผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความเห็นตรงกันว่า

“การใช้แนวทางแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยวิถีแบบประเพณีวัฒนธรรมนั้นสามารถ แก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านด้วยกันเองได้ผลเป็นอย่างดี”

แต่ในอีกด้านหนึ่งมีผู้ให้สัมภาษณ์อีกส่วนให้ความเห็นแตกต่างออกไปว่า

“ปัญหาคความขัดแย้งบางอย่างที่เกิดขึ้นระหว่างรัฐกับชาวบ้านนั้นก็ไม่สามารถแก้ไขได้ เพราะต้องขึ้นอยู่กับว่าปัญหานั้นใหญ่หรือเล็กแค่ไหน อย่างกรณีการบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ ป่าใหม่แล้วเจ้าหน้าที่เข้ามาบังคับใช้กฎหมายจับกุม อย่างนี้ไม่น่าจะเกิดปัญหาเพราะ ชาวบ้านเข้าใจถึงการดูแลอนุรักษ์ฟื้นฟูป่า แต่ถ้าเป็นกรณีไร่หมุนเวียนหรือ ไร่ของ ชาวบ้านที่ถูกเจ้าหน้าที่กันให้อยู่นอกเขตทำกิน แล้วห้ามชาวบ้านไม่ให้เข้าไปทำกินอีก กรณีอย่างนี้จะยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาคได้โดยเร็วอย่างแน่นอน”

กล่าวโดยสรุปได้ว่ากรณีความขัดแย้งกันเองระหว่างชาวบ้านด้วยกันสามารถแก้ไขปัญหาค ด้วยวิถีจารีตประเพณี และถือได้ว่าความขัดแย้งไม่มีความรุนแรง แต่ถ้าเป็นความขัดแย้งระหว่าง ชาวบ้านกับภาครัฐนั้นไม่สามารถแก้ไขด้วยจารีตประเพณี แม้รัฐจะใช้กฎหมายก็ไม่สามารถแก้ไขได้ อย่างสมบูรณ์เพราะชาวบ้านไม่เห็นด้วยกับความชอบธรรมของกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในพื้น อีกรทั้ง ชาวบ้านมองว่าการใช้กฎหมายของรัฐที่ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมสร้างด้วยเป็นการสร้างปัญหาให้กับ ชาวบ้านมากกว่า ดังนั้นการแก้ไขปัญหาคใดๆ จะต้องยึดถือหลักความยุติธรรมเป็นสำคัญและมองเห็น ผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายเป็นหลัก และมีโอกาสที่ความรุนแรงจะเพิ่มมากขึ้นหากการปฏิบัติหน้าที่ ของเจ้าหน้าที่รัฐไม่มีความเป็นธรรมเพียงพอ ก็อาจก่อให้เกิดความรุนแรงตามมา ดังนั้นจากข้อมูลที่ได้ จึงถือได้ว่าความรุนแรงของความขัดแย้งนั้นยังมีน้อยอยู่ยังไม่ถึงกับต้องลุกขึ้นมาประท้วงจนกลายเป็น การกระทบกระทั่งกันทางร่างกายและอาวุธ

3) การปิดกั้นการเข้าถึงทรัพยากรอันเกิดจากการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐ

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าเมื่อมีการประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าขึ้นทำให้การถือครองที่ดิน ของชาวบ้านท้องถิ่นที่เป็นอยู่มาเป็นเวลานานต้องหมดความชอบธรรมลง ทำให้ชาวบ้านรู้สึกถูกรื้อ ย่างทรัพยากรนั้นโดยรัฐ ซึ่งเกิดขึ้นหลายครั้ง และทุกครั้งที่มีการบังคับใช้กฎหมายขึ้นทำให้ชาวบ้าน ได้รับผลกระทบซ้ำซากอยู่เช่นนั้น โดยที่ชาวบ้านไม่มีศักยภาพในการยื่นอุทธรณ์หรือขอไต่สวน หรือ

ปกป้องตนเองจากการถูกยื้อแย่งเพราะนโยบายนั้นถูกประกาศให้ใช้โดยทั่วกัน จากประเด็นการถูกยื้อแย่งทรัพยากรนี้ เหล่าผู้นำจากทั้งสามหมู่บ้านกล่าวว่า

“เป็นการยื้อแย่งที่ดินของชาวบ้านที่ใช้ทำกินหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ และถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญ ถ้าขาดที่ดินทำกินไปแล้วชาวบ้านจะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไร”

จากผลการดำเนินการดังกล่าวของรัฐ ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถขยายพื้นที่ทำกินเพิ่มได้อีกทั้งปัจจุบันจำนวนสมาชิกในครอบครัวเพิ่มขึ้นจึงทำให้ที่ดินที่มีอยู่ไม่เพียงพอสำหรับแบ่งสรรให้คนในครอบครัวใช้ทำกินอีกต่อไป และมีผู้ให้สัมภาษณ์หลายท่านได้ให้ความเห็นในประเด็นการยื้อแย่งทรัพยากรนี้เพิ่มเติม ดังเช่น นาย กฤษฏา ผู้ช่วยกำนันหมู่บ้านแม่กลองคี ที่กล่าวว่า

“จากประกาศของ ค.ส.ช. ที่ต้องการจะทวงคืนผืนป่า โดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2541 ซึ่งจะส่งผลทำให้พื้นที่บางแปลงของชาวบ้านที่เข้าไปทำกินหลังจากปีนั้นอาจจะถูกยึดคืนได้”

หรือจะเป็นเรื่องของงบประมาณในการทำแนวกันไฟที่ตกไปอยู่กับคนนอกพื้นที่ ทั้งที่ความเป็นจริงควรจะต้องนำมาจ้างคนในพื้นที่ในการดูแลไฟป่าเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชาวบ้าน ดังคำของ นายสัตพงษ์ ผู้ใหญ่บ้านแม่กลองน้อยที่กล่าวว่า

“กรณีงบประมาณป้องกันไฟป่า ซึ่งเป็นทรัพยากรที่ควรจะมาสู่ชาวบ้านในพื้นที่ แต่กลับไปลงกับคนนอกพื้นที่ที่รัฐจ้างมาทำแนวกันไฟ แล้วสุดท้ายชาวบ้านในพื้นที่ก็ต้องมาดูแลไฟป่าที่เกิดขึ้นโดยไม่มีรายได้อะไรเลย”

ส่วนประเด็นของแร่ธรรมชาติที่มีอยู่มากมายในเขตอำเภออุ้มผางที่กำลังจะถูกเอกชนเข้ามาขอสัมปทานขุดเจาะ เป็นข้อกังวลกับชาวบ้านท้องถิ่นในเรื่องผลกระทบที่จะตามมา ดังคำกล่าวของกำนันบุญเลิศ ที่บอกว่า

“กรณีแร่ธรรมชาติที่มีอยู่ที่หมู่บ้านแม่กลองคี เริ่มมีภาคเอกชนมาขอสัมปทานและคิดว่าหากเอกชนได้ไปชาวบ้านอาจจะได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอย่างแน่นอน”

ผลการวิจัยชี้ชัดว่าระดับการถูกยื้อแย่งทรัพยากรของชาวบ้านท้องถิ่นมีอยู่ค่อนข้างสูง ชาวบ้านท้องถิ่นไม่มีความสามารถในการเข้าถึงที่ดินที่ทรัพยากรพื้นฐานในการดำรงชีวิต อีกทั้งถูกภาครัฐเข้ามาควบคุมและหวงกั้นทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ไปอีกโดยรัฐมิได้มีการให้ความช่วยเหลือแต่อย่างใด ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชาวบ้านท้องถิ่นเกิดความยากจนและขัดสน ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ เป็นปัจจัยหนึ่งในระดับของความขาดแคลนเชิงสัมพัทธ์ ที่จะสามารถทำให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงขึ้นได้ นั่นคือชาวบ้านท้องถิ่นรู้แล้วว่าตนเองถูกยื้อแย่งอะไรไปและถูกเอาเปรียบเช่นใด

ส่วนประเด็นที่ว่าใครเป็นผู้แย่งหรือหวงกั้นทรัพยากรด้วยวิธีการใดไปจากชาวบ้านนั้น กลุ่มผู้นำทั้งสามหมู่บ้านให้ความเห็นไปในทางเดียวกันว่ากับคำกล่าวของกำนัน บุญเลิศ ที่ว่า

“เป็นภาครัฐที่มาแย่งทรัพยากรของชาวบ้านไปโดยการนำกฎหมายมาบังคับใช้ โดยเฉพาะการประกาศ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า” และ

“ภาครัฐนำเอากำลังของเจ้าหน้าที่ป่าไม้มาหวงห้ามและจับกุมชาวบ้านที่ใช้พื้นที่ทำกินอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า”

สอดคล้องกับนาย เรยา เลซานายก อ.บ.ต. บ้านแม่กลองคี และนาย ชูวงศ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแม่กลองใหญ่ที่กล่าวเสริมว่า

“สี่ห้าปีที่ผ่านมานี้เกิดการแย่งทรัพยากรจากภาครัฐขึ้นบ่อยมากจะเรียกได้ว่าทุกๆปี ในช่วงฤดูการเตรียมพื้นที่สำหรับเพาะปลูกเลยก็ได้ เพราะจะมีเจ้าหน้าที่ป่าไม้มาลาดตระเวนดูตลอด อย่างในอดีตที่บ้านแม่กลองคีเคยมีกรณีที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้มาจับกุมและยึดพื้นที่ของชาวบ้านไปประมาณสองราย หรืออย่างในหมู่บ้านแม่กลองใหญ่ก็จะมีหนึ่งหรือสองครั้งที่มีเจ้าหน้าที่มากันเขตไม่ให้ชาวบ้านเข้าทำกินในบางพื้นที่ แต่ ณ ปัจจุบันเหตุการณ์เช่นนี้น้อยลง”

จากมุมมองเรื่องทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ก็พอจะเข้าใจได้ว่าการประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าก็เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรให้กับคนรุ่นหลัง แต่ปัญหาคือการประกาศทับที่ทำกินของชาวบ้านนั้นถือเป็นการละเมิดอย่างชัดเจน และเป็นการแย่งทรัพยากรไปจากชาวบ้านด้วยการออกกฎหมายมาบังคับสอดคล้องกับงานเขียนไม่ว่าจะเป็นเรื่องกฎหมายการโจรกรรมทรัพย์สินของอังกฤษที่เอื้อประโยชน์ให้กับชนชั้นนายทุน หรือแม้แต่การออกกฎหมายยาเสพติดของสหรัฐที่มุ่งควบคุมชนชั้นล่างเท่านั้นเป็นต้น จึงมีลักษณะคล้ายคลึงกันในกรณีเช่นนี้คือ การประกาศ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเป็นนโยบายเพื่อตอบสนองต่อค่านิยมการอนุรักษ์ของคนในเมืองมากกว่าคนชนบทที่หากินอยู่กับป่า

ส่วนประเด็นความรุนแรงอีกประการคือกรณีที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เช่นกรณีตัวอย่างที่เคยเกิดขึ้นที่หมู่บ้านแม่กลองน้อย ที่มีเจ้าหน้าที่ป่าไม้มาจับคนที่ไร่เป็นแม่บ้านคนหนึ่งนำไปกักขังไว้ที่ หน่วยอนุรักษ์ 2 คืนโดยไม่ส่งให้ตำรวจที่ สน. อุ่มผาง ทำให้ชาวบ้านไม่พอใจเป็นอย่างมาก จากนั้นชาวบ้านก็บุกไปจับตัวเจ้าหน้าที่ป่าไม้คนนั้นเป็นตัวประกันแล้วเรียกร้องให้ปล่อยตัวแม่บ้านคนนั้นจนเรื่องราวก็บานปลายกลายเป็นการทำร้ายร่างกายเจ้าหน้าที่ ดังที่เป็นข่าวตามสื่อที่เห็นกันอยู่พักหนึ่ง ความขัดแย้งเช่นที่เกิดขึ้นนี้กลุ่มผู้นำหมู่บ้านส่วนใหญ่ของหมู่บ้านแม่กลองใหญ่กับแม่กลองน้อยกล่าวถึงระดับความรุนแรงที่เกิดขึ้นว่า

“กรณีรุนแรงสุดก็คือการที่เจ้าหน้าที่เข้ามาจับกุม และยึดพื้นที่ทำกินของชาวบ้านไป หรือ รองลงมาคือการพูดคุยตักเตือนกันก่อนจะเข้าจับกุม ซึ่งก็ไม่ได้มีความรุนแรงอะไร”

ผู้วิจัยมองว่าความขัดแย้งที่ปรากฏขึ้นเป็นความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานกับชาวบ้านท้องถิ่น และยังไม่ได้มองความขัดแย้งไปถึงแนวนโยบายของรัฐที่นำมาใช้ในพื้นที่ จึงยังไม่เกิดการขัดขืนนโยบายและไม่ได้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มผลประโยชน์เพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบาย เมื่อมองตามแนวคิดความขัดแย้งที่ ดาร์เรนดอร์ฟ กล่าวไว้ว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้มาจาก

สาเหตุหลักก็คือการยื้อแย่งทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยรัฐซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มอำนาจนำต้องการจะเก็บทรัพยากรที่ที่ดินที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้นไว้กับรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว ขณะที่จำนวนคนในพื้นที่มีมากขึ้น การหวงกันทรัพยากรนั้นให้กับสังคมเพียงกลุ่มเดียวโดยเฉพาะกับภาครัฐด้วยแล้ว ความเป็นไปได้ที่ความรุนแรงของความขัดแย้งจะมีมากขึ้นตามไปด้วย

2.1.5 ประเด็นปัจจัยความเข้มข้นของความขัดแย้ง

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และอธิบายข้อมูลที่ได้ในกรอบทฤษฎีความขัดแย้งของ ดาร์เรนดอร์ฟ ตามเงื่อนไข ความเข้มข้นของปัญหาความขัดแย้ง ปัจจัยตัวนี้จะชี้ให้เห็นว่าชาวบ้านท้องถิ่นมีทางเลือกในการดำรงชีวิตมากน้อยเพียงใด มีโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมตามไปด้วยหรือไม่ รวมถึงความสำคัญของที่ดินทำกินต่อชาวบ้านท้องถิ่น และการผูกขาดการจัดสรรอำนาจและทรัพยากรของภาครัฐ ซึ่งดาร์เรนดอร์ฟ ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ถ้ามีเหตุการณ์ที่ทำให้การเลื่อนชั้นทางสังคมจะต้องหยุดชะงักลง หรือการจัดสรรทั้งอำนาจและทรัพยากรไม่เท่าเทียมกัน ก็สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะต้องเกิดการปฏิวัติที่ทำลายโครงสร้างสังคมเดิมอย่างแน่นอน ผู้วิจัย พบสามประเด็นของความเข้มข้นของความขัดแย้งที่น่าสนใจดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การระดับการเลื่อนชั้นทางสังคม

หากกล่าวถึงโอกาสการทำมาหากินของลูกหลานคนในพื้นที่นั้นพบว่าชาวบ้านท้องถิ่นเริ่มตระหนักถึงการดำเนินชีวิตในพื้นที่และพยายามหาทางออกให้กับลูกหลานอยู่เพื่อลดความขัดแย้งในอนาคต โดยชาวบ้านเห็นว่าถ้ามีที่ดินเพียงพอให้ทำกิน และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่มาเข้มงวดเรื่องการใช้พื้นที่มากนัก รวมถึงถ้ามีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริมอาชีพทางเลือกอื่นๆ ให้กับชาวบ้าน นอกเหนือจากการทำเกษตรกรรมแล้ว คิดว่าชาวบ้านน่าจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ โดยเหล่าผู้นำจากหมู่บ้านแม่กลองน้อยและแม่กลองใหญ่กล่าวว่า

“ลูกหลานส่วนใหญ่ยังคงเป็นเกษตรกรเช่นเดิม มีบางส่วนไปเรียนและประกอบอาชีพอย่างอื่นในเมือง หรือมีบางส่วนก็กลับมารับราชการในพื้นที่แต่ถือว่ามีเป็นจำนวนน้อยมาก”

สอดคล้องกับประเด็นเรื่องคุณภาพชีวิตที่ดีมากกว่าของลูกหลานในการยังคงดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่กับการโยกย้ายออกนอกพื้นที่ โดยกลุ่มผู้นำหมู่บ้านส่วนใหญ่กล่าวว่า

“การอยู่ในพื้นที่ดีกว่า ชีวิตน่าจะมีความสุขมากกว่าเพราะครอบครัวได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน การใช้ชีวิตก็ไม่ต้องดิ้นรนมาก”

แต่อย่างไรก็ตามด้วยปัญหาเฉพาะหน้าในเรื่องที่ดินไม่พอทำกิน และลูกหลานของชาวบ้านท้องถิ่นจะต้องเผชิญกับปัญหานี้ในช่วงระยะเปลี่ยนผ่านจากการเป็นเกษตรกรไปเป็นลูกจ้างในเมือง มีผู้นำบางส่วนโดยเฉพาะกลุ่มผู้นำจากบ้านแม่กลองคือโดยนายบุญชุม และนาย กฤษตเมฆ ส.อบต. บ้านแม่กลองใหญ่ได้ให้ทัศนะที่แตกต่างออกไปว่า

“การโยกย้ายออกไปจากพื้นที่แล้วไปประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างในเมืองน่าจะดีกว่าเยอะ ชีวิตคงสุขสบายกว่า โดยเฉพาะคนที่ไปเรียนหนังสือสูงๆแล้วได้งานดี ก็คิดว่าการย้ายออกจากพื้นที่แบบนี้ก็เป็นเรื่องที่ดี แต่คนที่ออกจากพื้นที่ไปเป็นกรรมกร คนงานก่อสร้าง อย่างนี้ คิดว่ากลับมาอยู่ในพื้นที่จะดีกว่า”

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับทั้งสองแนวคิดนี้ แต่มีประเด็นว่าหากการออกจากพื้นที่เพราะไม่มีที่ดินเพียงพอให้ทำกินนั้น ถือได้ว่าเหลือทางเลือกในการดำรงชีวิตอยู่น้อย และการต้องดิ้นรนเพื่อหาเลี้ยงชีวิตให้รอดโดยการออกจากพื้นที่ด้วยความจำเป็น จึงเห็นได้ชัดเจนว่าระดับความเข้มข้นของความขัดแย้งมีโอกาสจะเกิดขึ้นสูง เพราะการเปลี่ยนแปลงนี้หมายถึงชาวบ้านท้องถิ่นจะต้องมีต้นทุนที่เพิ่มมากขึ้นและไม่รู้ว่าจะคุ้มค่าหรือไม่ในการโยกย้ายออกนอกพื้นที่ แต่หากออกจากพื้นที่เพราะหน้าที่การงานที่ดี ย่อมเป็นการเพิ่มทางเลือกที่ดีกว่าและสามารถลดความเข้มข้นของความขัดแย้งในพื้นที่ได้อีกทางหนึ่ง

และเมื่อชาวบ้านยืนยันว่าการอยู่ในพื้นที่น่าจะดีกว่าเพราะจะได้ใช้ชีวิตแบบมีความสุข ตามวิถีชุมชนคนในป่า นั้นหมายความว่าจะมีกลุ่มผลประโยชน์ที่ย้ายจากสถานะกลุ่มกึ่งผลประโยชน์มาเป็นกลุ่มผลประโยชน์มากขึ้นและพิจารณาการย้ายอำนาจจากที่ซ่อนเร้นมาเป็นความชัดเจน ดังนั้นเมื่อชาวบ้านยังอยู่ในพื้นที่ที่ไม่สามารถก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม หรือสามารถทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้เพราะการหวงห้ามการใช้ทรัพยากรของรัฐ จึงยังคงมีโอกาสในการเกิดความเข้มข้นของความขัดแย้งอยู่

2) ความสำคัญของที่ดินต่อชีวิตของชาวบ้าน

จากการเปลี่ยนการทำเกษตรแบบยังชีพมาเป็นเกษตรเชิงพาณิชย์ ชาวบ้านท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องใช้ที่ดินในการเพาะปลูกมากขึ้น สอดคล้องกับที่ ดาห์เรนดอร์ฟ ได้กล่าวไว้ว่า ทรัพยากรสถานภาพทางเศรษฐกิจและสถานภาพทางสังคมจะมีอิทธิพลต่อความเข้มข้นและรุนแรงของความขัดแย้ง ดังที่เราทราบดีอยู่แล้วว่าที่ดินที่เป็นปัจจัยการผลิตที่สามารถส่งเสริมสถานภาพทางเศรษฐกิจของชาวบ้านท้องถิ่นให้มีทรัพยากรมากขึ้นได้ ดังเช่นที่ผู้นำจากทั้งสามหมู่บ้านกล่าวไว้ว่า

“ชาวบ้านเป็นเกษตรกร ทำไร่ทำนาและทำกันมาอย่างนี้มายาวนานแล้ว ในอดีตชาวบ้านก็จะปลูกข้าวไว้กิน ปลูกข้าวโพดไว้เลี้ยงสัตว์ อาจจะมีทำปศุสัตว์และทำสวนบ้างแต่ก็มีไม่มาก ซึ่งจะไม่มียาได้ใดๆจากผลิตผลทางการเกษตรเหล่านี้ อาจจะมีชาวบ้านออกไปหาของป่ากันบ้างเพื่อนำมาขายเป็นรายได้เล็กๆน้อยๆ แต่พอรุ่นหลังๆมานี้ก็เริ่มมีการปลูกผัก พริก ข้าวโพด ชিংไว้ขายเป็นรายได้เลี้ยงครอบครัว ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นพืชเศรษฐกิจที่คนในหมู่บ้านทำกันอยู่ทุกปี”

แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนปัจจัยพื้นฐานของการผลิตถูกหวงห้ามไว้กับภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว ด้วยการประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอู้ม่างขึ้น จึงทำให้ชาวบ้านไม่มีทางเลือกมากนักใน

การใช้ประโยชน์จากที่ดินที่ตนมีอยู่ ทั้งที่ความเป็นจริงชาวบ้านมีรากเหง้าเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในเขตป่านี้มานานแล้ว และใช้ประโยชน์จากที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่มาก่อน ดังเช่นคำของ นายกฤษฎา ผู้ช่วยกำนันหมู่บ้านแม่กลองคีที่กล่าวว่า

“ชาวบ้านอยู่ที่นี้มาตั้งแต่บรรพบุรุษ นับได้เป็นร้อยปีแล้ว ถ้านับเฉพาะพื้นที่ในหมู่บ้านแม่กลองคี รุ่นปู่ย่าตายายอาศัยอยู่กันมาร้อยกว่าปีแล้วแต่ถ้าเป็นพื้นที่นาของชาวบ้านนั้น รุ่นพ่อแม่ได้ใช้ทำกินมาเกือบ ห้าสิบปีแล้วหรือ ประมาณปี พ.ศ. 2516 แต่พื้นที่ทำไร่ข้าวโพดปัจจุบันนี้ที่อยู่ตามเนินเขา ชาวบ้านก็จับจองทำกินกันมาแล้วประมาณสิบกว่าปี พื้นที่บางส่วนที่อยู่หลังเขาที่เป็นพื้นที่ราบ ทางเจ้าหน้าที่ป่าใหม่ได้มาจัดสรรให้ ในปี พ.ศ. 2526 ก็ทำกินมาได้ประมาณสามสิบกว่าปีได้แล้ว ซึ่งอยู่มาก่อนที่จะมีการประกาศให้พื้นที่เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าด้วยซ้ำ”

ส่วนทางด้านหมู่บ้านแม่กลองใหญ่โดยนาย ธรรมบุญ ส. อบต. ก็กล่าวไว้ไม่ต่างกันว่า

“เกิดมาก็อยู่ในพื้นที่นี้แล้วอยู่กันมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย แต่พอช่วงหลังมานี้ก็มีคนย้ายจากที่อื่นเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านนี้ด้วยเหมือนกัน”

และทางด้านหมู่บ้านแม่กลองน้อย โดยผู้ใหญ่ สัทพงษ์ กล่าวว่า

“หมู่บ้านแม่กลองน้อยนั้นก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2484 เป็นหมู่บ้านเล็กๆ โดยตอนหลังรัฐได้เข้ามาจัดสรรขอยเข้าหมู่บ้านใหม่เข้ามาอยู่อีกผากหนึ่งของแม่น้ำ ซึ่งน่าจะเป็นช่วงที่รัฐบาลประกาศให้คนออกจากป่ามาช่วยพัฒนาชาติ “

ผลของการจัดการป่าไม้ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตชาวบ้าน เป็นการกีดกันการใช้ชีวิตตามวิถีชุมชนที่เป็นอยู่มาช้านาน เป็นการจำกัดสิทธิของชาวบ้านในใช้ประโยชน์จากที่ดินที่บรรพบุรุษได้เข้ามาอาศัยจับจองไว้ทำกิน และภายหลังจากการเข้ามาจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าแนวโน้มความเข้มข้นของขัดแย้งมีโอกาสเกิดขึ้นได้ และชาวบ้านที่ดำเนินชีวิตแบบเดิมเริ่มต้องปรับตัวให้เข้ากับเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป ดังเช่นที่ผู้นำจากทั้งสามหมู่บ้านกล่าวไว้ว่า

“ถ้าจะยังคงทำอาชีพแบบเดิมนี้อาจจะทำให้มีผู้ที่มีความรู้คอยให้คำแนะนำในการปลูกพืชเกษตรที่เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งน่าจะเป็นการพัฒนาการเกษตรให้ยั่งยืนต่อไปได้ในอนาคต และตอนนี้ก็มีการรวมกลุ่มกันเพื่อปลูกผักปลอดสารพิษขายที่บ้านแม่กลองน้อย ซึ่งคิดว่าน่าจะใช้พื้นที่น้อยลงแต่น่าจะได้ราคาดีขึ้นและชาวบ้านก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้”

จากข้อมูลที่ได้จึงมีความสอดคล้อง ตามที่ ดาห์เรนดอร์ฟ ได้กล่าวไว้ว่าความขัดแย้งจะเพิ่มมากขึ้นตามระดับของความเข้มข้นและความรุนแรงของความขัดแย้ง ดังนั้นความเข้มข้นของความขัดแย้งจึงหมายถึงจำนวนหรือระดับความสำคัญของต้นทุนที่เกี่ยวข้องในความขัดแย้ง นั่นคือเงิน, ชีวิต, วัตถุพิบ และโครงสร้างพื้นฐานที่สูญเสียไปอันเกิดจากความขัดแย้ง และความเข้มข้นและความรุนแรงของความขัดแย้งมีแนวโน้มที่จะเกิดน้อยลงในกลุ่มที่มีการจัดการกลุ่มที่ดีกว่า หรือการจัดการองค์กรที่

ดีกว่ามีเหตุผลมากกว่าซึ่งตอนนี้อยู่ในพื้นที่ที่ยังไม่มีการจัดการกลุ่มที่ดีและนั่นหมายความว่ามีโอกาสเกิดความรุนแรงขึ้นได้ในอนาคต

3) การผูกขาดอำนาจของรัฐในการจัดการทรัพยากรที่ดิน

ด้วยอำนาจของภาครัฐที่มีมากกว่าของชาวบ้านท้องถิ่น รัฐจึงสามารถมากำหนดขอบเขตการใช้พื้นที่ตรงไหนก็ได้ โดยพื้นที่บางส่วนของชาวบ้านก็ได้รับการจัดสรรให้ทำกิน แต่บางส่วนก็ถูกให้โยกย้ายพื้นที่ทำกินไปที่อื่น หรือหวงห้ามไม่ให้เข้าทำกินในพื้นที่นั้นๆอีก

จากผลการสัมภาษณ์สามารถสรุปได้ว่าชาวชุมชนท้องถิ่นทุกๆครัวเรือนล้วนถูกภาครัฐหวงกันพื้นที่ทำกินที่บรรพบุรุษของพวกเขาได้อาศัยบุกเบิกมาอย่างช้านานก่อนที่รัฐจะมาประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และดูเหมือนทรัพยากรนั้นจะถูกหวงกันไว้ให้สังคมเพียงกลุ่มเดียวคือภาครัฐและกีดกันหวงห้ามทรัพยากรนั้นจากอีกกลุ่มหนึ่งที่เป็นชาวบ้านท้องถิ่น ความเข้มข้นของความขัดแย้งจึงมีมากขึ้น ดังเช่นคำให้สัมภาษณ์ของนายทวีศักดิ์ ผู้ช่วยกำนันหมู่บ้านแม่กลองคี ที่ได้ตอกย้ำว่าชาวบ้านท้องถิ่นเป็นผู้บุกเบิกพื้นที่ แล้วภายหลังรัฐจึงเข้ามาผูกขาดการใช้อำนาจในการจัดสรรทรัพยากรดังกล่าวว่า

“ชาวบ้านเป็นผู้จับจองกันเองในส่วนของพื้นที่บริเวณที่อยู่ใกล้ๆรอบหมู่บ้าน แต่อีกส่วนหนึ่งที่อยู่ห่างออกไปจากหมู่บ้านเล็กน้อย รัฐโดยกรมป่าไม้และกรมที่ดินเป็นผู้มาจัดสรรให้ครอบครัวละ 15 ไร่”

สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของกลุ่มผู้นำหมู่บ้านแม่กลองใหญ่โดยนาย ธรรมบุญ ที่

กล่าวว่า

“ชาวบ้านจับจองพื้นที่ทำกินกันเอง และชาวบ้านก็จัดสรรกันเองว่าใครใช้แปลงไหนได้บ้าง สมัยแรกเริ่มนั้นรัฐไม่ได้มาจัดสรรอะไรให้เลย พอตอนหลังมานี้รัฐก็มาประกาศเขตป่าฯ และเริ่มเข้ามาควบคุมหวงกันพื้นที่ทำกินของชาวบ้านไป”

และกลุ่มผู้นำหมู่บ้านแม่กลองน้อยก็กล่าวเช่นเดียวกับนาย รัฐบาล ส. อบต. ที่ว่า

“สมัยรุ่นปู่ย่าตายายเป็นผู้จับจองที่กินทำกินเอง ตอนหลังที่ทางภาครัฐมาเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องก็ประมาณปี พ.ศ.2525 ตามประกาศที่ 66/23 เรื่องให้ชาวบ้านที่เป็นคอมมิวนิสต์ให้ออกจากป่ามาช่วยพัฒนาชาติแล้วรัฐก็จะจัดสรรที่อยู่ที่ดินทำกินให้ แต่เอาเข้าจริงแล้วก็ได้จัดอะไรเลย”

ส่วนประเด็นที่ชาวบ้านคิดว่าตนเองมีความชอบธรรมในการครอบครองที่ดินที่บรรพบุรุษจับจองไว้ นั่นคิดว่าคงเป็นแค่ความชอบธรรมทางพฤตินัยในมุมมองของชาวบ้านเองเท่านั้น จะเห็นได้จากมุมมองของกลุ่มผู้นำทั้งสามหมู่บ้านกล่าวเป็นเสียงเดียวกันเลยว่า

“ชาวบ้านมีความชอบธรรมเป็นที่สุดในการครอบครองที่ดินทำกินในบริเวณนี้เพราะบรรพบุรุษของพวกเขาเป็นผู้จับจองพื้นที่ทำกินเองก่อนที่รัฐจะมาประกาศเขตป่าเสียอีก”

แต่อย่างไรก็ตามโดยนิตินัยแล้วชาวบ้านยังไม่ได้มีความชอบธรรมใดๆเลยมีหน้าซ้ำอาจมีโอกาสเป็นจำเลยตามกฎหมายด้วยเพราะอาศัยและทำกินในพื้นที่อนุรักษ์ที่ถูกประกาศโดยรัฐที่เป็นกลุ่มอำนาจนำ แต่หากกล่าวถึงความชอบธรรมของการผูกขาดการใช้อำนาจในการจัดการที่ดินนั้น (Legitimacy) ชาวบ้านท้องถิ่นไม่ได้มีความเห็นพ้องต้องกันกับนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐดังกล่าว ดังนั้นความขัดแย้งมีโอกาสจะเกิดขึ้นเมื่อความเห็นพ้องต้องกันนั้นลดลง หรือเมื่อรัฐสูญเสียความชอบธรรมของการจัดระเบียบสังคมในแบบที่เป็นอยู่

จากการวิจัยพบว่ารัฐได้เข้ามาใช้อำนาจผูกขาดการจัดการที่ดินและป่าไม้ภายหลังจากมีการปราบปรามเหล่าคอมมิวนิสต์หมดแล้ว นั่นแสดงให้เห็นว่าอำนาจเบ็ดเสร็จได้กลายมาเป็นของรัฐและผลการจัดการดังกล่าวเริ่มส่งผลกระทบต่อชาวบ้านท้องถิ่นนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ดังคำให้สัมภาษณ์ถึงการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐจากกลุ่มผู้นำหมู่บ้านแม่กลองคีที่ได้กล่าวไว้ว่า

“รัฐมาจัดสรรที่ทำกินให้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2528 เป็นช่วงที่มีการปราบปรามกลุ่มคอมมิวนิสต์เสร็จสิ้นแล้ว หรือหลังจากรัฐประกาศให้คนออกจากป่า ซึ่งชาวบ้านได้อาศัยทำกินอยู่ในพื้นที่นั้นก่อนหน้านั้นนานมาแล้ว ก่อนที่ในพื้นที่ตรงนี้จะกลายเป็นพื้นที่สีแดง”

และก็เป็นไปในลักษณะเดียวกันกับอีกสองหมู่บ้านคือแม่กลองใหญ่และแม่กลองน้อยที่ได้กล่าวถึงการผูกขาดการจัดการทรัพยากรที่ดินในระยะต่อมา โดยเหล่าผู้นำจากทั้งสองหมู่บ้านได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

“รัฐเข้ามาจัดการเรื่องที่ดินอย่างจริงจังอีกครั้งก็ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2532 โดยการประกาศให้พื้นที่บริเวณ ตำบลโมโกร เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และหลังจากปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา รัฐเริ่มมีความเข้มงวดขึ้นเรื่อยๆ ในการหวงกันป่าไม้”

เราจะเห็นว่าไม่ว่าหากใครก็ตามที่มีอำนาจก็มีโอกาสที่จะได้สิทธิครอบครองทรัพยากรมากกว่าตามไปด้วย ดังเช่นถ้ารัฐมีอำนาจสามารถกีดกันที่ดินไว้รัฐก็ได้ทรัพยากรที่ดินไป ถ้าชาวบ้านท้องถิ่นสามารถก่อรูปตั้งเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ศักยภาพได้ ก็จะเป็นผู้ได้ครอบครองที่ดินตามที่กลุ่มตนต้องการและรัฐก็จะสูญเสียที่ดินที่เป็นสาธารณะไปอีกเช่นกัน ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับว่าทั้งรัฐและชาวบ้านจะต่อรองประนีประนอมกันได้มากแค่ไหนในการใช้ที่ดินที่มีอยู่อย่างจำกัดนี้ อย่างไรก็ตามนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐที่เกิดขึ้นมานี้เองทำให้รัฐสามารถเข้าถึงทรัพยากรมากกว่าชาวบ้านท้องถิ่น ดังที่นายสิทธิชัย จากหมู่บ้านแม่กลองน้อยและนายพิพัฒน์ จากบ้านแม่กลองใหญ่ให้ความเห็นเหมือนกันว่า

“รัฐเป็นผู้ได้ประโยชน์มากกว่าเพราะรัฐสามารถเก็บทรัพยากรได้มากกว่า รัฐจะมาทำอะไรกับพื้นที่ตรงนั้นก็ไม่ได้ การที่รัฐมาจัดการที่ดินและป่าไม้เช่นนี้ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถขยายพื้นที่ทำกินเพิ่มได้ ส่งผลให้ชาวบ้านไม่มีที่ดินเพียงพอต่อการทำกินอีกต่อไปเพราะสมาชิกในครอบครัวที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และกลายเป็นผู้เดือดร้อนไปในที่สุดจากการที่ที่ดินไม่พอทำกิน”

แต่ในอีกมุมมองหนึ่งของกลุ่มผู้นำจากบ้านแม่กลองคือและบางส่วนของแม่กลองน้อย กล่าวถึงการเข้าถึงทรัพยากรว่า ทุกๆฝ่ายน่าจะได้ประโยชน์จากการหวงห้ามทรัพยากรของภาครัฐ ดัง คำกล่าวที่ว่า

“น่าจะได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย เพราะรัฐมีพื้นที่ป่ามากขึ้นและคิดว่าชาวบ้านก็ได้ด้วย เพราะชาวบ้านก็ได้ใช้ประโยชน์จากป่าเช่นกัน แต่เราต้องมองเรื่องที่ว่าใครได้ประโยชน์นี้ แยกเป็นสองส่วน คือถ้าเป็นการหวงห้ามป่าดั้งเดิมเลยนี้ถือว่าชาวบ้านและรัฐจะเป็นผู้ได้ประโยชน์ แต่ถ้าการจัดการที่ดินและป่าไม่เป็นการยึดคืนพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน อย่างนี้เห็นว่ารรัฐเป็นผู้ได้ประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียว”

จากการได้คำตอบมาเช่นนี้ย่อมชี้ให้เห็นว่าและเมื่อใดที่ชาวบ้านไม่รู้สึกรู้ว่ามีความมั่นคง ในการครอบครองที่ดินที่ตนใช้ทำกินอยู่ ก็จะทำให้ชาวบ้านไม่มีจิตใจที่ต้องรักษาป่าที่เหลืออยู่อย่าง แท้จริง เมื่อใดที่เจ้าหน้าที่เว้นว่างจากการตรวจตรา ชาวบ้านก็จะทำการบุกรุกแผ้วถางป่าเพิ่มเพราะ ชาวบ้านเห็นว่าไม่ว่าจะที่ดินผืนเก่าหรือผืนใหม่ก็ไม่ต่างกันเพราะไม่ได้สิทธิในการครอบครองอยู่ดี ซึ่งนี่ จะเป็นปัญหาเชิงลึกในระดับจิตใต้สำนึก ที่ต้องใช้เวลาอย่างมากในการปรับเปลี่ยนทัศนคติเหล่านี้ให้ กลับมาสู่หนทางที่ถูกต้อง หากรัฐบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้นโดยไม่สนใจต่อสภาพความเป็นอยู่ของ ชาวบ้านแล้ว ความเป็นธรรมย่อมไม่เกิดขึ้น

และเมื่อกล่าวถึงความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ให้กับชาวบ้าน นั้น เหล่าผู้นำหมู่บ้านแม่กลองน้อยโดยเฉพาะนาย ก้ว และ นายใหม่ ตลอดจนจนถึง นายกฤตเมฆ จาก บ้านแม่กลองใหญ่ได้ให้ความคิดเห็นว่า

“ภาครัฐไม่มีความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากร เพราะเมื่อทางเจ้าหน้าที่เข้ามาใน หมู่บ้านแล้วก็ทำการยึดพื้นที่บางแปลงที่ทางเจ้าหน้าที่เห็นว่าไม่สมควรให้ทำกินไปเลย”

ขณะที่กลุ่มผู้นำหมู่บ้านแม่กลองคือโดยเฉพาะ นาย เรยา และนายทวีศักดิ์ ให้ความเห็นว่า

“เป็นธรรมหรือไม่เป็นธรรมไม่รู้ เพราะพื้นที่มีจำกัดเท่านั้นขยายไม่ได้แล้ว พื้นที่ส่วนใหญ่ก็ ติดดอยหมดและเป็นต้นไม้ใหญ่ชาวบ้านก็ไม่อยากจะไปตัดทำลายเพื่อใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูก ทางที่ดีคือพื้นที่ที่ชาวบ้านใช้ทำกิน ณ ปัจจุบันนี้ขออย่าให้ภาครัฐมายึดคืนตามประกาศ ค.ส.ช. ในเรื่องการทวงคืนผืนป่าโดยใช้ ภาพถ่ายทางอากาศหลังปี พ.ศ. 2545 ถ้าไม่เช่นนั้นพื้นที่ทำกินของชาวบ้านกว่า 40% ต้องถูกยึดคืนอย่างแน่นอน”

หากมาองตามทฤษฎีความขัดแย้งนั้น กลุ่มอำนาจนำอย่างภาครัฐที่ใช้สิทธิอำนาจเพื่อรักษาผลประโยชน์ให้กับฝ่ายตนเพียงฝ่ายเดียวย่อมจะสร้างความขัดแย้งให้เกิดมากขึ้นเพราะเป็นการ ผลักดันอีกฝ่ายให้เป็นฝ่ายตรงข้ามที่ไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรที่มีได้และจะต้องเกิดการแย่งชิงกันในอนาคตหากกลุ่มที่มีอำนาจน้อยกว่าพบเงื่อนไขในการต่อสู้ซึ่งก็มีบางคำตอบของชาวบ้านเริ่มเห็นแนวทางในการต่อสู้แล้วเพียงแต่ต้องรอให้สถานการณ์รวมถึงปัญหาสุกงอมเพียงพอให้ความขัดแย้งที่ถูกบีบอัดอยู่นั้นระเบิดออกมาเท่านั้น ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นจริงความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นอาจจะ

ใหญ่โตเกินกว่าที่คาดไว้ก็ได้ โดยอาจสร้างความเสียหายให้กับทั้งภาครัฐและตัวชาวบ้านเอง และที่สุดแล้วอาจจะทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างลึกซึ้งซึ่งจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบสังคมและแบ่งสรรทรัพยากรกันใหม่อย่างแน่นอน

3 อภิปรายศักยภาพของชาวชุมชนท้องถิ่นในการเปลี่ยนแปลงนโยบาย

ผู้วิจัยได้ประเมินศักยภาพความเป็นไปได้ที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายของชุมชนท้องถิ่น โดยสรุปแยกเป็นสามประเด็นหลักดังต่อไปนี้

3.1 การจัดตั้งกลุ่มของชาวบ้าน

ผู้วิจัยพบว่าชาวบ้านยังไม่พบเงื่อนไขทางเทคนิค ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการรวบรวมตัวเป็นกลุ่มก้อนเพื่อสร้างเป็นกลุ่มประโยชน์ที่ชัดเจน หรือการไม่มีผู้นำที่สามารถกระตุ้นชาวบ้านกลุ่มเฉื่อยให้ตระหนักรู้ในปัญหาที่ตนประสบอยู่และด้วยแนวคิดและอุดมการณ์ของชาวบ้านก็ยิ่งเหมือนกับภาครัฐอยู่ซึ่งไม่สามารถสร้างความแตกต่าง แม้จะมีแนวคิดบางส่วนที่แตกต่างบ้างเล็กน้อยแต่โดยรวมแล้วแนวคิดนั้นๆยังไม่ตกผลึกจนกลายเป็นแนวคิดหรืออุดมการณ์ร่วมของชาวบ้านที่ประสบปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกินในพื้นที่ อีกทั้งแนวคิดและอุดมการณ์นั้นยังไม่มี ความแหลมคมมากพอที่จะให้เกิดการเรียกร้องผลประโยชน์ที่ตนเองต้องการ เพราะจากที่ได้รับข้อมูลมาชาวบ้านค่อนข้างแต่หวังว่ารัฐจะเข้ามาช่วยเหลือโดยที่ชาวบ้านยังไม่ได้คิดที่จะเรียกร้องให้ตนเองนั้นได้ในสิ่งที่ต้องการอย่างแท้จริง

ในส่วนของเงื่อนไขทางการเมืองนั้นชาวบ้านก็ยังไม่พบอีกเช่นกัน เพราะไม่ได้มีการรวมเป็นกลุ่มเป็นก้อนที่ชัดเจนและไม่มีการรับสมาชิกกลุ่มอย่างเป็นทางการ แม้ว่าในแต่ละหมู่บ้านจะมีสถานที่ในการพบปะพูดคุยกันเกี่ยวกับปัญหาที่ตนประสบอยู่และสามารถทำได้อย่างสะดวกแต่ประเด็นปัญหายังไม่ได้ถูกนำมาพูดคุยอย่างต่อเนื่องและเป็นทางการ ดังนั้นชาวบ้านจึงยังไม่มี การดำเนินการใดๆ ส่วนภาครัฐจะมีการขัดขวางการรวมกลุ่มเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองอยู่บ้างรวมถึง การส่งสัญญาณเตือนถึงการรวมกลุ่มเพื่อเรียกร้องเกี่ยวกับความขัดแย้งปัญหาที่ดินแต่ก็ไม่ได้มีการ ความเข้มข้นแต่อย่างใด เพราะรัฐคงเห็นถึงศักยภาพของชาวบ้านแล้วว่าไม่สามารถรวมตัวกันได้และไม่ใช่ว่าเรื่องง่ายที่ชาวบ้านจะรวมตัวกันจนเกิดการเรียกร้องเรื่องใดๆขึ้นได้เพราะเหตุที่ว่าพื้นที่อยู่ห่างไกลจากหน่วยงานภาครัฐมาก

สุดท้ายในส่วนของเงื่อนไขทางสังคมนั้นแม้ชาวบ้านจะมีช่องทางการสื่อสารเรื่องปัญหาที่ดินกันในกลุ่มอยู่อย่างหลากหลายและมีการพูดคุยกันถึงปัญหาอย่างต่อเนื่องแต่จะมีบางประเด็นที่นำมาพูดคุยต่อเมื่อมีปัญหากันเท่านั้น และก็ไม่ได้ดำเนินการจัดตั้งกลุ่ม อีกทั้งไม่ได้มีการรับสมาชิกเป็นกลุ่มอย่างเป็นทางการแต่อย่างใด ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าชาวบ้านยังไม่มีศักยภาพเพียงพอในการที่จะดำเนินการจัดตั้งเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ชัดเจนและดำเนินเรียกร้องใดๆต่อภาครัฐ

3.2 ความรุนแรงของความขัดแย้ง

เมื่อกล่าวสรุปถึงรูปแบบและประสิทธิผลของการจัดการความขัดแย้งนั้น ผลการวิจัยพบว่ากรณีความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านด้วยกันเองนั้นสามารถจัดการแก้ไขปัญหาด้วยวิถีจารีตประเพณี และสามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งได้เป็นอย่างดี จึงถือได้ว่าความขัดแย้งไม่มีความรุนแรง แต่ถ้าเป็นความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับภาครัฐนั้นไม่สามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยจารีตประเพณี แม้จะใช้กฎหมายก็ไม่สามารถแก้ไขได้อย่างสมบูรณ์เพราะชาวบ้านไม่เห็นด้วยกับกฎหมายที่นำมาบังคับใช้กับชาวบ้านในพื้นที่เพราะเป็นกฎหมายที่ไม่ชอบธรรม อีกทั้งข้อเรียกร้องใดๆ ของชาวบ้านที่ผ่านมามากจะไม่ได้การตอบสนอง ดังนั้นการแก้ไขปัญหาคใดๆ จะต้องยึดถือหลักความยุติธรรมเป็นสำคัญและมองเห็นผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายหลัก ถ้าไม่เช่นนั้นมีโอกาสที่ความรุนแรงจะเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐที่ไม่มีความรัดกุมดีพอ หรือไม่มีความเป็นธรรมเพียงพอ ก็อาจก่อให้เกิดความรุนแรงตามมาได้ในอนาคต แต่ ณ ปัจจุบันถือว่าความรุนแรงของความขัดแย้งนั้นมีความรุนแรงในระดับที่น้อยอยู่ ไม่ถึงขั้นที่ชาวบ้านต้องลุกขึ้นมาประท้วงการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือต่อต้านนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐในพื้นที่

ส่วนในเรื่องของระดับการถูกยื้อแย่งทรัพยากรหรือการปิดกั้นการเข้าถึงทรัพยากรโดยรัฐนั้นผลการวิจัยพบว่าชาวบ้านเป็นผู้ถูกยื้อแย่งทรัพยากรไป ไม่ว่าจะเป็นที่ดินและป่าไม้ งบประมาณ และแร่ธรรมชาติโดยทั้งรัฐและเอกชนเป็นผู้มายื้อแย่งทรัพยากรและงบประมาณไป ซึ่งเกิดขึ้นค่อนข้างบ่อย และกรณีการยื้อแย่งทรัพยากรที่ดินที่รุนแรงสุดคือการหวงห้ามที่ดินที่ทำกินของชาวบ้านไปเป็นป่าอนุรักษ์ และจับกุมชาวบ้านไปดำเนินคดีข้อหาบุกรุกทำลายป่า รองลงมาคือการตักเตือนชาวบ้านที่อาจเข้าข่ายบุกรุกพื้นที่ป่ากันก่อนที่จะจับกุม แต่ชาวบ้านก็ยอมรับได้หากการจับกุมนั้นเกิดขึ้นกับผู้ทีบุกรุกป่าจริง แต่จะไม่สามารถยอมรับได้หากเป็นกรณีไร้เหตุผลที่ชาวบ้านกลับไปทำไร่ในที่แปลงเดิมแล้วถูกจับดำเนินคดี และการมาหวงกันพื้นที่บางส่วนของชาวบ้านไปเป็นเขตห้ามบุกรุก รวมถึงการปฏิบัติหน้าที่เขาเจ้าพนักงานที่ไม่ตรงไปตรงมาด้วย

3.3 ความเข้มข้นของความขัดแย้ง

เมื่อกล่าวถึงระดับการเลื่อนชั้นทางสังคมซึ่งสามารถชี้ให้เห็นถึงความเข้มข้นของความขัดแย้งนั้น ผลการวิจัยพบว่าชาวบ้านอาศัยอยู่ในพื้นที่มานานแล้ว และถือได้ว่าเป็นเจ้าของพื้นที่อย่างแท้จริง แต่ตอนหลังภาครัฐเข้ามาจัดการพื้นที่ กำหนดให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ส่งผลให้ชาวบ้านเสียสิทธิในการครอบครองพื้นที่ไป และส่งผลกระทบต่อชาวบ้านอย่างมากเป็นการตัดโอกาสการทำมาหากินของชาวบ้านที่ต้องพึ่งผิงที่ดินในการทำมาหาเลี้ยงชีพ เมื่อถูกจำกัดการใช้ที่ดินจึงทำให้ชาวบ้านไม่สามารถทำกินได้และทำให้กลายเป็นคนยากไร้ เพราะไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากร และน่าจะถือได้ว่า

ชาวบ้านถูกเบียดบังโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคม หรือตัดโอกาสทางด้านเศรษฐกิจในการที่จะทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้

ยังมีข้อค้นพบอีกว่าชาวบ้านนั้นมีโอกาสเป็นเกษตรกรมาช้านานแล้วและตอนนี้ก็ยังเป็นอยู่แต่เปลี่ยนจากเกษตรแบบยังชีพมาเป็นเกษตรแบบเชิงพาณิชย์มากขึ้น จึงมีความต้องการที่ดินในการทำการเกษตรมากขึ้น แต่ก็ต้องมาติดที่ภาครัฐเข้ามาจัดการเรื่องที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่นี้ให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไป เป็นเหตุให้ชาวบ้านไม่สามารถขยายที่ทำกินได้ จึงทำให้ที่ดินไม่เพียงพอสำหรับใช้ทำการเกษตร เป็นการปิดโอกาสในการประกอบอาชีพเพื่อให้มีรายได้ที่เพียงพอต่อการเลี้ยงคนในครอบครัวที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกวันให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ ในส่วนของลูกหลานยังคงประกอบอาชีพแบบเดิมอยู่ อาจมีไปประกอบอาชีพอย่างอื่นบ้างแต่มีเพียงเล็กน้อย ดังนั้นถ้ามองประเด็นนี้ในเรื่องของทางเลือกในดำรงชีวิตแล้วดูเหมือนจะมีทางเลือกให้น้อยและสามารถคาดการณ์ได้ว่าปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกินนั้นจะต้องมีความเข้มข้นอย่างแน่นอน เพราะลูกหลานยังคงดำเนินชีวิตเป็นเกษตรกรเช่นเดิมและมีโอกาสไม่มากในการไปประกอบอาชีพอย่างอื่นนอกพื้นที่ และสุดท้ายแล้วชาวบ้านบอกว่าการอยู่ในพื้นที่น่าจะมีชีวิตที่ดีกว่า นั้นหมายความว่าปัญหาความขัดแย้งที่มีอยู่จะยังคงความเข้มข้นอยู่ต่อไปเพราะทางเลือกอื่นๆไม่มี อีกทั้งชาวบ้านมองว่าการย้ายออกไปทำมาหากินที่อื่น ไม่ใช่ทางเลือกที่ดีนัก เพราะจะต้องต่อสู้ดิ้นรนอย่างหนักและโอกาสที่จะไปเติบโตที่อื่นนั้นมีน้อย ด้วยดังนั้นไม่ว่าจะอย่างไรก็ขออยู่ในพื้นที่ที่ดีกว่า นั้นชี้ชัดแล้วว่าโอกาสเลื่อนชั้นทางสังคมมีน้อยพร้อมๆกับทางเลือกในการดำรงชีวิตก็มีน้อยและยังคงเป็นการดำรงวิถีชีวิตแบบเดิมอยู่

เมื่อกล่าวถึงการจัดสรรอำนาจและทรัพยากรในสังคม พอสรุปได้ว่าโดยส่วนใหญ่แล้วบรรพบุรุษของชาวบ้านเป็นผู้จับจองที่ดินเอง และรัฐอาจจะมาจัดสรรให้ในภายหลังแต่ก็ไม่ได้จัดสรรให้เป็นรูปธรรมและมอบเอกสารสิทธิ์ใดๆ ให้จนในที่สุดรัฐก็มาประกาศพื้นที่บริเวณนี้ให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นการสงวนหวงห้ามการใช้ประโยชน์ที่ดินและป่าไม้ของชาวบ้านไปโดยปริยาย แต่ชาวบ้านยังมองว่าตนเองยังคงมีความชอบธรรมในการครอบครองที่ดินทำกินในบริเวณนี้อยู่ เพราะบรรพบุรุษเป็นผู้บุกเบิกจับจองทำกินเอาไว้ก่อนที่รัฐเข้ามาจัดการที่ดินและป่าไม้ภายหลัง และนี่น่าจะเป็นสาเหตุหลักของความเข้มข้นของความขัดแย้งที่รอวันปะทุขึ้นมาในภายภาคหน้า

ผลการวิจัยพบว่าภาครัฐเข้ามาจัดการที่ดินและป่าไม้ประมาณปี พ.ศ.2528 และเริ่มจริงจังในการประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในปี พ.ศ. 2532 ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 รัฐเริ่มเข้มงวดอย่างมากในการหวงกันป่าไม้และการใช้ที่ดินทำกินของชาวบ้าน และโดยส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านบอกว่ารัฐเป็นผู้ได้ประโยชน์จากการเข้าถึงทรัพยากร และรัฐสามารถใช้ทรัพยากรนี้ได้อย่างไรก็ได้ ขณะที่ชาวบ้านถูกห้ามไม่ให้ใช้ทรัพยากรเหล่านั้นและเมื่อเป็นเช่นนี้ก็เหลือทางเลือกให้ชาวบ้านหาเลี้ยงชีพตนเองไม่มากตามไปด้วย เมื่อโอกาสที่มีถูกตัดออกไปทางเลือกในการดำเนินชีวิตย่อมต้องมีน้อยลง

ความเข้มข้นของปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกินจึงมีมากขึ้นเช่นกัน อาจจะมีชาวบ้านบางส่วนบอกว่า รัฐหวงกันทรัพยากรนั้นไปก็จะเกิดประโยชน์กับทุกคนเพราะทุกคนได้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้น แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่กล่าวว่าการจัดสรรทรัพยากรที่ดินและป่าไม้จากนโยบายของรัฐนั้นไม่เป็นธรรม เพราะเจ้าหน้าที่เข้ามาหวงกันที่ดินที่เคยใช้ทำกินไป โดยมีได้ให้ความช่วยเหลือหรือหาทางออกในการเลี้ยงชีพให้กับชาวบ้านเลย ชาวบ้านกล่าวว่า ถ้าอยากให้เป็นธรรมนั้นรัฐจะต้องไม่ยึดคืนพื้นที่ทำกินที่ชาวบ้านมีอยู่และให้ออกเอกสารสิทธิ์ให้กับชาวบ้านด้วยเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงในการครอบครองที่ดินที่ทำกินของชาวบ้าน

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง “นโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐกับศักยภาพการเปลี่ยนแปลงนโยบายโดยชุมชนท้องถิ่น ศึกษากรณีชุมชนท้องถิ่นในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ตาบลโมโกร อำเภอดຸ້ມผาง จังหวัดตาก” ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษากระบวนการนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐโดยใช้ทฤษฎีความขัดแย้ง และศึกษาศักยภาพของชาวชุมชนท้องถิ่นในการเปลี่ยนแปลงนโยบาย โดยพิจารณาจากการสร้างกลุ่มผลประโยชน์ทางสังคม ระดับความรุนแรงและความเข้มข้นของความขัดแย้งอันเป็นผลจากการดำเนินนโยบายจัดการที่ดินและป่าไม้ของภาครัฐ

ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตของการวิจัยออกเป็นสองส่วน แยกเป็นขอบเขตด้านเนื้อหา ครอบคลุมถึงการศึกษาระบบนโยบายสาธารณะของชาวชุมชนท้องถิ่นกับการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐ โดยการอธิบายผ่านทฤษฎีความขัดแย้ง และเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการปรับเปลี่ยน หรือก่อรูปนโยบายใหม่จากปากของชุมชนท้องถิ่น โดยอาศัยกรอบทฤษฎีความขัดแย้งของ ราล์ฟ ดาห์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf) ซึ่งครอบคลุมถึงเรื่องการสร้างกลุ่มผลประโยชน์ทางสังคมของชาวชุมชนท้องถิ่น ระดับความรุนแรงและความเข้มข้นของความขัดแย้งในพื้นที่ และศึกษาศักยภาพของชาวบ้านในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบาย ส่วนที่สองเป็นขอบเขตด้านเวลา คือ การศึกษาต้นนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐซึ่งจำกัดช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2532 ถึงปัจจุบัน (ซึ่งเป็นปีที่มีการประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดຸ້ມผาง) และศึกษาระบบการปรับเปลี่ยน หรือก่อรูปนโยบายใหม่ที่เป็นอยู่จากปากของชาวชุมชนท้องถิ่น จำกัดขอบเขตเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2545 (ซึ่งเป็นเวลาที่เจ้าหน้าที่รัฐเริ่มบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้นกับชาวชุมชนท้องถิ่น) ถึงปัจจุบัน

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและเป็นคำถามที่ชัดเจนแบบปลายเปิด สามารถนำไปใช้ในสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) และผู้ถามสามารถถามเพิ่มเติมได้ โดยผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์มาตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนในเชิงเนื้อหาและทฤษฎี (Content Validity) โดยอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ตรวจสอบ แล้วจึงนำแบบสัมภาษณ์ไปลงพื้นที่เก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยอันดับแรกเป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ รายงานผลการศึกษาวิจัยประเภทต่างๆ เพื่อค้นหาค้นหากรอบแนวคิดการวิจัยตลอดถึงแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล และสองดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยขอความร่วมมือจากบุคคลที่เป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อทำการสัมภาษณ์กลุ่ม

(Group Interview) และกำหนดให้มีขึ้นในวันที่ 9-11 สิงหาคม พ.ศ. 2558 และหลังจากได้ข้อมูลมา โดยครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยจึงใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการอธิบาย พรรณนาความจากเอกสาร และจากการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่าง โดยการจัดกลุ่มข้อมูลที่ได้ให้เป็นสัดส่วนและเป็นประเด็น แล้วทำการพรรณนาอธิบายนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐผ่านมุมมองทางทฤษฎีความขัดแย้ง รวมถึงวิเคราะห์กระบวนการปรับเปลี่ยนหรือก่อรูปนโยบายใหม่ที่เป็นอยู่จากปากของชาวชุมชนท้องถิ่น ในด้านการสร้างกลุ่มผลประโยชน์, ความรุนแรงของความขัดแย้ง, ความเข้มข้นของความขัดแย้ง เพื่อจะชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบาย รวมถึงแสวงหาข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะในปรับปรุงนโยบายรัฐต่อไปดังรายละเอียดที่จะกล่าวต่อไปนี้

1 สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยออกเป็นสองประเด็นคือ อธิบายนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐผ่านมุมมองทางทฤษฎีความขัดแย้ง และวิเคราะห์ศักยภาพของชาวชุมชนในการเปลี่ยนแปลงนโยบาย โดยพิจารณาจากการสร้างกลุ่มผลประโยชน์ทางสังคม ระดับความรุนแรงและความเข้มข้นของความขัดแย้งอันเป็นผลจากการดำเนินนโยบายจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐ

1.1 สรุปผลการอธิบายนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐผ่านมุมมองทฤษฎีความขัดแย้ง

เมื่อนำทฤษฎีความขัดแย้งมาประยุกต์ใช้วิเคราะห์นโยบายสาธารณะจะพบว่า นโยบายสาธารณะเป็นผลผลิตของกลุ่มหรือองค์กรจัดตั้ง อีกทั้งสะท้อนถึงผลประโยชน์ของกลุ่มหรือองค์กรจัดตั้งเหล่านั้น ที่เป็นผู้ถือครองสิทธิอำนาจตามกฎหมายโดยใช้สิทธิอำนาจตามกฎหมายเหล่านั้น ผลักดันนโยบายสาธารณะมาปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ หรือคุณค่าเป้าหมายของกลุ่มตน

ดังนั้นนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านในพื้นที่ตำบลโมโกร อำเภอกุ่มฝาง จังหวัดตากเริ่มต้นจากหลายหน่วยงานของภาครัฐร่วมสำรวจป่าตอนใต้ของอำเภอกุ่มฝางพบว่าป่าส่วนใหญ่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ จึงได้กำหนดเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และประกาศในราชกิจจานุเบกษาขึ้นในปี พ.ศ.2532 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2537 อันเป็นการดำเนินการตามกฎหมายแม่บทคือ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติมจาก พ.ศ. 2503 ที่ให้อำนาจคณะรัฐมนตรีกำหนดบริเวณที่ดินที่เห็นสมควรประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา (มาตรา 33) จึงได้กำหนดบริเวณที่ดินดังกล่าวให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าขึ้นจากประกาศฉบับนี้เองทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณนี้จึงกลายเป็นผู้บุกรุกป่าอนุรักษ์ไปโดยปริยาย

นโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐสะท้อนถึงการปกป้องคุณค่าและผลประโยชน์ของรัฐดังปรากฏกระจายอยู่ทั่วไปจากเนื้อหาตาม พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 อาทิ มาตรา 38 ที่บัญญัติว่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ห้ามมิให้ผู้ใดยึดถือหรือ ครอบครองที่ดินหรือปลูก หรือก่อสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือตัดโค่น แผ้วถาง เผา หรือทำลายต้นไม้หรือพืชนานาชาติอื่น หรือขุดหาแร่ ดิน หิน หรือทำให้น้ำในลำน้ำ ลำห้วย หนอง บึง ท่วมทัน เหือดแห้ง เป็นพิษ หรือเป็นอันตรายต่อสัตว์ ป่า ผู้กระทำที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา 38 ข้างต้นต้องได้รับบทลงโทษดังที่ระบุไว้ในมาตรา 54 ว่า ผู้ฝ่าฝืน มาตรา 38 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

สำหรับการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ให้อำนาจกับพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งประจำเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีอำนาจสั่งให้ผู้ฝ่าฝืน มาตรา 38 วรรคหนึ่ง ออกจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า (มาตรา 40) อีกทั้งมาตรา 45 ระบุว่าในการจับกุม ปราบปรามผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การบัญญัติการกระทำที่เป็นความผิด การกำหนดบทลงโทษ กระบวนการดำเนินการกับ ผู้กระทำความผิดตามนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้และด้วยบทกฎหมายข้างต้นตอกย้ำถึงสิทธิ อำนาจในการจัดระเบียบทางสังคมที่รัฐเป็นผู้กำหนดบรรทัดฐานหรือกฎเกณฑ์แห่งความประพฤติ การ ให้อำนาจและการลงโทษที่รัฐมีเหนือชาวบ้านท้องถิ่น

ความพยายามที่จะต่อรองและขยับขยายสิทธิอำนาจในหมู่บ้านมีให้เห็นอยู่บ้างแต่ไม่ ถูกรับรู้หรือดำเนินการจากรัฐอย่างจริงจังเห็นได้จากในเวลาต่อมาเมื่อมีมติ คณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 กำหนดให้กรมป่าไม้ดำเนินการตามแผนการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ระดับ พื้นที่โดยให้ทำการสำรวจพื้นที่ที่มีราษฎรครอบครองอยู่อาศัยทำกินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติทั่วประเทศ และขึ้นทะเบียนผู้ถือครองพื้นที่ป่าไม้เพื่อนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลประกอบการบริหารจัดการ ที่ดินของรัฐ การแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้เพื่อการอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตามดูเหมือนแผนการจัดการนี้ยังมีได้นำมาใช้จริงในพื้นที่ และปฏิกริยาดังกล่าวเข้มข้นขึ้นเมื่อ ชาวบ้านถูกทำให้กลายเป็นผู้บุกรุกป่าอย่างถาวรและเจ้าหน้าที่รัฐก็เป็นฝ่ายติดตามจับกุมกลายเป็น ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวบ้านไม่รู้จบและรูปธรรมของความขัดแย้งดังกล่าวจึงหนีไม่พ้น คุณภาพชีวิตที่ย่ำแย่และยากจนของชาวบ้าน

ภายใต้สภาพการณ์ของนโยบายดังกล่าวสอดคล้องกับที่ ดาร์เรนดอร์ฟ กล่าวไว้ว่าผู้ที่ยึดกุมผลประโยชน์เหล่านี้จะเป็นผู้ครองสิทธิและอำนาจบนฐานของการยอมรับของสังคม แต่กระนั้นก็ไม่ มีกลุ่มใดยอมรับสภาพการณ์ดังกล่าวโดยดูชฎีเรื่อยไป เพราะภายใต้การยอมรับอำนาจหนึ่งก็มีสภาวะ แฉ่งของการไม่ยอมรับอำนาจอยู่ในนั้นเช่นกัน เมื่อนำกลับมาวิเคราะห์นโยบายการจัดการที่ดินและป่า

ไม้ของรัฐ นโยบายดังกล่าวนี้ก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาได้ ในรูปการจัดทำนโยบายสาธารณะใหม่ โดยอาศัยกระบวนการปะทะประสานระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่มีสิทธิอำนาจ ผลประโยชน์ ค่านิยม คุณค่าเป้าหมายแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่เสียเปรียบมีสภาพเป็นกลุ่มที่แฝงเร้นขั้วฐานะกลุ่ม กลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ชัดเจน หรือในภาษาของ ดาร์เรนดอร์ฟ คือการเปลี่ยนผ่านจากกลุ่มเฉื่อยเนือย (Passive Group) มาเป็นกลุ่มกระทำการ (Active Group) หรือกลุ่มผลประโยชน์ (Interested Group)

ตามทฤษฎีความขัดแย้งนั้น ความขัดแย้งเกิดจากการกระจายทรัพยากรที่หายากและขาดแคลน อย่างไม่เท่าเทียมกัน การปรับเปลี่ยนนโยบายสาธารณะจะเกิดขึ้นได้เมื่อฝ่ายเสียเปรียบรู้สำนึกหรือตระหนักในผลประโยชน์ของตน ก่อเกิดความไม่พอใจหรือก่อกวนต่อความชอบธรรมของระบบการแบ่งสรรที่เป็นอยู่ ผลักดันให้ความขัดแย้งและผลประโยชน์ที่แฝงเร้นของกลุ่มตนเปิดเผยตัวขึ้น ประกอบกับเงื่อนไขเบื้องต้นสามประการก็จะทำให้นโยบายสาธารณะเกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นคือ การเกิดกลุ่มผลประโยชน์ ระดับความรุนแรงของความขัดแย้ง และระดับความเข้มข้นของความขัดแย้ง

1.2 สรุปผลการวิเคราะห์ศักยภาพการเปลี่ยนแปลงหรือก่อรูปนโยบายใหม่ของชาวชุมชนท้องถิ่น

1.2.1 สรุปผลข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นกลุ่มผู้นำชุมชนท้องถิ่นที่ประกอบไปด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ช่วยหรือคณะกรรมการหมู่บ้าน จากทั้งสามหมู่บ้านคือ หมู่บ้านแม่กลองคี จำนวน 6 คน หมู่บ้านแม่กลองใหญ่ทั้งหมด 5 คน และหมู่บ้านแม่กลองน้อยทั้งหมด 5 คน

1.2.2 สรุปผลการจัดตั้งกลุ่มของชาวบ้าน

จากผลการวิจัยพอสรุปความได้ว่า ชาวบ้านท้องถิ่นยังไม่สามารถรวมตัวเป็นกลุ่มก้อนที่มีความเข้มแข็งมากพอในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ รวมถึงไม่ได้มีการรับสมาชิกกลุ่มอย่างเป็นทางการและยังไม่มีแนวคิดหรืออุดมการณ์ที่ตกผลึกจนกลายเป็นเป้าหมายร่วมหรือกลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่แตกต่างจากภาครัฐอย่างชัดเจนได้ อีกทั้งไม่มีแกนนำที่สามารถจะกระตุ้นให้ชาวบ้านตระหนักรู้ในผลประโยชน์ของตนเองอย่างกว้างขวาง ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะมีสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในการรวมตัวกันในพูดคุยถึงปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นก็ตามแต่ปัญหาก็มิได้ถูกนำมาถกเถียงพูดคุยหาทางออกสำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นและมิได้มีการสื่อสารปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งการขัดขวางจากหน่วยงานภาครัฐในการจัดตั้งกลุ่มของชาวบ้านก็ไม่ได้มีความเข้มข้นมากนัก แต่ชาวบ้านก็ไม่สามารถก่อรูปเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ชัดเจนได้ ซึ่งไม่เป็นไปตามทฤษฎีความขัดแย้งที่กล่าวไว้ว่าถ้าชาวบ้านพบเงื่อนไขทางเทคนิค ทางการเมือง และทางสังคมแล้วชาวบ้านจะมีศักยภาพในการต่อสู้เรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายได้

1.2.3 สรุปผลความรุนแรงของความขัดแย้ง

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ระดับความรุนแรงของปัญหาภัยเบบบางอยู่เพราะความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านด้วยกันเองสามารถแก้ไขได้ด้วยวิถีจารีตประเพณี ส่วนความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนนั้นส่วนใหญ่จะใช้วิธีการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยกฎหมายซึ่งมักจะไม่ได้ผลเท่าที่ควร และแม้ว่าภาครัฐจะมีการยื่นข้อเรียกร้องไปจากชาวบ้านด้วยการหวงห้ามและกีดกันพื้นที่ป่าซึ่งเป็นแหล่งทำกินของชาวบ้านท้องถิ่นไป รวมถึงมีมาตรการในการใช้กฎหมายอย่างรุนแรงถึงขั้นจับกุมชาวบ้าน แต่ชาวบ้านท้องถิ่นก็ยังไม่มีการต่อต้านหรือขัดขืนอันเป็นเหตุให้เกิดการกระทบกระทั่งกันได้ อีกทั้งชาวบ้านมิได้มีความประสงค์จะก่อเหตุความรุนแรงใดๆ เพื่อหวังผลทางนโยบายที่จะเกิดขึ้น จึงถือว่ายังไม่มีความรุนแรงเพียงพอให้เป็นเหตุนำไปสู่การเป็นข้อเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายได้

1.2.4 สรุปผลความเข้มข้นของความขัดแย้ง

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าความเข้มข้นของปัญหาความขัดแย้งนั้นมีปัจจัยหลายอย่างบ่งชี้ให้เห็นว่าความเข้มข้นของความขัดแย้งนั้นมีอยู่จริงในพื้นที่ และระดับความเข้มข้นของความขัดแย้งมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นได้ในอนาคตเพราะโอกาสในการเลื่อนขั้นทางสังคมของชาวบ้านในพื้นที่นั้นมีอยู่น้อยมาก อีกทั้งที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิตที่สำคัญของชาวบ้านก็ถูกหวงห้ามเอาไว้กับภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรก็ไม่ได้มีความเป็นธรรมกับชาวบ้าน ซึ่งเป็นอีกปัจจัยเสี่ยงที่จะเพิ่มความเข้มข้นของความขัดแย้งขึ้นได้ แต่ในความเสี่ยงนั้นก็ยังมีโอกาสในการลดความเข้มข้นและรุนแรงของความขัดแย้งอยู่ นั่นคือชาวบ้านส่วนใหญ่มักจะคาดหวังว่ารัฐจะเข้ามาช่วยเหลือตนเองมากกว่า การที่ตนต้องออกไปเรียกร้องเพื่อให้ตนเองได้ประโยชน์จากนโยบาย และถือว่าความต้องการของชาวบ้านไม่สุดโต่งจนเกินไปและถ้ารัฐสามารถให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้นได้ ก็ถือเป็นการลดความเข้มข้นของความขัดแย้งเฉพาะหน้าไปได้

ด้วยเหตุปัจจัยทั้งหลายทั้งปวงที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงมองว่า ชาวบ้านยังไม่มีศักยภาพในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของภาครัฐได้ในตอนนี้ แต่อย่างไรก็ตามทฤษฎีความขัดแย้งได้กล่าวไว้ว่าทุกอย่างอย่างย่อมมีศักยภาพแฝงอยู่ดังนั้นแม้ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงนโยบายจะไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายในเร็ววันนี้ แต่ชาวบ้านท้องถิ่นยังมีโอกาสในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายในอนาคตได้ ด้วยสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้อาจเป็นเพราะความที่ชาวบ้านไม่มีการรวมเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ชัดเจนจึงไม่สามารถยกระดับความรุนแรงของความขัดแย้งหรือการต่อสู้ให้เพิ่มมากขึ้นได้ ถึงแม้ว่าระดับความเข้มข้นจะมีอยู่สูงพอสมควร แต่ก็ไม่สามารถทำให้ชาวบ้านไม่เกิดการตระหนักรู้ในปัญหาและผลประโยชน์ของตนจนเกิด

การผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือเกิดการตอบโต้รัฐขึ้น ทำให้ตัวชาวบ้านต้องจำยอมทนอยู่กับนโยบายของรัฐเช่นนี้ต่อไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

แต่อย่างไรก็ตามการที่ชาวบ้านยังไม่ดำเนินการใดๆ ทั้งที่รู้ว่าตนเองนั้นเสียเปรียบในการเข้าถึงทรัพยากรและสูญเสียโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้นั้นอาจเป็นเพราะชาวบ้าน ยังไม่พร้อมที่จะเอาตัวเองเข้าไปแลกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับตน อีกทั้งจำนวนของชาวบ้านท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มเฉื่อยยังมีเป็นจำนวนมากกว่ากลุ่มที่มีความกระตือรือร้นในปัญหาที่ประสบอยู่ จึงไม่สามารถทำให้เกิดการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบาย ดังนั้นมีเงื่อนไขไปสามประการดังที่กล่าวมาที่ชาวบ้านจะต้องสร้างให้เกิดขึ้นมาให้ได้ และนี่ถือวาคือเดิมพันสูงสุด เพื่อให้ได้สิ่งที่ชาวบ้านต้องการ

2 ข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ประโยชน์

1 ชาวบ้านจะต้องมีการรวมตัวกันอย่างจริงจังและจัดตั้งเป็นองค์กรกลุ่มที่มีผลประโยชน์ชัดเจนรวมถึงต้องกระตุ้นชาวบ้านกลุ่มเฉื่อยให้ตระหนักรู้ในปัญหาที่ตนมี และเริ่มดำเนินการกดดันภาครัฐผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่องค์กรจัดขึ้นและสื่อสารปัญหาความขัดแย้งต่างๆ เหล่านั้นให้ทุกคนได้รับรู้ ซึ่งทั้งหมดนี้จัดได้ว่าเป็นการค้นให้พบเงื่อนไขเทคนิค ทางการเมือง และทางสังคมแล้ว

2 ชาวบ้านจะต้องมีการรณรงค์ในการสร้างผู้นำ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความขัดแย้งในพื้นที่ ต่อแท้ม และควรร่วมมือกับ NGO ในการเรียกร้องอย่างสร้างสรรค์ เพราะชาวบ้านมีระดับของความขัดแย้งที่เข้มข้นอยู่แล้ว แต่ต้องเริ่มต้นกระบวนการสร้างกลุ่มและกำกับความรุนแรงของความขัดแย้งให้ไปในทางสร้างสรรค์เท่านั้น ก็จะครบองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายแล้ว

3 ภาครัฐจะต้องพยายามเข้าใจชาวบ้านให้มากกว่านี้ โดยต้องเปิดใจให้กว้างในการรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านรวมถึงข้อเรียกร้องต่างๆ ที่ชาวบ้านเคยเรียกร้องไปแล้ว รวมถึงภาครัฐจะต้องบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรม และแสวงหาแนวทางแก้ไขนโยบายอย่างสร้างสรรค์ และอธิบายข้อเท็จจริงปัญหาความรุนแรงของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ให้ชาวบ้านเข้าใจ

3 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1 ให้ทดลองประยุกต์ใช้ทฤษฎีความขัดแย้งในการอธิบายนโยบายสาธารณะในแง่มุมอื่นๆ อย่างเช่น เรื่องความเป็นธรรมและความเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรที่ดิน เป็นต้น

2 ควรจัดทำแบบสอบถามเชิงปริมาณในการวิจัยร่วมด้วยเพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลได้หลากหลายและเป็นข้อมูลสถิติที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยได้

3 ควรศึกษาถึงความคิดเห็นของหน่วยงานภาครัฐด้วยเพื่อให้เกิดผลการวิจัยที่ครอบคลุมทั้งสองฝ่าย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมธนารักษ์. (2558). รายงานประจำปีของกรมธนารักษ์ 2551. สืบค้นเมื่อ 11 ส.ค. 2557, จาก http://www.treasury.go.th/download/pdf_plan/report_2551.pdf
- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2529). บทวิเคราะห์สหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย: เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยชาวนาสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กฤษดา บุญชัย. (2541). ความยากจนในชนบท. ในเศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) ฉบับที่ 7 คนจนไทยในภาวะวิกฤติ. บรรณาธิการ ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยนุกุลาบ สายประดิษฐ์. (2524). กำเนิดครอบครัวของมนุษยชาติ ระเบียบสังคมของมนุษย์. กรุงเทพฯ: กอไผ่.
- เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. (2521). ที่ดินกับชาวนา “ปฏิรูป” หรือ “ปฏิวัติ”. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- จรินทร์ เทศวานิช; อธิพิล ศรีเสาวลักษณ์; และคนอื่นๆ. (2551) รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินบนพื้นที่สูง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2535). วิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2546). ลัทธิเศรษฐศาสตร์การเมือง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2530). รายงานผลการวิจัย มาตรการทางกฎหมายในการกระจายสิทธิ การถือครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ไชยันต์ รัชชกุล. (2544). “ความขัดแย้งในบริบทของสันติศึกษา” (เอกสารการสอนชุดวิชาสันติศึกษา). นนทบุรี: สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ถ่ายเอกสาร
- ธัญวัฒน์ รัตนศักดิ์. (2546). นโยบายสาธารณะ. เชียงใหม่: คณะนิเทศการพิมพ์.
- นพรัตน์ นุสธรรม. (2520). การปฏิรูปกฎหมายที่ดินในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร

- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2543). *นิยามความจริง*. ในคนจนกับนโยบายการทำให้จนของรัฐ.
บรรณาธิการ. วิภาพันธ์ ก่อเกียรติขจร; และสุนทรี เกียรติประจักษ์. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการ
เผยแพร่และส่งเสริมงานพัฒนา
- นิรมล สุธรรมกิจ. (2556). *ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย*. (เอกสารประกอบการ
สอน). กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2536). *พัฒนาการของกฎหมาย “ป่าไม้” ไทย จาก “บุกเบิก” ที่ได้รับการ
ส่งเสริมมาเป็น “บุกรุก” ที่ต้องจับกุม*. ในป่าชุมชนในประเทศไทย: แนวทางการพัฒนา. เล่ม 1.
บรรณาธิการ. เสน่ห์ จามริก; และยศ สันตสมบัติ. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา
บัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา
- บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์. (2553). *ความขัดแย้งปัญหาที่ดิน-ป่า: แง่มุมปัญหาด้านโครงสร้าง
กฎหมายและนโยบายรัฐ*. เอกสารประกอบการสัมมนาประจำปี 2553 สถาบันวิจัยเพื่อการ
พัฒนาประเทศไทย 29-30 พฤศจิกายน 2553 ณ ห้องบางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์ บี โรงแรม
เซ็นทาราแกรนด์ เซ็นทรัลเวิลด์. ถ่ายเอกสาร
- ปาริชาติ สุขุม. (2531). *ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory)* โครงการวิจัยเสริมหลักสูตรคณะ
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปิยะพงษ์ นิมละมัย. (2556). *ปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ กรณีป่าสงวนแห่งชาติ*. สืบค้นเมื่อ 17
ม.ค. 2558, จาก http://elib.coj.go.th/Ebook/data/judge_report/jrp2556_11_62.pdf
พระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าแม่กลองและป่าอ้อมผางเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า.
(2532, 17 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 106 ตอนที่ 60. หน้า 29.
- เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์. (2548). *สู่สังคมสมานฉันท์*. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการประจำปี
2548 วันที่ 26-27 พ.ย. 2548 โรงแรมแอมบาสเดอร์ซีที จอมเทียน จังหวัดชลบุรี. จัดโดย
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 20 ธ.ค. 2557; จาก
http://tdri.or.th/wp-content/uploads/2013/07/YE2005_3_02.pdf
- เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์. (2554). *ราชดำเนินเสวนา “ปฏิรูปที่ดิน ปฏิรูปความเป็นธรรมในสังคมไทย?”*
เมื่อ 13 มี.ค. 2554, สืบค้นเมื่อ 15 ธ.ค. 2557 จาก
http://www.tja.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=2351:-q-q-13-2554&catid=32:rachdmenin-talk&Itemid=25
- ไพโรจน์ โลกนิยม, และคณะ. (2551). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง มาตรการแก้ไขปัญหาการ
บุกรุกที่ดินในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่ป่าไม้*. กรุงเทพฯ: สนับสนุนโดยสำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

- มิ่งสรรพ ขาวสะอาด. (2544). *การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ ความยากจนในสังคมไทย* สืบค้นเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2558, จาก http://tdri.or.th/wpcontent/uploads/2013/07/YE2001_2_01.pdf
- มูลนิธิเล็ก ประไพ วิริยะพันธุ์. (2556). *บทความแนวคิดเรื่องพหุนิยมเบื้องต้น*. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2557, จาก <http://www.lek-prapai.org/print.php?id=443>
- มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. (2558). *เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง*. สืบค้นเมื่อ 6 สิงหาคม. 2557, จาก http://www.seub.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=124:westforest&catid=34:17-&Itemid=41
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. (2550. 24 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 124 ตอนที่ 47. หน้า 27.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2558). *พหุสังคมทางการเมือง*. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2558, จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/>
- จิรวัดน์ อริยะวิริยานันท์. (2552). *วิวัฒนาการของการปฏิรูปที่ดินในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีการออกกฎหมายปฏิรูปที่ดิน (พ.ศ.2475-พ.ศ.2518)*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง. กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศุภชัย ยาวะประภาษ. (2554). *นโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์ข้อมูลจังหวัดตาก. (2555). *ประวัติอุ้มผาง*. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2558, จาก http://www.tak.go.th/history_umphang.htm
- สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (2544). *มาตรการทางกฎหมายที่เป็นอุปสรรค*. เอกสารประกอบในเวทีระดมความคิดเรื่องแก้ไขโครงสร้างอย่างไรจึงจะหายจน (ครั้งที่ 4) ณ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 20 ก.ค. 2554
- สมพร อิศวิลานนท์; และเดชรัต สุขกำเนิด. (2541, กันยายน) *ความยากจนของคนในครัวเรือน*. วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์. 16 (3): 82-102.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2536). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม: แนวทางศึกษาวิเคราะห์และวางแผน*. ขอนแก่น: คลังนาวิทยา.
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2548). *การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตยไทย*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- สุเทพ สุนทรเภาสัช. (2540). *ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย พื้นฐานแนวความคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและวัฒนธรรม*. เชียงใหม่: โกลบอลวิชั่น.

- สุริยา ดงคำ บำเพ็ญ เขียวหวาน; และเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. (2554). *การจัดการที่ดินป่าไม้ : กรณีศึกษาตำบล จ.ป.ร. อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- โสภณ ชมชาญ. (2544). “ยุทธศาสตร์การขจัดปัญหาความยากจน” การสัมมนาวิชาการประจำปี 2544. สืบค้นเมื่อ 17 ก.พ. 2558, จาก http://tdri.or.th/wpcontent/uploads/2013/07/YE2001_2_02.pdf
- สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. รายงานประจำปี ส.ป.ก. 2552. สืบค้นเมื่อ 11 ส.ค. 2557, จาก http://www.alro.go.th/alro/files/annual_report/doc/annual52.pdf
- สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2554). *คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- อมร รักษาสัตย์. (2520). *การพัฒนานโยบาย (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อมรรัตน์ เกียงขจร; พรชัย ตันติวิทยาพิทักษ์; และบารมี ชัยรัตน์. (2551). *เสียงจากประชาชน การต่อสู้เพื่อสิทธิในที่ดิน กรณีเรียกร้อง 2545-2550 (เล่ม 4) “ที่ดินในเขตป่า และสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและป่า”*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- อมรศักดิ์ กิจธนานันท์. (2551). *แนวคิดและทฤษฎีกระบวนการนโยบายสาธารณะ*. (เอกสารประกอบการบรรยาย). เพชรบุรี: คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- อรรถิพย์ เทพสิริ. (2524). *การถือครองที่ดินในประเทศไทย พ.ศ. 2444-2475: ศึกษาเฉพาะกรณีมณฑลกรุงเทพฯ*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาประวัติศาสตร์, คณะอักษรศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอนก นาคะบุตร. (2536). *คน กับ ดิน น้ำ ป่า จุดเปลี่ยนแห่งความคิด*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์. (2553). *รายงานฉบับสมบูรณ์ “โครงการศึกษาวิจัยกลไกการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ”*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- อุไรวรรณ ธนสถิต. (2558). *วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย*. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2558, จาก [http://elearning2.utcc.ac.th/officialtcu/econtent/ ...](http://elearning2.utcc.ac.th/officialtcu/econtent/)
- Allan Kenneth. (2006). *Contemporary Social and Sociological Theory: Visualizing Social Worlds*. Pine Forge Press.
- C. Wright Mills. (1956). *The Power Elite*. Oxford University Press.
- Carl J. Friedrich. (1963). *Man and his Government*. New York: McGraw-Hill.

- Conflict Theory: Background Notes*. (2008). Retrieved Dec 10,2015, from <http://naglesocietyandculture2011.wikispaces.com/file/view/Conflict+theory+background+notes.doc>
- Conflict Theory :Three Model*. (2008). Retrieved Dec 10, 2014, from http://www2.hawaii.edu/~manicas/pdf_files/New_Courses/ConflictTheory.pdf)
- Dahrendorf Ralf. (1959). *Class and Class Conflict in Industrial Society*. Stanford: Stanford University Press.
- Dye Thomas R. (1978). *Understanding Public Policy*, 3rd ed. Engle-wood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.
- Easton David. (1971). *The Political System: An Inquiry into the State of Political Science*. 2nd ed. New York: Knopf.
- Gusfield Joseph R. (1996). *Contested Meanings. The construction of alcohol problems*. The University of Wisconsin press.
- Hall Jerome. (1968). *Theft, Law and Society*. Indiana University School of Law.
- Lasswell Harold D; and Kaplan Abraham. (1970). *Power and Society*. New Haven : Yale University Press.
- Lowi Theodore J. (1964). "American Business, Public Policy, Case studies, and Political Theory". *World Politics* 16: 677-715
- Sharkansky Ira. (1970). "The Political Scientist & Policy Analysis" *Policy Analysis in Political Science*. Chicago: Markham.
- Siegel Larry J. (2000). *Conflict Theory From Criminology*. Retrieved Jan 1, 2015, from <https://www.ncjrs.gov/App/publications/abstract.aspx?ID=185187>)
- Tania. (2014). *Criminology Theories: The Varied Reasons Why People Commit Crimes*. Retrieved Jan 1,2015, from <https://blog.udemy.com/criminology-theories/>)
- Troy Duster. (2001) "The Morphing Properties of Whiteness" NC: Duke University Press.
- William J Chambliss. (1964). *A Sociological analysis of the law of vagrancy*. University of Washington.

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้นำชุมชนท้องถิ่น

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้นำชุมชนท้องถิ่น

นโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐกับศักยภาพการเปลี่ยนแปลงนโยบายโดยชุมชนท้องถิ่น
ศึกษาระณีชุมชนท้องถิ่นในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าตำบลโมโกร อำเภอดຸ້ມผาง จังหวัดตาก

ตอนที่หนึ่ง ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อ-นามสกุล
2. เพศ-อายุ
3. สถานะของผู้ให้ข้อมูล (ผู้ใหญ่บ้าน/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้นำชุมชน/ชาวบ้านธรรมดา)
4. อาชีพ
5. ที่อยู่

ตอนที่สอง คำถามเกี่ยวกับการสร้างกลุ่มผลประโยชน์

ก. เจ็อนไขทางเทคนิค

1. ในหมู่บ้านของท่านชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันเพื่อพูดคุยและถกเถียงกันถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวชาวบ้านเองหรือไม่ อย่างไร
2. มีผู้นำชาวบ้านที่สามารถกระตุ้นชาวบ้านให้เห็นถึงปัญหาและความขัดแย้งหรือไม่ อย่างไร
3. ผู้นำชาวบ้านมีบทบาทในการนำกลุ่มชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบในหมู่บ้านให้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร
4. ชาวบ้านมีแนวคิดอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องการจัดการที่ดินและป่าไม้ และคิดว่าแตกต่างจากแนวคิดของอำนาจรัฐหรือไม่
5. ชาวบ้านมีอุดมการณ์ในการอยู่กับป่าอย่างไรบ้าง แตกต่างจากกลุ่มอำนาจรัฐในการจัดการป่าอย่างไรบ้าง

ข. เจ็อนไขทางการเมือง

1. ในหมู่บ้านของท่าน ชาวบ้านได้รวมตัวเป็นกลุ่มก้อน หรือเป็นสมาชิกกลุ่มมากน้อยเพียงใด
2. ในหมู่บ้านของท่านมีสถานที่ใช้เพื่อการรวมกลุ่ม พบปะพูดคุยร่วมกันหรือไม่ อย่างไร
3. การพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาสามารถทำได้อย่างสะดวกหรือไม่ อย่างไร
4. การรวมกลุ่มและจัดตั้งกลุ่มเพื่อดำเนินการใดๆเกี่ยวกับปัญหาที่ดินของชาวบ้านในพื้นที่ มีการขัดขวางจากเจ้าหน้าที่รัฐ หรือคนในชุมชนที่เห็นต่างหรือไม่ อย่างไร

ค. เจื่อนไซทางสังคม

1. ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐมีการได้พูดคุยเกี่ยวกับประเด็นปัญหานั้นๆ หรือไม่ มีช่องทางและการพบปะอย่างไร บ่อยแค่ไหน มีการพูดคุยในประเด็นปัญหานั้นๆอย่างต่อเนื่องหรือไม่ อย่างไร
2. มีการรับสมาชิกกลุ่มเพิ่มหรือไม่ ด้วยวิธีการใด

ตอนที่สาม คำถามเกี่ยวกับระดับความรุนแรงของความขัดแย้งจากนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐ

ก. รูปแบบและประสิทธิผลของการจัดการความขัดแย้ง

1. เมื่อเกิดความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกินขึ้น ชาวบ้านในพื้นที่ของท่านมีแนวทางการจัดการความขัดแย้งนั้นๆอย่างไร ใช้แนวทางจารีตประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติของชาวบ้านเอง หรือใช้แนวทางทางกฎหมาย หรือจะเป็นการประท้วงตามสิทธิพลเมือง
2. ภายหลังจากใช้แนวทางนั้นๆแล้วสามารถแก้ไขปัญหาได้หรือไม่ อย่างไร
3. รัฐมีวิธีการแก้ไขปัญหา อย่างไร และได้ผลเป็นอย่างไร

ข. ระดับการถูกข่มขู่หรือภัยคุกคาม

1. ท่านคิดว่าถูกข่มขู่หรือภัยคุกคามอะไรไป ภัยคุกคามดังกล่าวนั้นสำคัญ หรือจำเป็นกับชีวิตท่านอย่างไร
2. ท่านคิดว่าใครเป็นผู้ข่มขู่หรือหวงกั้นภัยคุกคามเหล่านั้นไปจากท่าน
3. เขาใช้วิธีการอย่างไร ด้วยกฎหมาย หรือ ด้วยกำลัง
4. บ่อยแค่ไหนที่ท่านถูกข่มขู่หรือภัยคุกคาม
5. แต่ครั้งที่เกิดการหวงกั้นหรือข่มขู่หรือภัยคุกคามมีความรุนแรงมากน้อยเพียงใด

ตอนที่สี่ คำถามเกี่ยวกับระดับความเข้มข้นของความขัดแย้งจากนโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐ

ก. ระดับการเลื่อนขั้นทางสังคม

1. ชาวบ้านอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ตั้งแต่เมื่อไหร่ ก่อนหน้านั้นเคยอาศัยอยู่ที่ใด
2. ลักษณะการดำรงชีวิตในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเป็นแบบใด ส่วนมากประกอบอาชีพอะไร และเป็นเช่นนั้นมานานแล้วหรือไม่ อย่างไร
3. ลูกหลานยังคงดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพแบบเดิมเช่นนี้ หรือไม่ เพราะอะไร
4. ถ้าลูกหลานไม่ดำเนินชีวิตแบบนี้แล้วเขาเหล่านั้นไปไหน ไปประกอบอาชีพอะไรที่ไหน และทำไมจึงโยกย้ายออกไปจากพื้นที่

5. คิดว่าการคงอยู่ในพื้นที่กับการโยกย้ายออกจากพื้นที่สามารถทำให้ชีวิตดีขึ้นหรือไม่

ข. การจัดสรรอำนาจและทรัพยากรในสังคม

1. ท่านคิดว่าที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่นี้ในอดีตเป็นอย่างไร ท่านเป็นผู้จับจองที่ดินเองหรือ รัฐเป็นผู้จัดสรรให้

2. คิดว่าท่านมีความชอบธรรมในการครอบครองที่ดินนั้นๆหรือไม่ เพราะเหตุใด

3. ท่านคิดว่ารัฐเข้ามาจัดการเรื่องที่ดินตั้งแต่เมื่อไหร่ ก่อนหรือหลังจากท่านได้ครอบครองที่ดินแล้ว

4. ปัจจุบันท่านคิดว่านโยบายการจัดการที่ดินและป่าไม้ของรัฐทำให้กลุ่มใดมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและกลุ่มใดไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรบ้าง

5. ท่านคิดว่าการจัดสรรทรัพยากรที่ดินและป่าไม้จากนโยบายของรัฐมีความเป็นธรรมต่อท่านหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1) **หมู่บ้านแม่กลองคี** ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ตำบลโมโกร อำเภอบ่อแก้ว จังหวัดตาก จำนวนประชากรทั้งสิ้นมี 1,580 คน ในหมู่บ้านมีทั้งหมด 392 ครัวเรือน แบ่งเป็นชาย 843 และหญิง 737 คน ชาวบ้านมีอาชีพเป็น เกษตรกร

ชื่อ-นามสกุล อายุ สถานะผู้ให้สัมภาษณ์

ก. นาย บุญเลิศ ต่วนแม่กลอง อายุ 35 ปี กำนันตำบลโมโกร

ข. นาง วิไลลักษณ์ วนาศรีจินดา อายุ 36 ปี ส. อบต.

ค. นาย กฤษฏา ลอยฟ้าเจริญสุข อายุ 40 ปี ผู้ช่วยกำนัน

ง. นาย เรยา ต่วนแม่กลอง อายุ 45 ปี เลขานายก อบต.

จ. นาย ทวีศักดิ์ ตระการสินชัย อายุ 45 ปี ผู้ช่วยกำนัน

ฉ. นายบุญชุม วีระมงคลศรี อายุ 70 ปี อดีตผู้ช่วยกำนัน

2) **หมู่บ้านแม่กลองใหญ่** ตั้งอยู่ที่หมู่ 4 ตำบลโมโกร อำเภอบ่อแก้ว จังหวัดตากมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,700 คน ในหมู่บ้านมีทั้งหมด 428 ครัวเรือน แบ่งเป็นชาย 700 และหญิง 1,000 คน ชาวบ้านมีอาชีพเป็น เกษตรกร

ชื่อ-นามสกุล อายุ สถานะผู้ให้สัมภาษณ์

ก. นาย วิโรจน์ ตระการตระกูล อายุ 38 ปี ผู้ใหญ่บ้านแม่กลองใหญ่

ข. นาย พิพัฒน์ ถนนวงศ์ศรี อายุ 34 ปี ผู้ช่วยผู้ใหญ่

ค. นาย ชูวงศ์ อาริยะวิวัฒนากุล อายุ 46 ปี ผู้ช่วยผู้ใหญ่

ง. นาย ธรรมบุญ ว้างศีลธรรม อายุ 36 ปี ส. อบต.

จ. นาย กฤษตเมฆ มาลีศรีสุกใส อายุ 38 ปี ส. อบต.

3) **หมู่บ้านแม่กลองน้อย** ตั้งอยู่ที่หมู่ 6 ตำบลโมโกร อำเภอบ่อแก้ว จังหวัดตากมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 580 คน ในหมู่บ้านมีทั้งหมด 190 ครัวเรือน แบ่งเป็นชาย 280 และหญิง 300 คน ชาวบ้านมีอาชีพเป็น เกษตรกร

ชื่อ-นามสกุล อายุ สถานะผู้ให้สัมภาษณ์

ก. นาย สัทพงษ์ เฮ่ออนชัย อายุ 36 ปี ผู้ใหญ่บ้านแม่กลองน้อย

ข. นาย รัฐบาล ประจำพรรค อายุ 38 ปี ส.อบต.

ค. นาย ก้ว แซ่ก๊อ อายุ 40 ปี กรรมการหมู่บ้าน

ง. นาย ไหม บุดาอมรศรี อายุ 43 ปี กรรมการหมู่บ้าน

จ. นาย สิทธิชัย ตระการณัฐชัย อายุ 33 ปี ชาวบ้าน

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล	นายจิรเมธ เดชขจรเกียรติ
วันเดือนปีเกิด	12 สิงหาคม 2524
สถานที่เกิด	จังหวัด ตาก
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	69/64 หมู่ที่ 2 ต.บ้านกรด อ.บางปะอิน จ.พระนครศรีอยุธยา
อาชีพปัจจุบัน	ลูกจ้างบริษัท
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2547	ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต เอกภาษาอังกฤษธุรกิจ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
พ.ศ. 2555	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตสาขานโยบายสาธารณะ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

